

**FINNEBRÆDDER
OG
FÆLLESSKAB**

FINNEBRÆDDER OG FÆLLESSKAB

Finnebyens Boggruppe

Hanne Rimmen Nielsen, Knud Dall, Annelise Breindal Nielsen, Kjeld Hansen, Mikkel Martinussen, Lene Brunsgaard samt Peter Deleuran (redaktør).

FINNEBRÆDDER OG FÆLLESSKAB

Af Finnebyens boggruppe

1. udgave. 2. oplag marts 2026 - Tryk: Fjerritslev Tryk.

Forfattere til historien: Hanne Rikken Nielsen, Knud Dall, Hammer Odde
Annelise Breindal Nielsen, Bornholmsvej
Kjeld Hansen, Rytterknægten
Peter Deleuran, Gudhjemsvej

Forfattere til arkitekturen: Mikkel Martinussen, Lene Brunsgaard, Østerlarsvej
Jens Erik Hansen, Due Odde
Pirko Faaborg, Neksøvej

Redaktør: Peter Deleuran, Gudhjemsvej

Omslag og vignetter: Lars Mortensen, Finnedalsvej

Omslagsfoto til forside: Erik Breindal Jensen, Bornholmsvej i Finnebyen vinter 1951

Tegninger til arkitektafsnit: Mikkel Martinussen, Lene Brunsgaard, Puutalo Oy.

Layout og opsætning: Tina Nellemann og Pia Brigsted

Skrift: Garamond 11/13

Bagsidefotos/illustrationer: 1. Konerne i Finnebyen giver en hånd ved bygningen af forsamlingshuset 1951 - E.K. Mikkelsen, 2. arkitekttegning fra Puutalo Oy, Finland, 3. Finnehuset, Bornholmsvej 11 - O.B. Nielsen, 4. Finnehuset, Østerlarsvej 17 - L. Brunsgaard.

Illustrationer og fotos er fotograferet eller velvilligt stillet til rådighed af: Lene Brunsgaard, Mikkel Martinussen, fru Klitmøller, fru Else Kramer Mikkelsen, Ivan Brauer, Annelise Breindal Nielsen, Erik Breindal Jensen, Ove Bank Nielsen, Leif Nielsen, Inga Nielsen, Knud Dall, Puutalo Oy.

Tak til Århus Stiftstidende og Århus Kommunes Bibliotekers Lokalhistoriske Samling, for velvilligt at udlåne arkivbilleder om Finnebyen, samt til Ove Bank Nielsen for hjælp ved bogens tilblivelse.

Forlaget Djurs, Industrivej 18, 8963 Auning
ISBN 87-87656-32-9

Bogen kan bestilles hos Forlaget Djurs: 86 48 36 33

Ove B. Nielsen, Finnebyen: 86 16 77 03 • Peter Deleuran, Finnebyen: 86 10 10 20

Finnebyens boggruppe består af gamle og nye beboere fra Finnebyen, der ud fra egen interesse og tilgangsvinkel har bidraget til bogen.

Forord

Bogen handler om Finnebyens historie gennem 50 år. Den er lavet ud fra en historisk metode, der graver ned, analyserer, kombinerer og formidler på baggrund af mange forskellige skriftlige og mundtlige kilder. Men bogen er ikke nogen tung historisk afhandling – den er skrevet i en ligefrem og lettilgængelig stil.

Kilderne til de historiske dele af bogen er først og fremmest de skriftlige kilder – Grundejerforeningen Finnebyens protokol, som indeholder referater og beslutninger fra generalforsamlinger og bestyrelsesmøder samt Finneposten, der er foreningens blad. Væsentlige er også referater fra byrådets møder og lovgivning samt artikelskrivning fra de to største århusianske medier fra den tidlige periode – Århus Stiftstidende og Demokraten. Også den lokale Tilbudsavisen var flink til at skrive om Finnebyen.

De mundtlige kilder er også en væsentlig del af baggrundsmaterialet for bogen, og en lang række beboere eller tidligere beboere i Finnebyen har i en serie interview været villige til at stille deres hukommelse – og også papirer og fotos – til rådighed for boggruppen, hvilket vi har været meget glade for.

Fremstillingen er bygget på disse hovedkilder, og det præciseres i teksten, når andre kilder er bærende.

I forbindelse med jubilæumsåret har Finnebyen fået sin egen Internet hjemmeside, der i tekst og billeder fortæller om kvarteret. På hjemmesiden er også placeret nogle af de detaljerede oplysninger og kilder, vi har måttet udelade her. Og her vil mere materiale komme i kølvandet af bogen.

Bogen er skrevet for Finnebyens beboere og andre, der har interesse i enten lokalhistorie eller det at skrive lokalhistorie.

FINNEBRÆDDER OG FÆLLESSKAB giver et historisk pust og vækker gode minder hos gamle beboere i Finnebyen og giver andre et glimt af en lang periode i Århus bys udvikling.

Bogen skal også gerne give en fornemmelse af de 50 år, der er gået og få nogle til at tænke på de næste 50 år, der skal gå. Bogen skal gerne skabe en oplevelse af, hvordan det var for 50 år siden, hvordan det er nu – og til vores børn og dem der fremover vil bo i denne lille by i byen – hvordan det kan og gerne skal være i fremtiden.

Tak til alle, der har givet en hånd ved bogens tilblivelse.

Finnebyens boggruppe
Finnebyen i Århus, juni 1998

Indholdsfortegnelse

Forord	s. 5
<i>Indledning</i>	s. 11
Finnebyen – et spor fra krigen	s. 11
Fællestræk ved de finske træhuse	s. 12
Finnebyens modtagelse i Esbjerg	s. 13
Særpræg	s. 14
Myter	s. 15
Bogens titel og indhold	s. 16
Livet i Finnebyen – dengang, i dag og i fremtiden	s. 16
Finnebyens historie 1946 – 1998	
<i>Finnebyens historie 1946 – 61. Del 1</i>	s. 19
Bolignøden i Århus efter krigen	s. 19
125 finnehuse til at afhjælpe en del af bolignøden i Århus	s. 19
En større dansk-finsk handelsaftale	s. 21
Finnehusene på Charlottenhøj	s. 21
Prisen på finnehusene	s. 21
Statslån	s. 22
Endelig salgspris	s. 23
Kommunens 40 års tilbagekøbs-klausul	s. 23
»Oprykningsmulighed« for de bedre stillede husvilde	s. 24
Indtægtsbundgrænse på 4.500 kr. for en familie	s. 24
Særlige bygningstekniske krav	s. 25
1. finnehus færdigt før julen 1947	s. 26
Lune, godt isolerede finnehuse til salg – oktober 1947	s. 26
»Adgang til Byggepladsen strengt forbudt«	s. 27
Historisk rejsegilde den 27. oktober 1947	s. 27
Prøvehuset udviser enkelthed, soliditet og kvalitet	s. 28
Indflytning og dagligdag i Finnebyen foråret 1948	s. 29
Hvem var de første købere af finnehuse?	s. 31
Børnehaven Charlottenhøj	s. 33
Kommunal eller privat drift	s. 33
Undersøgelse af behovet	s. 33
Børnehaven Charlottenhøj åbner 1947	s. 34
Børnehavens organisering	s. 34
Finnebyens Brugsforening	s. 35
Charlottenhøj bibliotek – en nyskabelse	s. 37
Grundejerforeningen Finnebyen	s. 39

Interessekamp og socialt sammenhold	s. 40
Festaktiviteter og fællesskab	s. 41
Finnebyens revy	s. 41
Klagesag over byggesjusk og mangler	s. 42
1949: Klagesagen kører videre	s. 43
Andre sager i tiden	s. 43
Finnebysindene kommer i sommerkog	s. 44
Kommunisten Sartori taler finnebybeboernes sag i byrådet	s. 45
Borgmesteren besøger Finnebyen	s. 45
1950: Forhandling og forhaling - 100 klager på ny klageliste	s. 46
Bestyrelsen foreslår at underskrive statslånene	s. 46
1951: Forlig eller retssag?	s. 47
1952: Intern splid og voldgiftssag - retssag mod kommunen eller 10.000 kr. til foreningen	s. 50
Penge til finnehusenes reparationsfond eller forsamlingshuset	s. 51
To dagsordener og ny formand for Finnebyens Grundejerforening	s. 51
Formænd på stribe	s. 52
Voldgiftsret	s. 52
Klagesagen afsluttes	s. 53
Ideen om Finnebyens Forsamlingshus	s. 53
Byggefondet	s. 54
Chresten Sørensen henter den indkøbte barak i Ålborg	s. 54
»Vi bygger selv Finnebyens Forsamlingshus«	s. 55
Rejsegildet den 7. juli 1951	s. 56
Forsamlingshuset indvies den 1. december 1951	s. 57
Bagsiden af medaljen	s. 59
Finneposten	s. 59
Kraftige veksler på sammenholdet i Finnebyen	s. 60
Fra visioner til jordnære problemer - 1950'erne	s. 61
Nerups uanmeldte tilsynsbesøg	s. 62
Finnebybeboere sejrer i skattesag	s. 62
<i>Finnebyens historie 1973 – 98. Del 2</i>	s. 65
Grundejerforeningen genopstår - kvarteret overlever til 2018	s. 65
Deklarationsfest	s. 66
Eje - ikke leje	s. 66
Kommunen skulle overbevises	s. 68
Finnebyens fremtid	s. 69
Finnebyen bliver stående	s. 70
Hvad skal vi give for deklarationen?	s. 70
Lad os frede Finnebyen!	s. 71
Kommunens betingelser for at få 40 års-tilbagekøbs-klausulen væk	s. 71

Beslutning om køb inden 1. januar 1976	s. 72
Alle rådes til at købe	s. 72
Stadig utilfredse	s. 72
Nye problemer – små og store.	s. 73
Fra bilfri vej ...	s. 73
.. til støjende Berlin-mur	s. 74
Ringvej og motorvej	s. 74
Kampen mod støjen	s. 76
Finnebyen fylder 40 år	s. 78
Kampen for broen	s. 78
Biblioteket fungerer...	s. 80
Børnenes sted	s. 81
Den daglige dag...	s. 82
Kommunen har en plan...	s. 82
Kampen for at bevare biblioteket 1990-91	s. 84
Århus Firma Sport på Vestereng – 1992	s. 86
Mens manden var ude efter øl, efter øl...	s. 87
Sådan arbejder vi i forening og bestyrelse	s. 87
Biler, bump og fart	s. 88
Kulturelle aktiviteter	s. 89
Finnebyen på Internettet	s. 89
Finnebyen er for børnefamilier	s. 90
 <i>Finnebyen og arkitekturen</i>	s. 93
Finnebyens arkitektoniske udtryk	s. 94
Finnehuset – et elementbyggeri	s. 96
Finnebyens arkitektur – udvidelser	s. 102
Det forvandlede finnehus	s. 105
Finsk træhusindustri – PUUTALO OY	s. 110
 <i>Interview med gamle beboere i Finnebyen</i>	s. 117
Interview med Knud og Nanna Veilin	s. 119
Interview med Else Kramer Mikkelsen	s. 126
Interview med Ivan Brauer	s. 130
Interview med Annelise Breindal Nielsen	s. 137
 <i>Statistik og temaer om Finnebyen</i>	s. 145
Træhuse og nødhjælpsbyggeri i Danmark	s. 146
Hvem var de første købere af finnehuse?	s. 147
Forretningsvirksomhed og anden erhvervs- virksomhed i Finnebyen anno 1951	s. 149
122 træhuse i Finnebyen?	s. 152

Charlottehøj Bibliotek - børnenes bibliotek	s. 154
Børnehaven Charlottehøj og Finnebyen	s. 157
Finneposten - linie og layout	s. 157
Formænd i Grundejerforeningen Finnebyen - 1948-98	s. 158
<i>Kilder og litteraturliste</i>	s. 159

Indledning

I 1998 er det 50 år siden de første beboere flyttede ind i de finske træhuse på, hvad der dengang blev kaldt Aarhus købstads markjorder i Hasle herred – det der i dag er en del af Charlottenhøj i det nord-vestlige Århus.

Det fejrer Grundejerforeningen Finnebyen med en fest og med at præsentere bogen om den århusianske Finnebys historie.

Finnebyen – et spor fra krigen

Finnebyens eksistens trækker et spor helt tilbage til 2. verdenskrig, hvor der ikke kun i krigens tid men også i efterkrigstiden var udbredt mangel på almindelige danske byggematerialer til boliger og kvalificeret arbejdskraft. Byggeriet gik næsten i stå, og det havde en kraftig afsmittende effekt på antallet af husvilde i Danmark.

Lige efter krigen var problemet så akut, at mange kommuner måtte ty til hurtige og billige boligpolitiske nødløsninger for at skaffe husvilde tag over hovedet. Bebyggelserne blev kaldt bolignødsbyggeri eller bygning af nødhjælpsboliger og gik under øgenavnet barakbyer.

I Danmark blev nødhjælpsboligerne oftest bygget i træ, og typerne var både hanstholmhuse, svenskerhuse og finske træhuse. De finske træhuse blev bl.a. rejst i byer som Esbjerg, Hjørring, Vejle, Kolding og Århus, og initiativet kom fra kommunerne – oftest med socialdemokraterne ved styrepinden.

I Århus var Finnebyens opståen en konsekvens af en fremsynet socialdemokratisk boligpolitik, hvor kommunen ved opførelse af den slags boliger

Østerlars 2, vinteren 1994.

indbyggede en sikkerhedsventil: Forfaldt området og udviklede sig til barakby, hvor de husvilde – med et planlæggerudtryk – brændte fast, skulle det være rimelig nemt at skille sig af med bebyggelsen og dvs. både beboere og huse. Løsningen var enten blot at udleje grund og huse eller indføre en tilbagekøbsklausul i servitutterne, så kommunen – hvis det blev nødvendigt – kunne tilbageerhverve huse og grund, og bebyggelsesområdet kunne saneres helt og aldeles.

Men Finnebyen må dog ikke begrænses til *blot* at være et almindeligt husvildebyggeri. Ganske vist var det nødhjælpsboliger, men ikke for personer uden tag over hovedet og uden børn og indtægt. Kommunen stillede krav, så der var heftet en del kvalifikationskrav og forpligtelser på for at blive den lykkelige ejer af et finsk træhus i Århus.

Vilkårene for køb og salg var forskellige fra by til by. I Esbjerg f.eks. blev leje-modellen praktiseret, og i Århus havde man den sære hybrid med en tilbagekøbsklausul efter 40 år, der senere på flere måder kom til at volde både beboere og kommune en del ærgrelser og bøv! Køberen købte *kun huset* – ikke grunden! Og med i købet fik finnehusejeren hele 8 servitutter, der lagde strenge forpligtelser på ejerne af finnehusene, men også gav dem visse rettigheder.

Fællestræk ved de finske træhuse

I de første år efter krigen indgik den danske regering større handelsaftaler med bl.a. Finland. Danmark importerede f.eks. i perioden 1940-50 finske træhuse for 100 mio. finske mark fra firmaet Puutalo Oy. Firmaet bestod af en sammenslutning af 21 finske virksomheder inden for træindustrien, der producerede elementhuse af træ, og dansk agentfirma var Trækontoret i København.

Der blev f.eks. bygget finske træhuse i flere byer i slutningen af 40'erne:

	Antal huse	Opført
Århus	125	1947-48
Esbjerg	50	1947
Vejle	40-60	1948-50
Kolding	39	1949-50
Hjørring	14-15	ca. 1950
Horsens	12-14	1948-50
Neksø	4	1947-48 og 1954

Der er flere karakteristiske træk, der er fælles for de finske træhus-bebyggelser:

- Alle bebyggelser blev opført som kommuners svar på boligmangel, husvilde-problemer og mangel på almindelige danske byggematerialer
- Alle finske træhuse blev opført som samlede bebyggelser
- Køberne var kommuner, som senere solgte de finske træhuse videre til private. I Århus foregik det med det samme, for andre skete det senere, efter at kommunen havde været udlejer i en periode
- Alle finske træhus-bebyggelser havde klausuler for husenes nedrivning efter 40 år, og tilbagekøbs-klausuler fandtes i Horsens, Kolding – og Århus, som var den sidste by, hvor klausulerne blev slettet. Det skete først med udgangen af 1975
- Alle finske træhusbebyggelser, der i årene efter 1946 opførtes som nødboliger, fik senere status som permanente bebyggelser
- Til flere af de finske træhusbebyggelser var der stillet ret strenge bygnings-tekniske krav og krav vedrørende vedligeholdelsesstandard – hvilket har medvirket til bevarelse af husenes høje standard og kvarterernes helhedspræg.

Kun to af bebyggelserne med finske træhuse kom til at hedde Finnebyen. Det var i Esbjerg med sine 50 og i Århus med 122 træhuse – det største kvarter i Danmark med finske træhuse.

Finnebyens modtagelse i Esbjerg

Alle i Århus Byråd – også højre side – så positivt på opførelse af de finske træhuse. Mens venstrepolitikere i f.eks. Esbjerg Byråd førte sig anderledes skeptiske – ja ligefrem negativt – frem.

Hvor den esbjergensiske Finneby også var beregnet til børnerige familier og skulle bygges så billigt som muligt, frygtede de esbjergensiske lokalpolitikere fra Venstre det kommende billigbyggeri, der bestod af 50 finske træhuse. De advarede mod for små haver og for tæt placering af husene og mente, det ville blive en ren »mågekoloni«.

Murermester og landstingsmand Jens Jensen, Jerne (V) kaldte træhusene for barakbyggeri. Dårligt byggeri skaber et dårligt kvarter: »Jeg er bange for, at bebyggelsen vil skabe et kvarter, som ingen mennesker er glade for at bo i.« Knud Ree (V) supplerede: » Det må tages i betragtning, at husene beregnes på børnefamilier, og derfor nytter det ikke noget, at man tvinger familier og deres børn til at gå gnedet op og ned ad hinanden. Begynder et skænderi i den ene

ende, vil det i så fald forplante sig op gennem de øvrige.«

Nu var det ingen ringere end prof. Steen Eiler Rasmussen selv, der havde detailplanlagt Finnebyen i Esbjerg, og bag hans planer om kvarteret lå ideen om en smuk haveby. På grundene blev husene lagt rigtigt for sol og vind og i et samspil med hinanden, samlede i små klynger med fælles lukkede veje uden gennemgående trafik i kvarteret.

I bogen *Forstæder i Esbjerg 1900-1960* skriver Peter Dragsbo: »I »finnebyen« mærker man rigtigt Steen Eilers sans for den venlige og intime bebyggelsesplan. De smalle, krumme veje, fællesgrønningen og de skærmende trærækker gør, i kombination med de velholdte træhuse i klare farver, i dag Finnebyen til et af byens smukkeste kvarterer!«

I dag er denne planløsning anerkendt og ofte tilstræbt i forbindelse med moderne villabyggeri.

Særpræg

En beboer fra Finnebyen i Århus har engang udtalt: »Om sommeren dufter det af grill, om vinteren af brænde, og når det sner, er det som at bo i Jullerup Færgeby.« Og en af byens ejendomsmæglere, der nærmest står på nakken af

hinanden for at sælge finnehusene, har engang formuleret sig sådan: »Finnebyen er Sjællandsgade omsat til parcelhuskvarter.«

Og Finnebyen i Århus var allerede fra begyndelsen et kvarter med sit eget særpræg. I arkitektur, i sammensætning af befolkning, i sin relation til kommunen, i indre struktur og hele måde at fungere på. Finnebyen har altid haft hyppig og mange gange også en heftig kontakt med Århus Kommune.

Ikke kun beboere i Store og Lille Finneby men også mange århusianere opfatter området som en lille oase, der stikker helt af fra sine omgivelser – fra tid og sted. Bebyggelsernes karakteristiske udseende med korte, smalle og tætliggende veje, små pyntelige haver og de mange forskellige farver og former på træhusene kontrasterer det omliggende byggeri med højhuse, socialt bolig-

Hammer Odde 4, vinteren 1996.

byggeri, kolonihavehuse, kollegier og parcelhuse i mursten, for slet ikke at nævne den stærkt trafikerede, dobbeltsporede Hasle Ringvej.

Fra at være en fri gevækst på den yderste skorpe, hvor byens svage baggrundssummen bare hørtes i det fjerne, vil Finnebyen i fremtiden gradvis blive indlemmet i storbyen, men som en indesluttet, lille smukt farvet træklat i den store århusianske hverdags centrifuge.

Finnebyen osrer af hygge, nærvær og kommen hinanden ved. Men den lille enklaves egenart hænger også nøje sammen med efterkrigstidens historiske og socialpolitiske periode i landet og regionen, Finnebyens specielle tilblivelse, de første beboere og deres anstrengelser for at få et liv ud af det. Og der har da også været liv og glade dage i Finnebyen.

Myter

Finnebyen har haft 50 år til at udvikle og spare myter sammen, og der er en del. Nogle gange er det en skam at aflive myter, og dermed rykke tæppet væk under forskellige tanker og holdninger, men vi har forsøgt at gøre det på den blide måde. Vi trækker nogle af de mest kendte og nogle gange modstridende myter om Finnebyen frem og giver dem i løbet af bogen en lille bemærkning med på vejen:

Har du for eksempel aldrig hørt, at

- de finske træhuse i Finnebyen i 1946 var materiel afregning fra den finske befolkning som tak til Danmark for at have sendt en dansk brigade til at hjælpe Finland under den finsk-russiske krig 1939-40?
- Finnebyen skulle være Finlands tvungne assistance som straf for at være allieret med tyskerne under 2. verdenskrig?
- Finnebyen aldrig nogensinde har været et husvildebyggeri?
- Finnebyen blev opført som husvildebyggeri lige efter krigen til folk med mange børn?
- Finnebyens beboere havde et stærkt fællesskabsfølelse og sammenhold, som især i den første tid prægede livet, og som der endnu er spor af?
- der skulle have været bygget 125 finnehuse i Finnebyen, men en del materialer forsvandt under byggeprocessen og indskrænkede antallet af finske træhuse?
- Finnebyen fik bornholmske vejnavne – Svaneke, Neksø, Gudhjem, Rytterknægten, Due Odde osv. – fordi de finske træhuse egentlig var tiltænkt øen i Østersøen?

Har du ikke? Nå men så kan du roligt gå i gang med denne bog!

Bogens titel og indhold

Bogen hedder *FINNEBRÆDDER OG FÆLLESSKAB*, og titlen fortæller kort og godt, hvad det har handlet om i Finnebyen igennem 50 år: I finnebrædderne gemmer sig den velsignelse, det er at bo i et træhus – skrevet i kærlig mening men ikke uden en vis ironisk distance – og hvad deraf følger af gør-det-selv-aktivitet. Bag fællesskabet gemmer sig den virkelighed, der opstår og videreføres, når en gruppe selvstændige familier – på godt og mindre godt – bor og lever sammen og på væsentlige områder er underlagt de samme betingelser. For der **skal** handles – og der skal vælges om man skal være uenige og modarbejde hinanden og isolere sig eller stå sammen, finde fælles værdier og slås for fælles mening og ret.

FINNEBRÆDDER OG FÆLLESSKAB er de to vigtigste ingredienser i opskriften på Finnebyens historie og udvikling.

I bogen forsøges at fange de mange forskellige elementer, der har haft indflydelse på og været bestemmende for Finnebyens tilblivelse, historiske udvikling og udseende. Medtaget er såvel små detaljer som de bredere historiske strøg.

Bogen om Finnebyen er en sammensat og kulørt mosaik. Fremstillingen holder sig forholdsvis tæt til den historiske kronologi, men ser sig ikke for hellig til at hægte sig på et tema eller en udvikling i en historie, hvis det er der dynamikken befinder sig. Det kronologisk opbyggede historiske afsnit krydres af en lille afdeling med interview, hvor udvalgte finnebybeboere – der har levet deres voksen- og/eller børneliv i Finnebyen – supplerer med gamle skrøner og løgnehistorier.

For at supplere det skrevne og dermed via det visuelle komme tættere på lokalhistorien i Finnebyen gik jagten ind på illustrationer, fotos og tegninger, avisforsider osv., der kunne give bogen og internetsiderne det touch fra den tid i slutningen af 40'erne og fremefter.

Bogen indeholder også et afsnit om det specielle ved Finnebyens arkitektur. Fra forskellige arkitektoniske vinkler angribes Finnebyen.

Af hensyn til gliddet i fremstillingen har vi bagi bogen bygget et statistisk og tematisk afsnit om specielle emner op. De er vigtige brikker til helhedsforståelsen af historien og slutter vores lille Finnebog sammen med kilder og literaturliste.

Livet i Finnebyen – dengang, i dag og i fremtiden

De gamle beboere forsøgte og forstod fra begyndelsen at få noget sjovt ud af livet i deres nye hjem og omgivelser. De gjorde meget for børnene, kulturen og sammenholdet. Dilettantspil, revyer, fester, traditioner og smugkro var tit i gang, og der var også åbne finnehuse for børnene og de unge. Det var/er dynamiske personer, der kunne lave generalforsamlinger med både skæg og

ballade, de har fået bibliotek, brugs, forsamlingshus, osv. op at stå, og de har gjort det første stykke arbejde, der skulle til, for at Finnebyen kunne bestå. De har arbejdet sammen med andre beboere – og har været en offensiv del af deres lokalsamfund. De har sloget for deres ret, vundet det vigtigste, men ellers tabt alt for mange af de andre slag.

De har fået Finnebyen til at fungere både i dagligdag og til fest.

Beboerne i Finnebyen har igennem de sidste 50 år gennemlevet mange spændende begivenheder og kampe. Byggesjusk og mangler ved husene, hid-sige opgør i Grundejerforeningen Finnebyen, voldgift mod kommunen, udskydelse og ophævelse af tilbagekøbs-klausulen, Ringvej ned midt gennem bebyggelsen, evindelige slagsmål med myndigheder, de har måttet kæmpe for ordentlige støjmure, afværgelse af firmabold på Vestereng, nedlæggelse af biblioteket, nedlæggelse og genoplivning af foreningen osv. osv. Mange af disse begivenheder og kampe har beboerne deltaget i, og det har forstærket sammenholdet mellem Finnebyens beboere.

Flere beboere er flyttet til Finnebyen, fordi de har ønsket enten at skabe eller at bo et sted, hvor der var en tæthed i kvarteret – i hvad een finnebybeboer har kaldt »sutsko-afstand« med sine nabo-venner og med andre børnefamilier. I et hyggeligt og uformaliseret sutsko-fællesskab, hvor man også kan være i fred, når man ønsker det.

Sådan er det i Finnebyen, hvor afstanden mellem de finske træhuse er minimal – det er kun et spørgsmål om lige at smutte i sutterne, og så er man der...

Og sådan skal det gerne blive ved med at være.

Finnebyens historie 1946-98

Finnebyens historie 1946-61

Bolignøden i Århus efter krigen

Århus havde ligesom de fleste af de større danske byer både under og efter krigen et stort boligproblem. I efteråret 1945 manglede byen ca. 1.100 lejligheder, og i 1946 måtte 268 familier bo i husvildeboliger på skoler og kaserner. Antallet af husvilde var stigende, og i 1948 var der stadig 302 husvilde familier. Standarden i de dårligste lejligheder var heller ikke for god, og en del århusianere måtte bo i usunde og usle lejligheder.

Århus kommune var opmærksom på dette og havde i 1942 opført rækkehuse på Brendstrupvej - de gule husvildebarracker - og i 1946 blev et antal svenske træhuse indkøbt og opstillet på Katrinebjergvej, Fuglesangs Allé og Høgevej. I 1947 indkøbte kommunen hanstholmfisherhuse eller de såkaldte hanstholmhuse til opstilling mellem Katrinebjergvej og Paludan Müllers Vej.

Årsagen til bolignøden var, at byggeriet i besættelsesårene var gået i stå på grund af mangel på materialer og kvalificeret arbejdskraft. I årene 1936-40 opførtes i gennemsnit næsten 1.000 lejligheder årligt, mens tallet i krigsårene kun var på 329 lejligheder om året. Efter krigen kom byggeriet kun langsomt i gang igen, og kommunen måtte tage nye og utraditionelle initiativer for at bremse bolignøden og komme husvildeproblemet til livs.

125 finnehuse til at afhjælpe en del af bolignøden i Århus

For at komme den alvorlige bolignød til livs måtte en række større bykommuner i gang med at bygge nødboliger som helt akutte løsninger: f.eks. byggede man i Odense 125 småhuse af genbrugsmateriale og træbeton, mens der i bl.a. Århus og Esbjerg kom bebyggelser med finske træhuse - begge fik navnet Finnebyen.

I eftersommeren 1946 erfarede resten af Århus Byråd, at den socialdemokratiske borgmester Unmack Larsen på forventet efterbevilling havde købt 125 finske træhuse. Finnehusene var en del af kommunens indsats for at afhjælpe byens bolignød.

Fremgangsmåden stod hverken på vedtagelse i byrådet eller på indhentning af samtykke hos indenrigsministeriet, men borgmesterens argumentation for at handle uden at have baglandet i orden var klar nok: det skulle gå stærkt, inden husene blev solgt til anden side. Beslutningen blev da også mødt med velvilje fra alle partier på byrådets møde d. 29. august 1946.

Der var også enighed om, at boligmanglen var en social katastrofe, som måtte afhjælpes snarest. Finnehusene var et godt bidrag til løsning af problemet, og de måtte opføres så billigt som muligt. Sidst skulle familier med børn have første prioritet, når det gjaldt tildelingen. Borgmesteren var yderligere af

den opfattelse, at boligernes standard lå noget over, hvad kommunen tidligere havde bygget for boligløse.

Mødet den 29. August 1946.

Fra Stadsarkitekten forelæa følgende Overslag
over Udgifterne:

Træhuset leveret paa Pladsen.....	8950 Kr.
Jordarbejde og Betonstøbning.....	1400 »
Murerarbejde ved Skorsten m. m.	300 Kr.
Støbegods, Kamin og Vaskekedel	735 »
Tømrerarbejde, Opstilling	1000 »
Tagpap med Oplægning	600 »
Tagrender og Nedløb	330 »
Gjarmesterarbejde.....	280 »
Malerarbejde	800 »
Hegn, Laage og Havearbejde	420 »
Installation af Gas, Vand, Elektricitet og Spildevandsanlæg	4000 »
Honorar til Arkitekt og Ingeniør.....	1300 »
Ialt pr. Hus...	<u>20.115 Kr.</u>

Med købet af de 125 finnehuse mente kommunisten Robert Sartori, at byrådet handlede i 11. time. Han forudså endnu flere boligløse i løbet af efteråret og foreslog desuden en kritisk gennemgang af budgettet, idet prisen - 20.000 kr. for et finnehus - lød af meget. Især størrelsen på arkitekt- og ingeniørhonoraret på 1.300 kr. pr. hus undrede han sig over.

Socialdemokraten Rudolf Jensen var af den opfattelse, at huslejen skulle fastsættes billigere, end husenes værdi egentlig berettigede til. Han var ikke tilhænger af salg men derimod af at oprette et nyt boligselskab for husene, så børnerige familier kunne sikres tilskud til huslejen.

I.C. Sørensen fra Det konservative Folkeparti mente, at prisen skulle være den billigste, og renten den lavest mulige, måske 2%. Kommunen burde gå flere veje for at løse problemet, og sammen med Jakob Martin fra Venstre kunne højre side i byrådssalen blive enige om, at administrationen burde effektiviseres og centraliseres. Venstremanden foreslog også - uden støtte fra andre - at prisen evt. kunne nedbringes ved at lade køberne selv opføre husene.

Med tilbagevirkende kraft fik *Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse* den nødvendige bemyndigelse til at købe finnehuse.

En større dansk-finsk handelsaftale

En sammenslutning af 21 finske virksomheder inden for træindustrien – PUUTALO OY – producerede finnehuse, som fandtes i 8 hustyper. De finske træhuse blev i 1945-50 bygget i flere større byer over hele landet som resultat af en større dansk-finsk handelsaftale. Det danske agentur var Trækontoret i København, og Århus Kommune valgte typen Ditte på 56 m². Fra 1940-50 eksporterede Puutalo Oy træhus-elementer til Danmark for ca. 100 mio. finske mark.

Men de finske træhuse var ikke finsk tak for dansk hjælp under den finsk-russiske krig i 1939-40, hvor en dansk brigade kæmpede på finsk side mod russerne. Faktisk kostede materialerne til husene kommunen knapt 1.1 mio. kr. Alligevel skal danskerne være glade for, at det overhovedet lykkedes at få en handelsaftale i stand med et land, som på det tidspunkt var i stand til at levere materialer til husbyggeri til en rimelig pris. I alt kostede Finnebyen i Århus ca. 3.4 mio. kr. at etablere.

Finnehusene på Charlottenhøj

De tidligere opførte husvildeboliger lå i byens vestlige del på grænsen mellem by og land. Så hvad var mere naturligt end at lægge finnehusene i nærheden af de øvrige træhuse. Dels var Charlottenhøj og Århus Vest i denne periode til rådighed for nybyggeri – et nybyggerkvarter, og dels var området formentlig ikke så attraktivt for private grundejere, der foretrak områderne tættere på vandet, nord og syd for byen.

Finnehusene skulle ligge på bondegården Landbolysts tidligere areal – vest for Paludan Müllers Vej og nord for Ydre Ringgade – næsten uden for civilisationen.

Prisen på finnehusene

Leveret på pladsen var prisen på et træhus 8.950 kr., og inklusive andre materialer, udgifter til håndværkere, installation af el, gas, vand og kloak samt honorarer til arkitekt og ingeniør løb prisen i den indledende fase op i 20.115 kr. pr. hus.

Men det tog ca. et år for byrådet at fastlægge præcise salgsvilkår og pris for finnehusene. Anskaffelsessummen på et finnehus skulle ligge på ca. 20.000 kr., og i september 1946 forestillede kommunen sig husene prioriteret med kreditforeningslån og hypotekforeningslån for den ene halvdel og for den anden halvdel med kommune- og statslån, hvor man allerede havde indhentet en melding fra Bygningsdirektoratet, som kunne bevillige statslånene, idet der var tale om huse af »virkelig god Kvalitet«.

Senere skulle det vise sig, at den nye lov af 15. marts 1947 om Finansiering af Boligbyggeri med særlig Byggemåde gjorde det muligt at øge statslånets andel.

Udgift til grundene lå på 2.500 kr. (500 m² à 5 kr.), og de skulle sælges afdragsfrit på den betingelse, at de efter 40 år skulle gå tilbage til kommunen uden erstatning. Af grundene skulle der altså kun betales renter, som *Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse* og Budgetudvalget havde sat ned til 2%. Dermed kunne den samlede årlige ydelse, som de enkelte købere skulle betale, sænkes fra 977 kr. til 939 kr.

Statslån

Den nye lov fra marts 1947 fik betydning for finnehusenes finansiering og medvirkede til at billiggøre byggeriet. Indenrigsministeren udtalte ved fremsættelsen af lovforslaget ønsket om at »modvirke Bolignøden ved Opførelse af Elementhuse og lignende Former for fabriks- eller seriefremstillede Boliger.«

Elementhusbyggeri var noget helt nyt, og der var i årene forud fremkommet en række nye materialer og konstruktionsformer, der tegnede lovende. Men det afgørende var, at ved at godkende de nye elementhuskonstruktioner kunne betydelige besparelser opnås på visse særlige, knappe materialer.

Grundtanken i lovforslaget var derfor at skabe en finansieringsform, der stillede elementhusbyggeri på linie med normalt byggeri i driftsmæssig henseende. Det skulle ske ved, at staten overtog den væsentligste del af finansieringen, sådan at man kunne undgå at optage kredit- og hypotekforeningslån ved byggeriet.

Spørgsmålet om finske og svenske træhuse blev berørt et par gange før og under debatten om lovforslaget. Allerede i foråret 1946 blev spørgsmålet rejst, efter at man havde set lignende huse på Bornholm. Men indenrigsministeren havde på det tidspunkt været ret afvisende, idet han mente, at husene dels ville blive alt for dyre – over 30.000 kr. – dels var der usikkerhed om, hvor længe de kunne holde, og om de overhovedet egnede sig til det danske klima.

I februar 1947 var stemningen mere positiv. Det hed nu i en udvalgsbetænkning, at der allerede i nogle tilfælde var bevilget statslån til opførelse af finske træhuse. I disse tilfælde ville lånetilsagnet kunne ombyttes med de mere gunstige lånetilsagn efter lovforslagets regler.

Bygningsdirektoratet havde allerede i efteråret 1946 stillet sig positivt over for at yde statslån til de århusianske træhuse. Der var altså nu udsigt til, at dette lånetilsagn kunne ombyttes med den mere fordelagtige ordning efter den nye lov.

På Århus Byråds møde den 26. juni 1947 forelå en indstilling om, at »der søges Statslaan i de 122 finske Træhuse.«

Den nye lov gav mulighed for at opnå statslån på indtil 85% af ejendommenes anskaffelsessum. Man behøvede således ikke at optage kreditforenings- og hypotekforeningslån. Med statslånenes lempeligere lånevilkår kom den årlige ydelse til at udgøre 3 3/4% af lånets hovedstol, hvoraf 2 1/4% var renter af restgælden og resten afdrag. Loven fastsatte endvidere regler om, at kommu-

nen skulle føre kontrol med byggeriet, og om at såvel købere som salgsvilkår skulle godkendes af indenrigsministeren og kommunalbestyrelsen.

Endelig salgspris

I sidste halvdel af 1947 var modellen for finnehusenes finansiering endelig på plads. Salgsprisen for et finnehus blev 27.000 kr., hvor statslånet udgjorde 85% - 22.900 kr. - og kommunens prioritet blev fastsat til 2.900 kr. Udbetalingen var 1.200 kr. Man regnede dog med, at mange ville få brug for at låne til

Mødet den 8. juli 1947

»Herved foreslaas salgsvilkårene for de af kommunen købte 122 finske træhuse fastsat saaledes:

Købesummen fastsat til 27.000 kr.

Husene prioriteres med statslaan

med 85 % 22.900 kr.

Prioritet til kommunen 2.900 -

Købesummen berigtiges ved, at købe-

ren overtager disse laan 25.800 kr.

og indbetaler kontant 1.200 -

27.000 kr.

Af kommunens prioritet svares en aarlig ydelse paa 3,66 %, hvoraf 2 % af den til enhver tid værende restgæld er rente, resten afdrag. Køberne vil herefter komme til at sidde for følgende aarlige ydelser:

3,75 % af statslaanet 859 kr.

3,66 % af kommunens prioritet 106 -

3 % af eget indskud 36 -

ialt 1001 kr.,

hvortil kommer vedligeholdelse, skatter, forsikringer m. v.

udbetalingen, idet renten af indskuddet blev sat til 3% eller 36 kr. om året. I alt blev den årlige ydelse opgjort til 1.009 kr.

På grund af kælderudgravningerne måtte salgsprisen på 13 af husene senere forhøjes til 29.000 kr. med 1.300 kr. i udbetaling. Der var budgetteret med halv udgravet kælder, men terrænforholdene havde ved de 13 huse nødvendiggjort hel kælderudgravning.

Kommunens 40 års tilbagekøbs-klausul

En af de andre vigtige betingelser i salgsvilkårene var, at kommunen efter 40 år - altså i 1988 - havde ret til at tilbagekøbe grunde og huse. Ejeren fik så til

den tid udbetalt 2.500 kr. for grunden samt et ikke nærmere fastsat beløb for finnehuset. Ønskede kommunen ikke at benytte sin ret til at tage huset tilbage efter de 40 år, kunne retten først gøres gældende efter yderligere 5 år og derefter hvert 5. år.

Et andet vilkår var, at intet finnehus måtte videresælges de første 5 år efter købet. Blev et salg aktuelt, skulle prisen godkendes af byrådet. Efter de 5 år kunne beboeren af finnehuset frit sælge, men kommunen fik i så tilfælde ret til evt. at forlange statslån og kommuneprioritet indfriet.

Vilkårene blev godkendt af indenrigsministeriet og kommunen, hvis politik over for træhus-kvartererne med husvildeboliger var at føre nøje kontrol og undgå, at familierne skulle brænde fast.

På denne måde bevarede kommunen en vidtgående myndighed til at beslutte, hvad der skulle ske med husene og kvarteret på længere sigt, hvilket senere voldte beboerne i Finnebyen store kvaler.

»Oprykningmulighed« for de bedre stillede husvilde

Det var næppe de allerdårligst stillede boligløse, der fik råd til at købe finnehusene, selvom kommunen havde tilstræbt at sætte den årlige ydelse så lavt som muligt. Borgmesteren forestillede sig, at de finske træhuse kunne udgøre en »oprykningsmulighed« for nogle af byens bedre stillede boligløse.

Kommunen ville foretage »...en nøje Sortering af de boligløse Familier ikke blot efter Betalingsevne og Børnetal, men også efter Boligkultur. I saa Fald vil det være muligt at gennemføre en vis »Oprykning« for de Familiers Vedkommende, som findes egnede dertil.«

Børnefamilier med en forholdsvis rimelig indtægt skulle have chancen, men hvad der lå gemt i den lidt fyldigere kategori »Boligkultur« og om sortering herefter, er ikke umiddelbart klart. Måske forestillede borgmesteren sig, at kun de lidt bedre stillede »husvilde«-familier ville forstå at værdsætte og passe på en ejerbolig af denne standard. Initiativ, arbejdsomhed og håndværkssnilde, ja, måske endda en vis småborgerlig ejermentalitet, ville være gavnlige egenskaber for de fremtidige »grundejere«.

Indtægtsbundgrænse på 4.500 kr. for en familie

Hvilken indtægt ville være nødvendig, og hvor mange kunne leve op til kravene?

For at have råd til at bo i husene og derned rykke op fra røven af 4. til røven af 3. division var kravet en årlig indtægt på 4.500 kr. svarende til 3.500 kr. i skattepligtig indkomst.

En undersøgelse fra Statistisk Kontor i august 1946 af 263 familier under kommunal boligforsorg viste, at 86 familier havde haft en indkomst på over 3.500 kr. i 1945.

»Hvis man går ud fra, at en ansat Indkomst paa 3.500 Kr. svarer til en fak-

tisk Indkomst paa 4.500 Kr., og regner med at Huslejen maa udgøre 20% af denne, d.v.s. 900 Kr. aarlig, skulde det være muligt at lade en ikke ubetydelig Del af de under kommunal Boligforsorg værende Familier »rykke op« paa det Boligniveau, de finske Huse repræsenterer,« kan man læse i Århus Byråds forhandling den 24. september 1946.

Indkomster i denne størrelsesorden svarede i 1946 ca. til en arbejdsmands eller ufaglært arbejders gennemsnitlige indtjening - 3.550 kr. i 1946-47. For faglærte arbejdere lå indtægten noget højere, mens en enlig kvindelig arbejder eller arbejdsløs slet ikke nåede derop.

Eksempler på indkomster i kr. i Århus

	1946-47	1947-48
Fabrikanter	15.820	15.600
Murerestre	8.580	7.750
Butik & lager, mænd	3.540	5.200
Butik & lager, kvinder	2.170	2.620
Smedesvende	4.280	5.130
Murersvende	4.070	4.480
Arbejds mænd	3.550	4.050
Syersker	1.780	2.180
Lærere	6.420	7.710
Sygeplejepersonale	3.080	4.520
Husassistenter	1.510	1.940

Statistisk Årbog for Aarhus 1948, s. 140-143.

Det var hårde betingelser for overhovedet at komme i betragtning, og endnu var kommunen slet ikke gået i gang med udvælgelsesprocedure og den praktiske sortering med bl.a. nærgående spørgsmål om økonomiske og sociale forhold, masser af papirarbejde og små kommunale skrankepaver, der hurtigt kunne gøre livet surt for en lille arbejderfamilie.

»Salget af Husene bør formentlig til sin Tid ske efter nærmere Indstilling fra saavel Administrationen af Kommunens Husvildeforsorg som Boliganvisningsudvalget.«

Det var kommunen, der bestemte begivenhederne, og de betragtede de finske træhuse som et godt tilbud. Samtidig gav den fortvivlende bolignød, der var realiteten for mange århusianere i denne periode, kommunen særdeles gode muligheder for at vælge og vrage blandt de interesserede huskøbere.

Særlige bygningstekniske krav

Kommunens pligt var ifølge lov og cirkulære at føre kontrol med det særlige

elementhusbyggeri i Finnebyen og sørge for opfyldelse af de bygningstekniske krav ved de finske træhuse af typen Puutalo.

Opførelsen af de finske træhuse måtte kun ske på arealer, som var sikret til åben og lav bebyggelse. Desuden var der nærmere fastsatte regler for afstande mellem husene og til skel. Formålet var uden tvivl at undgå for stærk bebyggelsestæthed, der kunne give området karakter af nødhjælpsbyggeri. Endelig spillede brandsikkerhedshensyn ind, og en lang række bygningstekniske krav rettet mod råd og brand, såsom f.eks. at husene skulle opføres på betonsokkel, og at kakkellovne skulle placeres mindst 75 cm fra træværk, skulle overholdes.

1. finnehuse færdigt før julen 1947

Kommunen havde fået tilbudt husene i efteråret 1946 af Trækontoret i København og hjemtaget dem til Århus før prisstigninger i begyndelsen af 1947. Fra Finland blev husene sejlet til byen, hvor de efter ankomsten blev opmagasineret i Oliemøllens pakhuse på Århus Havn.

Den strenge vinter udskød grundudgravningen til april 1947, og på et byrådsmøde i sommeren var kommunisten Robert Sartoris tålmodighed opbrugt: »Man havde nu talt om disse Huse i ca. 3/4 Aar, og der var endnu ikke støbt Sokkel til dem.« Årsagen var manglen på faglært arbejdskraft, bekræftede den konservative Th. A. Klostergaard: »Tidligere kunne man bygge et Hus paa godt 1/2 Aar, men nu varede det ca. 2 Aar, hvilket var meget beklageligt.« De dystre udsigter til trods påbegyndte Aarhus Savværk selve opstillingen af husene i august 1947. I december udstilledes et prøvehus på Hammer Odde, og de første finnehuse stod klare til indflytning i begyndelsen af 1948, kan man læse i Arkitekten 1948.

De århusianske aviser fulgte byggeriet af finnehusene tæt, og byggepladsen var den 3. oktober 1947 på Demokratens forside med billedteksten: »Paa Charlottenhøj i Aarhus hersker der Travlhed med Opførelsen af de finske Træhuse.« 70 huse var allerede rejst, og grunden til de øvrige støbt. Man forventede, at de første huse ville være færdige til 1. december, »...men klog af Skade kan de lokale Myndigheder ikke love noget afgjort.«

Lune, godt isolerede finnehuse til salg – oktober 1947

Den 5. oktober 1947 meddelte Demokraten og Århus Stiftstidende, at Århus Kommune fra næste dag ville udbyde de 121 finske træhuse på Charlottenhøj til salg. Det kommunale boligkontor på Rådhuset ville da starte uddelingen af en brochure med ansøgningsskema til interesserede.

Demokratens særdeles positive gennemgang af brochuren forklarede, at det ikke drejede sig om husvildeboliger, men om huse for liebhavere. Kvarteret med de finske træhuse ville blive udformet som et hyggeligt boligkvarter med huse ved fredelige, lukkede veje. Husene, der var på 60 m² – meddelte avisen –

indeholdt i stueetagen 2 værelser, kammer, køkken, forstue og toilet. Der var halv kælder med vaskerum, brændselsrum og viktualierum. Enkelte af husene havde fuld kælder med yderligere to rum. Desuden garanteredes de skeptiske, at husene var lune og betydeligt bedre isolerede, end man var vant til i Danmark.

Dernæst fulgte de omtalte vilkår ved salg, klausuler og udvælgelseskriterier vedrørende indtægt og familie, hvor kun børnefamilier med mindst et barn kom i betragtning. Desuden var det en betingelse, at familien rådede over mindst en 2-værelses lejlighed, som ved fraflytning blev stillet til rådighed for andre husvilde.

»Adgang til Byggepladsen strengt forbudt«

Dagen efter forlød det, at mange hundrede mennesker havde været oppe for at se på husene. Selv om der stod »Adgang til Byggepladsen strengt forbudt«, havde det været umuligt at holde folk tilbage. Indtil middag den 6. oktober havde 150 hentet brochurer med ansøgningsskema på Boligkontoret, skrev Århus Stiftstidende den 6. oktober 1947.

Så hurtigt gik salget dog ikke. Den 21. oktober havde kun 25 købere meldt sig. Byrådets forventning om, at husene ville blive revet bort, havde ikke holdt stik. Men man regnede med, at køberne blot holdt sig tilbage, indtil prøvehuset stod færdigt og kunne beses. Den 20. december var kun 17 huse solgt. Men efter en træg start, og »efterhaanden som Folk har set, hvor udmærket et Kvarter der er tale om«, steg købelysten, og i begyndelsen af maj 1948 kunne Demokraten meddele: »Finnehusene udsolgt«. Viceborgmester H.P. Jensen udtalte til Demokraten den 7. maj 1948, at der sikkert havde kunnet afsættes mindst 500 træhuse. Det sidste finnehus blev solgt i august 1949! (se senere: interview med Annelise Breindal Nielsen).

Historisk rejsegilde den 27. oktober 1947

Stor i slaget bekostede byrådet rejsegildet den 27. oktober, og begge aviser bragte dagen efter udførlig omtale af rejsegildet.

Demokraten skrev på forsiden: »De finske Huse ligger paa Jernalder-Boplads«. Under inspektion af byggeriet et par dage forinden havde den arkæolog-interesserende borgmester Unmack Larsen i en vejudgravning fundet skår, der stammede fra lerkrukker. Det var fra en ca. 2000 år gammel boplads fra jernalderen. Fundet blev ved rejsegildet anvendt til at sætte begivenheden i historisk perspektiv.

»Finnebyen er rejst paa et historisk Sted. Der ligger noget af et Eksperiment bag Rejsningen af disse Huse, og det er første Gang, man herhjemme har rejst en saadan By.«

Borgmesteren takkede alle, der havde ydet en indsats og udtalte håbet om, at husene måtte komme til at rumme lykkelige familier. Han udråbte et leve for de fremtidige beboere, og de 200 deltagere i rejsegildet istemte kraftige hurraråb.

Flere taler fulgte:

Viceborgmester H.P. Jensen roste naturligt nok det socialdemokratiske bystyres byggeaktivitet, Aarhus Savværk lykønskede, og stadsarkitekt A. Mogensen fortalte om sine betænkeligheder i starten, fordi kommunen ikke havde kunnet få svenske træhuse. Han mente nu, at den rigtige model var fundet.

Som en passende afslutning på talerrækken meddelte tømrer Gottlieb, at en del af arbejderne ville give deres rejsegratiale til De fattiges Jul!

Til borgmesterens historiske perspektivering føjede avisen for egen regning følgende lidt vidtløftige bemærkninger:

»De gamle Aarhusianere har altsaa fundet Stedet velegnet for Beboelse, højt og fritbeliggende, og i den allernærmeste Fremtid rykker nu Aarhusianere af Maskinalderen ind i de finske Træhuse, som ligger ved den gamle Jernalder-Boplads. Historien gaar i Kreds.«

Århus Stiftstidendes »Nu kommer det an paa Beboerne« skrev lidt skeptisk, at det ville blive »...afhængigt af de kommende Beboeres Ordenssans, om Kvarteret skal blive et morsomt og kønt Træk i Byens Ansigt, eller om det skal blive et Omraade, som Byen skammer sig over.« Avisen nævnte ikke arbejdernes gave, men citerede i stedet tømrermester Øvlisen, der på håndværkernes vegne udtrykte glæde over resultatet, men alligevel ønskede sig tilbage til gamle tider, »...da det var *danskbyggede* Huse, man holdt Rejsegilde paa, og da *private* Bygherrer gennemførte Arbejdet.«

Prøvehuset udviser enkelthed, soliditet og kvalitet

Finnebyens demonstrationshus på Hammer Odde blev indviet ved en lille højtidelighed den 19. december 1947. Aarhus Brugsforenings Møbelafdeling stod i spidsen for initiativet, der gik ud på at montere huset fuldt færdigt, således at alle kunne få et indtryk af indretningsmulighederne i et finsk træhus. Udefra så finnehusene små ud, men med prøvehuset forsøgte man at bevise, at det lod sig gøre at opnå en hensigtsmæssig indretning med gode bevægelsesmuligheder.

Det var FDBs kendte møbelarkitekt Børge Mogensen, der havde tegnet møblerne og skitseret husets indretning, mens møblerne var fremstillet på Tarm Møbelfabrik for FDB. Initiativet betegnede også et prestigeprojekt og salgsfremstød for FDBs tanker og produkter på møbelområdet.

De to Århus-avisers udsendte reportere var enige om det særdeles vellykkede resultatet. Som forventet var især Demokraten begejstret:

»Brugsforeningen kan da heller ikke faa andet end Ære af Udstillingen. Opholdsstuen fremtræder lys og venlig med dejlige Farver. Væggene er beklædt med Stræktapet, der er limfarvet i en smuk højrød Kulør. Møblementet bestaar af Bord med 4 Stole, en lille Skænk, 2 Lænestole, en Sofa, Sofabord og Boghylder, alt i en prima Forarbejdning og inclusive Belysningselementerne til en Pris af 1.500 Kr. En Oplevelse for sig er Børneværelset med Etagesenge, Arbejdsbord med Plads til to, Hylder og Kommode. Soveværelset gør ogsaa et smukt Indtryk.«

Møblerne var lavet af dansk bøgetræ – enkle, solide og fyldte ikke meget. Møblerne kunne købes stykvis, efterhånden som man fik råd. Det var nok også nødvendigt, eftersom 1.500 kr. ikke lige var det første, der blev trukket op af lommerne hos en arbejderfamilie, der netop havde brugt sparepengene til at købe træhus, og som skulle eksistere for en årlig indtægt på omkring 5.000 kr.

Samarbejdet med FDBs møbelafdeling understregede, at finnehusene på flere punkter blev set som flagskib for socialdemokratisk arbejder- og boligkultur. Enkelthed, soliditet og kvalitet prægede smag og indretning. Rammerne var etableret af den socialdemokratisk styrede kommune, men derefter var det op til de enkelte at skabe smukke, moderne og hensigtsmæssige hjem.

Prøvehuset var åbent i 14 dage fra den 19. december 1947, og det kønne og godt indrettede hus var med til at skabe en voldsomt forøget interesse for at købe husene. Byggeriet blev færdiggjort i det tidlige forår 1948, og flertallet af finnehusene blev solgt i perioden januar-april 1948.

Indflytning og dagligdag i Finnebyen foråret 1948

Den 26. februar 1948 godkendte byrådet skøder med de fem første købere af finnehuse:

revisor Knud Godske Knudsen, Aakirkevej 8
forretningsfører Reinholdt Christensen, Østerlarsvej 3
modelsnedker Anker Østergaard Nielsen, Finnedalsvej 1
anlægsgartner Niels Valdemar Christensen, Gudhjemsvej 2
arbejdsmand Henry A. Bendtsen, Gudhjemsvej 4

De første beboere flyttede ind i marts og april 1948, og i løbet af maj blev Finnebyen i hurtigt tempo befolket. Et helt nyt kvarter opstod, det blev kaldt Århus' første parcelhuskvarter med typehuse. Der var 121 forskellige historier at fortælle om nybyggerfamilierne, deres sociale status, baggrund og begrundelser for at flytte til Finnebyen. Men der var også mange lighedspunkter. De nye beboere i Finnebyen var typisk arbejderfamilier, far, mor og børn, der flyttede fra små og dårlige lejligheder i midtbyen. En del af familierne var eller blev efterhånden særdeles børnerige.

Århus Stiftstidende vendte allerede i juni 1948 tilbage til Finnebyen for at lodde stemningen blandt de nye beboere. Her var kun tilfredse mennesker. Alle var enige om: »Her er godt at være.«

»Fru G. Kristensen, Hammerodde, der er gift med en Chauffør var den første, der bød os indenfor. Mens hun strøg en af sin Mands Skjorter, sagde hun: – Jo, vi er vældig glade for at være her. Før boede vi i en lille toværelses Kvistlejlighed i Knudriisgade. Det kunde gaa, da vi kun havde eet Barn. Siden kom der tre til, og saa blev det for trangt.«

Fru Østergaard Nielsen, Finnedalsvej, gift med en Modelsnedker var også godt tilfreds:

- Paa Kirkegaardsvej, hvor vi boede før, havde vi Vrøvl med Værten. En dag kom min Mand hjem og sagde: - Nu har jeg købt et Finnehus. Da var jeg lige ved at springe i Luften af Glæde. Jeg véd godt, at mange er imod Træhuse. Men jeg er sikker paa, at vi skal faa det lige saa godt her som i et almindeligt Hus. Børnene trives storartet.«

Helt op til 7-8 børn kom der til at bo i nogle af husene. Chresten Sørensen, der oprindelig var hyret til at køre jord væk fra byggepladsen, men som endte med selv at købe et hus, opdrog syv af sine ni børn i det lille træhus:

»Lille? Nej, det er da ikke lille. Jeg fik et af husene med fuld kælder. Vi havde fire værelser i kælderen, og der sov børnene nede,« siger han til Århus Stiftstidende 14. juli 1991.

Huset havde et andet plus for Chresten: Hans bronkitis var ikke så slem, når han opholdt sig i træhuset.

At træhuse er sunde at bo i, havde man allerede dengang blik for. Søren Sørensen flyttede herop med et barn med bronkitis:

»I sin tid boede jeg sammen med min kone og vores datter på ti måneder i et lille værelse i Studsgade. Jeg var cykelbud på trævarefabrikken ved Halssti og Frederiks Allé. Vores barn led af bronkitis, og en dag sagde min chef: Du skulle ta' og flytte ud i den nye Finneby på Charlottenhøj.

Jeg havde ikke råd til udbetalingen på 1.200 kroner, men dem lånte jeg af chefen. Jeg betalte dem af med 10 kroner om ugen. Barnets bronkitis forsvandt hurtigt, efter at vi var flyttet herud i de sunde og dejlige træhuse. Og vi har aldrig fortrudt det siden,« siger han til Århus Stiftstidende 1988.

Udsigten til at komme væk fra byen, ud til frisk luft og landlige omgivelser, tiltrak også mange. Knud Veilin, der flyttede herop i 1952, så i en artikel i EjendomsAvisen nr. 30 marts 1996 sådan på det:

»Byboerne fattede ikke, hvad jeg ville helt der ude på landet. Det var jo før Ringvejen eller noget som helst. Vi havde kun små grusveje herude, og der var marker til alle sider. Det passede mig nu fint, til hverdag arbejdede jeg på Centralværkstedet, så jeg fik larm nok.«

Der var mange grunde til at flytte herop, og måske var det heller ikke alle, der fandt sig til rette. I hvert fald var udskiftningen ret stor de første år. En del flyttede hurtigt igen, enten fordi de ikke havde råd til at bo her eller af andre grunde. Mange sad hårdt i det de første år, og flere huse røg relativt hurtigt på tvangsauktion. Alene i 1951-52 beretter Byrådets Forhandlinger om mindst 3 tvangsauktioner.

Efter indflytningen var de fælles udfordringer, som kvarteret bød på, med til at svejse beboerne sammen. Husene skulle færdiggøres og indrettes, haverne skulle anlægges. Der var problemer med byggesjusk, og der var områdets forskellige institutioner, som efterhånden tog form. Børnepasningen var der på forhånd sørget for med oprettelsen af en børnehave i efteråret 1947, selv om Finnebyen først senere fik glæde af den, idet nabokvarterernes unger allerede

fyldte den helt op, da finnebyboerne først flyttede ind fra marts til maj 1948. Dagligvareforsyningen blev sikret ved åbningen af Finnebyens Brugsforening allerede den 19. marts 1948, kort efter de første beboeres indflytning.

I begyndelsen af maj skrev Århus Stiftstidende, at man havde taget fat på asfaltering af vejene, og at der var planer om at oprette en biblioteksfilial i kvarteret. Som det hed: »Charlottehøj ligger unægtelig i Udkanten af Byen, men paa forskellig Maade sørges der for, at Beboerne faar det saa bekvemt som muligt.« Biblioteksfilialen åbnede i efteråret 1948.

Den 22. maj 1948 blev der afholdt stiftende generalforsamling i Finnebyens Grundejerforening, og dermed havde bydelen fået et organ, der skulle arbejde for at varetage beboernes fælles interesser udadtil og indadtil.

På den interne front viste det sig hurtigt nødvendigt med en vis selvjustits for at sikre, at alle levede op til fælles normer for maling af husene og pasning af haverne. Grundejerforeningen arrangerede også fester, der medvirkede til at skabe det stærke sammenhold, der efterhånden opstod.

Hvem var de første købere af finnehuse?

»Dengang var det et rigtigt arbejderkvarter. Jeg tror da nok, at nogle af de nærmeste naboer omkring Katrinebjergvej så lidt skævt til os i Finnebyen. De troede velsagtens, at byen var sat op som endnu en af de barakbyer, der i hast blev opført til byens husvilde lige efter krigen,« siger Knud Veilin til EjendomsAvisen. Han har boet i Finnebyen siden 1952.

Erhvervsfordelingen blandt Finnebyens allerførste indflyttere bekræfter, at det var et rigtigt arbejderkvarter. Købernes erhverv er anført i Byrådets Forhandlinger 1948-49 i forbindelse med godkendelsen af de enkelte skøder (for yderligere detaljer se bagi, afsnittet om De første købere af finnehuse).

No 2124. Aarhus, den 6. April 1948

Dags Dato modtaget af arbejdsmand Rasmus Peter Nielsen,
Hjelmensgade 22, Aarhus,

for Regning stempel til deklaration paa Rytterknægten 23 (kontr. 2124)
den Summa

Kroner to 00/100

hvorfor herved kvitteres

2,00

LETH BANG, NETTREGNING FORBY & ÅRHUS

ÅRHUS BYRÅDS
EXPEDITIONSKONTOR

2 kr. i stempelafgift 6. april 1948 - til deklaration på Rytterknægten 23 i Finnebyen.

ÅRHUS KOMMUNE

Kontr. nr. 2124 Aktiv nr.

Terminsydelse

for herr arbejdsmand Easmus Peter Nielsen

vedrørende Rytterkøkken 23 ~~XXXXXX~~ Gade/Vej nr.

Renter 2 % p. a. af kr. 25.800,00 ~~XXXXXX~~ kr.
for tiden 10/4 - 11/6 1948 87,43

1. afdrag 43,24

ialt kr. 130,67

Restgæld kr. 25.756,76

Betalt

15 JUNI 1948

Århus Kommune

15 JUN-48 13435

2124 6 --- *,***,130.67

Kvitteringen er kun gyldig, når den er afstemt i kassapartiet

Terminsydelse på et Finnebus for tiden 10.04 - 11.06 1948.

Erbvervsfordelingen blandt 119 købere af finnehuse 1948:

I.	Landbrugserhverv og gartneri	3
II.	Selvstændige	10
	herunder vognmænd	4
III.	Funktionærer	23
	herunder kontoransatte	9
	værkførere	3
	tjenere	3
IV.	Faglærte arbejdere	39
	herunder smede og maskinarbejdere	8
	snekere	4
V.	Arbejds mænd og ufaglærte arbejdere	24
	herunder arbejds mænd	10
	chauffører	8

VI. Offentligt ansatte	10
VII. Liberale erhverv	4
herunder ingeniører	4
VIII. Andre erhverv	6
herunder fruer/enkefruer	4
I alt	119

Børnehaven Charlottenhøj

Behovet for børneinstitutioner i Århus' nye arbejderkvarterer eksisterede eklatant lige efter krigen. Området omkring Charlottenhøj var et af stederne, hvor byrådet i sommeren 1946 diskuterede opførelse af en børnehave. Det var præcis på samme tid, byrådet på forventet efterbevilling købte de finske træhuse, og børnehaven skulle da også placeres, så børnene fra Finnebyen kunne få adgang. Derfor blev den placeret i Finnebyen. Men den skulle også ligge, så den kunne tage børn fra kvarteret ved Brendstrupvej og det nærliggende område med husvildeboliger. 55.000 kr. blev bevilliget til bygningen og 11.000 kr. til inventar.

Kommunal eller privat drift

Men byrådet var uenige om, hvem der skulle forestå byggeriet og drive børnehaven. Kommunen eller det private. Tidligere havde børnehaverne været privat drevet, hvilket de borgerlige politikere var godt tilfredse med, men nu ville socialdemokraterne og DKP have offentlig drift.

Det private initiativ var sundt og billigere, og det ville være synd for børnene, at »de fra deres første barndom skulle under offentlig forsorg,« fremførte de borgerlige. Socialdemokraterne mente, at eftersom børnehaven var et kommunalt initiativ, var det også naturligt, at den blev drevet af kommunen. Samtidig var der heller ingen, der sagde at en offentlig institution nødvendigvis blev dyrere i drift end en privat. Og hvad angik det sidste argument, var *børn under offentlig omsorg* noget sludder, for også skolerne var offentligt drevne! Afgørelsen blev da også til socialdemokraternes fordel.

Denne dels ideologiske, dels økonomiske debat var med til at bane vejen for en almindelig anerkendelse af, at børnehaver var en offentlig forpligtelse i Århus.

Undersøgelsen af behovet

Den almindelige holdning i samfundet var dels at mødre burde blive hjemme ved deres gryder og børn, og dels at børnehaver var en nødløsning for de

mødre, der af økonomiske årsager var absolut nødsaget til at arbejde. For de fleste børnefamilier så virkeligheden sådan ud i 1947: en far, der forsørgede familien og en mor, der gik hjemme og passede børnene.

I 1947 var i alt 1.315 århusianske børn anbragt i vuggestuer, børnehaver og fritidshjem, men behovet for institutionspladser var meget større. Det viste en undersøgelse foretaget af byrådets sociale udvalg. Næsten alle 1.315 børn havde udearbejdende og mindrebemidlede mødre, der for en stor dels vedkommende var enlige og altså nødt til at anbringe deres børn i børneinstitutioner. De store nye arbejderkvarterer – Riisvangen, Ndr. Ringgade, Charlottehøj – var særlig hårdt ramt, og her var behovet for børneinstitutioner særlig stort.

Børnehaven Charlottehøj åbner 1947

Børnehaven Charlottehøj åbnede den 29. september 1947 som den anden kommunale børnehave i Århus. På det tidspunkt var Finneby-byggeriet stadig under opførelse. Desværre var konsekvensen for Finnebyens beboere, at pladserne i børnehaven i første omgang blev optaget af børn fra husvildeboligerne ved Brendstrupvej, fra hanstholmhusene og de svenske træhuse i området. De fyldte børnehaven op, og børnefamilierne i Finnebyen klagede over, at de sidst indflyttede ikke kunne få deres børn i børnehaven.

Børnehaven set fra den nuværende Nykersvej, 1948.

Børnehavens organisering

Børnehaven blev indrettet i et træhus og var så en del af kvarteret. Der kunne være 40 børn fra 2-6 år, men antallet sneg sig hurtigt op på 45. Børnehaven blev ledet af en uddannet børnehavelærerinde, der havde hjælp fra en assistent og tre barneplejersker – alle med uddannelse.

Der var åbent mandag til lørdag fra kl. 7.00 til 17.35, og børnene fik hver dag en varm ret mad og 1/4 liter sødmælk. Betalingen beløb sig til 3,25 kr.

ugentlig, og der var søskendemoderation. Planerne for beskæftigelse af børnene var emnebehandling, arbejder i papir og ler, maling, håndarbejde samt bevægelseslege, rytmik og sanglege mv.

Blandt de nyindflyttede familier i Finnebyen var andelen af børn høj – f.eks. i 1948 var der 126 børn under 7 år. En stor del blev nok passet af hjemmegående mødre, men alligevel foreslog 40 pladser ikke meget til 126 børn, der jo kun var en del af det samlede antal børn i området. Samme år var 54 børn indskrevet i børnehaven, mens mange stod på venteliste.

Antal beboere og børn i Finnebyen 1948 og 1994

	1948	1994
Antal beboere	476	321
Antal børn under 14	207	68
Antal børn under 7	126	31

Statistisk Årbog for Århus, 1952 og 1995.

Finnebyens Brugsforening

Da der var småt med butikker i den nordvestlige bydel, ønskede kommunen at indrette en butik i tilknytning til Finnehus-byggeriet, og Århus Brugsforening påtog sig opgaven. Butiksbygningen blev opført som led i det samlede byggeri på adressen Rytterknægten 1. Århus Brugsforening købte bygningen af kommunen og indrettede butikken, der åbnede den 19. marts 1948. Finnebyen havde altså helt fra starten sin egen butik – i et træhus fra samme finske firma.

Brugsforeningen, Rytterknægten 1, 1949.

Der var kælder under hele huset, som kun fik plads til små baglokaler i stueplan. Bygningen kom til at rumme 3 butikker: Kolonialbutik, slagterbutik og mejeriudsalg

Kolonialbutikken var grundstammen, og ud over almindelige kolonialvarer var det meningen, den skulle handle med grøntsager og isenkramvarer. Den blev i begyndelsen ledet af uddeler Clemmensen, senere af uddeler Henry Christensen.

Slagter- og viktualiebutikken sorterede under A/S Coordina, som var Århus Brugs forenings nyetablerede produktionsselskab med bl.a. møbelfabrik, fødevarefabrik og bageri. Nyordningen medførte, at man i specialbutikkerne ikke behøvede kun at handle med medlemmer. Leder af slagterbutikken blev førstedame fra Hovedstadens Brugsforening, fru Nielsen.

Mejeriudsalget blev lejet ud, da brugsforeningen ikke kunne få tilladelse til at føre mælk. Det blev drevet i samarbejde med Mundelstrup Mejeri og bestyret af hr. Elgård. I annoncerne i Finneposten var det dog altid fru Elgård, der reklamerede med mælk, fløde, brød og chokolade.

Demokraten overværede åbningen den 19. marts 1948 og skrev i sin reportage bl.a.:

»I Dag aabnedes i Finnebyen paa Charlottenhøj tre hypermoderne Butikker, som skal betjene det store nye Kvarter. Butikkerne er særdeles smukt indrettede, de sidste nye Raffinementer er taget i Anvendelse, og der er ingen Tvivl om, at Kunderne vil sætte Pris paa den Service, der her kan ydes... der ser ikke ud til at mangle Varer. Tværtimod bugner Butikken med fristende Varer... Vareforsyningsdirektoratet har sørget for Tildelinger til Udsalgene.

Butikkerne blev aabnet ved en lille Højtidelighed i Formiddag, hvori deltog Personale og Formanden for Aarhus Brugsforening, Viceborgmester H.P. Jensen og Forretningsfører Poul Pedersen. Der blev udtalt de bedste Ønsker for Fremtiden, og allerede fra Formiddagstimerne strømmede Kunderne til. Der er næppe Tvivl om, at Brugsen vil faa Glæde af sit Initiativ i denne forretningsfattige Bydel.«

Butikkerne blev åbnet på et tidspunkt, hvor varemangel og rationering efter 2. verdenskrig endnu var mærkbar. Til trods for dette bugnede butikkerne ifølge *Demokraten* af varer. Århus Brugsforening var »ladet med Energi«, og butikken i Finnebyen var led i et større fremstød. Der er ingen tvivl om, at der for mange var fin overensstemmelse mellem idégrundlaget for Finnebyen og brugsforeningen. Finnebyboerne var selvhjulpne folk, som satte pris på at styre deres egne sager, og Brugsen som »medlemmernes egen butik« byggede på et tilsvarende princip om selvbestemmelse og hjælp-til-selvhelp. Meget betegnende hed det i en af annoncerne i *Finneposten*:

»Århus Brugsforening. Å.B.s store omsætning muliggør store indkøb, hvilket betyder billigere priser. Å.B. må kun forhandle 1.kl.s varer, idet forbrugerne – Å.B. er jo deres egen forretning – har krav på udelukkende at få det bedste, der kan fremskaffes.

Overskuddet af vor virksomhed tilfalder medlemmerne selv i form af dividende. – Å.B.s afd. Charlottenhøj.«

I andre annoncer blev der slået på, at man som medlem af Århus Brugsforening blev medindehaver af foreningens butikker. »Monopolinteresser bekæmpes«, som det blev slået fast i annoncens overskrift.

Brugsen kom til at fungere som en integreret del af Finnebyen og blev virkelig »medlemmernes egen butik«. I 1954 ændredes kolonialbutikken til selvbetjeningsforretning, og i 1958 blev kolonial og slagterbutik lagt sammen til supermarked. Senere blev også mejeriudsalget lagt til, og supermarkedets samlede areal kom op på ca. 100 m².

Butikkens omsætning steg støt gennem perioden. Kun i slutningen af 1950'erne var der en vis stilstand i omsætningsudviklingen:

1948/49:	284.452 kr.	1965/66:	1.445.000 kr.
1950/51:	449.889 kr.	1970/71:	1.716.000 kr.
1955/56:	569.144 kr.	1975:	2.550.000 kr.
1960/61:	557.751 kr.		

Da Brugsforeningens afdeling i Frydenlund åbnede i 1973, var der tanker fremme om at lukke Charlottenhøj, der efterhånden måtte vurderes som et primitivt butiks anlæg. Men pga. begyndende planer om en butik i det nye Århus Vest kvarter blev lukningen foreløbig udsat. I 1975 åbnede en midlertidig butik på Snogebæksvej, og samtidig blev Finnebyens Brugsforening lukket.

Henry Christensen fungerede i mange år som en stabil uddeler, der kendte kvarteret og var med i en del arbejde med områdets unge. Med ham som formidler blev huset solgt til Århus Kommune, der indrettede lokaler til områdets børne- og ungdomsorganisationer (DUI, spejdere m.v.). I 1998 fungerer huset fortsat som et meget anvendt aktivitetssted til glæde for kvarterets børn og unge.

Charlottenhøj Bibliotek – en nyskabelse

Udover børnehaven og brugsforening havde området brug for noget kultur, og kommunen planlagde tidligt at etablere en biblioteksfilial i den nye bydel. Beslutningen blev truffet i maj 1948, og stadsbibliotekar Bredsted oplyste, at bøgerne allerede var indkøbt.

Biblioteket åbnede ved læsesæsonens begyndelse i efteråret 1948, og *Udlånsstationen Charlottenhøj* fik til huse skråt over for Brugsen på adressen

Hammer Odde 2 i et lille finsk træhus. Åbningsdatoen var den 21. september 1948, og den første bibliotekar hed Helge Nielsen.

Biblioteket var indrettet i et finnehus, hvor de indre skillevægge var fjernet, så der dannedes et vinkelformet lokale, med børnebøgerne i det oprindelige kammer, skønlitteraturen i soveværelset og faglitteraturen, skranke, pakkebord og publikumsborde i det centrale rum. I stedet for køkken blev der indrettet et særskilt kontor.

*Biblioteket Charlottehøj,
Hammer Odde 2, 1948.*

Ved indvielsen understregede borgmester Unmack Larsen, at biblioteket skulle fungere som et kulturcentrum i den nye bydel, Finnebyen. Charlottehøj Bibliotekets plads i bibliotekspolitikken var den første af flere planlagte *udlånsstationer* i Århus. Udlånsstationer var små filialer, der skulle betjene et afgrænset boligkvarter, og senere biblioteker af samme type skulle oprettes i Riisvangen og Langenæskvarteret, sagde borgmesteren.

Udlånsstationen var forud for sin tid, en nyskabelse – og Bredsted skriver i '100 år med Århus Folkebibliotek' fra 1969 om udviklingen på biblioteksområdet i Århus i 1948:

”Men den største begivenhed i dette år var vel nok indvielsen af en ny filial. Det drejede sig om en udlånsstation på Hammer Odde på Charlottehøj. Det var den første afdeling af denne type i Århus. Den blev indrettet i et finsk træhus, hvori de fleste skillevægge var fjernet, og den omfattede udlån for både børn og voksne, således at den også repræsenterede den første børnefilial i byen. Udlånsskranken var for første gang fælles for både voksne og børn. Der blev desværre ikke plads til selvstændig læsesal, men blot en reol med håndbøger og nogle få siddepladser. Afdelingen blev vældig godt modtaget ikke mindst af børnene, og den startede med at være åben 2 gange ugentligt fra kl. 14-19. Biblioteket rummede noget over 2.000 bind, hvoraf ca. 500 var

børnebøger. Allerede i 1957 måtte åbningstiden udvides til 3 gange ugentlig.

Man stod her ikke alene overfor byens første selvstændige filialbygning, men også overfor den første i princippet helt udbyggede filial med udlån og læsesal for både voksne og børn. Den repræsenterede således en miniature fremtidens bibliotekstype.”

Helt præcist udgjorde Udlånsstation Charlottenhøjs oprindelige bogbestand 2.177 bind, deraf 643 bind faglitteratur og 1.534 bind skønlitteratur – ikke nogen imponerende bestand, men der var så adgang til at bestille bøger hjem fra hovedbiblioteket og andre biblioteker. Charlottenhøj var den første af filialerne med en særlig samling børnebøger, men Finnebyen og omegn var også et børnerigt kvarter, og der var langt til andre biblioteker (se i øvrigt Finnebyens historie 1973 – 98 og bagi under statistik mv. om Charlottenhøj Bibliotek).

Grundejerforeningen Finnebyen

Nu kunne man måske godt forestille sig, at beboerne næsten ikke kunne få armene ned af bar begejstring over at tilhøre en af de heldige familier, der blev udvalgt til at flytte ind i finnehuse. Men begejstringen var ikke entydig og desværre slet ikke over hele linien.

Til samtlige Beboere

i de finske Træhuse

Stiftende Generalforsamling afholdes Lørdag den 22. Maj

Kl. 19 i »Sindshvile« Stockholmegade.

Mød op i egen Interesse.

Udvalget.

Invitation til stiftende generalforsamling maj 1948.

»Den 22. April 1948 blev der paa Foranledning af flere Grundejere indkaldt til et orienterende Møde i Sindshvile. 34 Grundejere var mødt, da Skibsbygger Egil Pedersen bød velkommen og forklarede Grunden til Mødet. Der havde været mange Mangler ved Husene, og skulde vi opnaa at faa Husene i den Stand, vi ønskede det, var det nødvendigt, at vi blev samlet udfra det gamle Ord: Man løfter bedst i Flok. Der fulgte efter Indledningen en ret kraftig Diskussion, og man enedes om at nedsætte et Udvalg til at foretage det nødvendige Arbejde til Dannelse af en Grundejerforening samt til at varetage de fælles Interesser, til en saadan var dannet.«

Udvalgets medlemmer blev skibsbygger Egil Pedersen, Due Odde 3 – maskinsnedker Viggo Pedersen, Arnagervej 1 – plejer Charles Kramer Mikkelsen.

sen, Svanekevej 7 - overmontør Niels Laursen, Østerlarsvej 1 - kontorassistent Reinholdt Christensen, Østerlarsvej 3.

På det næste møde blev Egil Pedersen valgt til formand for udvalget, der opregnede en række forhold ved husene, som skulle undersøges nærmere. Det var stort og småt, f.eks. dræn, vaskebænk, kældervinduer, hylder til viktualiekælderen, samtlige lofter og tage, samtlige fodlister, alle døre og vinduer samt friskluftventiler, terrazzogulve, køkken- og gasborde mv.

Anledningen til foreningens dannelse var beboernes utilfredshed med byggesjusk og mangler ved husene. Den 22. maj afholdes stiftende generalforsamling i Sindshvile med et fremmøde på 56 beboere. Formanden aflagde beretning og oplyste, at der indtil videre var arbejdet med: »Postkasse, Telefonboks, Trambusforbindelse, Børnehaven, forskellige Forsikringsspørgsmaal, samt hvad man efter de indvundne Erfaringer bør lægge Mærke til ved Eftersyn af sit Hus.«

Foreningens dannelse blev enstemmigt vedtaget, og den fik navnet »Grund-ejerforeningen Finnebyen«. Lovene blev diskuteret og vedtaget, og den valgte bestyrelse kom til at bestå af udvalgets medlemmer.

Generalforsamlingen diskuterede og behandlede beboernes klager. Det blev klart, at alle husene havde de samme skavanker, og at årsagerne var dårligt udført håndværksarbejde og totalt svigtende tilsyn.

Beboernes klagesag mod kommunen blev det altdominerende tema de næste par år.

Interessekamp og socialt sammenhold

Finnebyens første bestyrelse bestod af mænd, håndværkere og arbejdere med erfaringer fra arbejdslivet og de faglige organisationer. Flere havde tilknytning til arbejderklassens partier, Socialdemokratiet og Danmarks Kommunistiske Parti (DKP), og det kom til at præge bestyrelsens initiativer og arbejdsmåde. Sammenlutning og høj organisationsprocent blev set som nødvendige forudsætninger for at sikre en effektiv interessevaretagelse. Man stod på sin ret som en selvfølge, og en vis militant skarphed prægede henvendelser og tone over for de offentlige myndigheder.

Men flere diskussioner var også på mindre heldig vis præget af forskellige partipolitiske ståsteder. Ved et par lejligheder blev det f.eks. kritiseret af socialdemokratiske sympatisører, at der var skrevet kritiske artikler i kommunisternes dagblad Land og Folk. En debat om anvendelse af uorganiserede musikere til foreningens fester viste, at de fleste anså anvendelse af uorganiseret arbejdskraft som principielt forkasteligt. Efter at spørgsmålet var blevet rejst, om det var nødvendigt at bruge musik til 10-12 kr. i timen, eller om man i stedet kunne bruge uorganiserede musikere, erklærede en række talere sig som modstandere af at bruge uorganiseret arbejdskraft, fordi »...det kun var de fastansatte musikere, der kunne leve af at spille. De andre var nødt til at have anden Beskæftigelse ved siden af.«

Festaktiviteter og fællesskab

Bestyrelsen havde også blik for, at der var behov for at skabe sammenhold og fællesskabsånd blandt beboerne ved at arrangere fester og fælles sammenkomster. Allerede den 21. august 1948 holdt foreningen sin første fest, og den blev som senere sommerfester afholdt på pladsen ved børnehaven. Kl. 18 startede festen med en tryllekunstners optræden for børnene, som alle fik æbler. Senere på aftenen fortsatte festen med mere end 200 voksne. Pladsen var festligt pyntet og illumineret, og der var optræden af nogle medlemmer og af tryllekunstneren. Succesen var hjemme, og det gav blod på tanden.

Men Finnebyen kunne ikke være lige heldig hver gang, og næste arrangement i november med et andespil over 20 ænder og 5 gæs var dårligt besøgt og gav et underskud på 200 kr. Sådan kunne det altså også gå.

Derimod blev foreningens juletræsfest den 28. december 1948 i Bjerghytten en meget vellykket aften. 200 børn og 100 voksne deltog, børnene fik godteposer, sodavand og is, og drenge fra Finnebyen udklædt som nisser opførte en lille sketch. Ret hurtigt kom festaktiviteterne i faste rammer, og fester som sommer-, juletræs-, fastelavnsfest og »Finnebyens revy« blev årligt tilbagevendende begivenheder, der var med til at styrke beboernes sammenhold.

Finnebyens revy

I 1950 blev visse at Finnebyens fester gjort obligatoriske. Det var:

1. Juletræsfesten for børn
2. Fastelavnsfesten for børn
3. Revy eller dilettantforestilling i marts
4. St. Hansfest med bål
5. Børnefest og asfaltbal i august

Revyen var de første år det store trækplaster. Feks. var alt udsolgt det første år – i 1949 – hvilket medførte bestræbelser året efter for at sikre en retfærdig fordeling af de 120 billetter. Ikke desto mindre kom der efter premieren opfordringer til at opføre forestillingen en gang til. I annonceringen for revyen 1950 hed det bl.a.:

»Lørdag d. 2. september kl. 19.15 opføres revyen på »Skovlund« i Hasle
2 akter – 25 afdelinger – masser af lokalt stof.
De snyder Dem selv, hvis ikke De hører visen »Bageren kommer«.
Alle må se og høre »Står »Finnebyen« om fyrre år« o.s.v. o.s.v.
Husk at sikre Dem billet i god tid, sidste år blev alt udsolgt
Stort bal efter revyen«

Klagesag over byggesjusk og mangler

Grundejerforeningens bestyrelse gik straks i aktion med klagerne over byggesjusket. Den udsendte dels et opråb til samtlige beboere med opfordring til at indmelde sig i foreningen og aflevere klager, dels sendte bestyrelsen et brev til kommunen med anmodning om et møde for at drøfte problemerne. En måned senere havde Finnebyens utålmodige bestyrelse trukket kommunens arkitekter med stadsarkitekt Mogensen i spidsen til møde. Og det var en velforberedt bestyrelse, idet flere bestyrelsesmøder var gået med at bese de huse, der var klaget over.

Forud var besluttet, at bestyrelsen som »hovedprincip skulle holde paa, at vi ønskede, at Husene herunder specielt Vinduer og Døre skulle laves og tættedes, inden Vinteren kom.« Foreningens bestyrelsesmedlemmer fik først lejlighed til at fremlægge deres synspunkter, og det skete på en ret kontant facon:

»Formanden omtalte de forskellige Mangler paa Husene og paatalte den Tone, forskellige Arkitekter havde brugt over for Beboerne deroppe i Finnebyen. Vi havde købt Husene til den Pris, Kommunen selv havde fastsat, at saa Arbejdet ikke var gjort saa godt, som det kunde være udført, var ikke Købernes Skyld, men de der havde haft det daglige Tilsyn med Arbejdet.

Forhandlingerne blev ført i en urban Tone, og Stadsarkitekten lovede at fremføre vore Ønsker over for de forskellige, Husene sorterer under.«

Trods dette løfte var der til generalforsamlingen den 2. november 1948 ikke sket ret meget. Grundejerforeningen bestod nu af 80 medlemmer, og mange tog ordet.

Kommunen blev kritiseret for sin langsomhed med de lovede reparationer. Desuden bemærkede formanden i sin beretning fremskridt med områdets fælles faciliteter, f.eks. var gadebelysningen nu bragt i orden, og en postkasse opsat på Brugsforeningen. En automattelefon havde man fået afslag på fra Jysk Telefon. På foreningens foranledning var der taget initiativ til hækplantning og anlæg af haver, selv om det fremgik, at man havde være udsat for »groft Bedrageri« fra en planteskoleejers side. Fra kommunen havde nogle medlemmer modtaget en skrivelse, hvori de blev spurgt om deres indtægt, samt hvorfra de havde fået de 1.200 kr. til udbetalingen. Foreningen henstillede, at ingen svarede herpå.

På et nyt møde på Rådhuset i slutningen af november påpegede bestyrelsen de mangler, der endnu var – bl.a. regnede det ind mange steder. Et konkret resultat af mødet var et løfte om, at der ville ske reparationer af gavle på den yderste række af husene på Østerlarsvej, Allingevej og Svanekevej.

Dermed var det første og meget aktive år afsluttet for foreningen og bestyrelsen, hvor de havde fået gang i forhandlingerne med kommunen. Desuden var en række fælles initiativer sat i værk – både med udbygning af områdets infrastruktur og på den mere selskabelige front. Og det kunne man så glæde

sig over til årets sidste arrangement, der var juletræsfesten den 28. december.

1949: Klagesagen kører videre

I foråret 1949 fortsatte forhandlingerne med kommunen. Stadsarkitekten presede på for at få foreningens underskrift på, at alt var i orden med husene, mens bestyrelsen ikke var tilsinds at sætte deres kragetæer, da mange ting ikke var, som de skulle være. Bl.a. havde to huse på Finnedalsvej flækkede loftsbrædder – og det kunne man ikke få lavet! Bestyrelsen afventede mødet med den tilsynsførende arkitekt for statslånshusene, og det var opfattelsen, at husene ikke kunne godkendes i den nuværende tilstand. Statslånet på finnehusene var endnu ikke indgået, men kommunen arbejdede på det.

Det kneb for en del beboere med terminsbetalingen. Man havde drøftet forskellige muligheder, bl.a. tilskud til børnerige familier, at omdanne grundejerforeningen til andelsboligforening eller at få ændret deklarationen, så husene skulle betales over 60 år i stedet for 40 år. Men ingen af delene kunne umiddelbart lade sig gøre, og man ville afvente resultatet af Rigsdagens arbejde angående enfamilieshuse opført med statslån.

Andre sager i tiden

Midt i byggesjusk-snak og klagesag til kommunen over kommunens mangelfulde tilsyn, var der også andre aktiviteter og problemer på dette tidspunkt. Feks. var børnehaven finnebybeboernes »smertensbarn«, kom det frem på generalforsamlingen i april 1949. Bestyrelsens forhandlinger med børnehavens ledelse havde dog givet forhåbninger om, at der ville blive gjort noget ved problemet med at skaffe plads til Finnebyens børn.

Der var også sat andre fælles initiativer i gang – en legeplads på trekanten var under anlæggelse, og man havde henstillet til et byrådsudvalg, at der blev lavet skrammellegeplads. Endvidere havde man ansøgt forskellige steder – bl.a. Ungdomsnævnet – om en barak til forsamlingslokale, men fået afslag. Og så havde bestyrelsen arbejdet med spørgsmål om forsikring og fællesindkøb.

Generalforsamlingen viste i det hele taget stor interesse blandt medlemmerne for Finnebyens trivsel og fælles initiativer. Beboerne ville gerne have deres eget blad – et medlemsblad, og så ville de ellers gerne have sig frabedt den store hundepåse. Foreningen havde nu 96 medlemmer, der efter generalforsamlingen gik til 'gammeldags bal'.

I april aflagde de tilsynsførende arkitekter for statslånene besøg i Finnebyen. Over de mangler, som var konstateret, blev 26 punkter opregnet – mange af alvorlig karakter. Der var problemer med flækkede, fugtige og ustabile brædder i gulve og lofter, fugt i stuer og kældre, defekte døre og vinduer. De elektriske installationer var dårligt udført, og mange af husene skulle males om. Bestyrelsen så alvorligt på situationen og overvejede at tage kontakt til en sagfører. Men foreløbig afventede foreningen kommunens udspil.

Finnebysindene kommer i sommerkog

I industriferien 1949 dumpede pludselig et brev fra stadsarkitekten med fine stempler og det hele ind af beboernes nye postkasser. Det pålagde Finnebyens beboere at bringe en række forhold i orden og satte det som betingelse for, at statslånet kunne hjemtages. Det bragte omgående Finnebysindene i kog. Med en times varsel indkaldtes til ekstraordinær generalforsamling på børnehavens plads, hvor 95 medlemmer mødte op. Dét der også havde gjort folk så rasende, var, at der i samme skrivelse ikke med et ord var nævnt de mangler ved husene, kommunen var ansvarlig for at udbedre. På den ekstraordinære generalforsamling vedtog man efter en kort diskussion en resolution til Århus Byråd, hvori det bl.a. hed:

»95 ejere af finske huse paa Charlottenhøj forsamlet til møde 21/7-49 udtaler herved vor skarpeste protest over den maade, hvorpaa man fra Stadsarkitektens side tillader sig at behandle os. Vi har fra tillidsmændene, som har med statslaanet at gøre, faaet godtgjort og anerkendt at samtlige huse ikke opfylder betingelserne for statslaanets bevilling, da der ved deres gennemgang af husene fandtes store fejl og mangler, som forinden skulle rettes.

Da man nu fra Stadsarkitektens kontor har modtaget en duplikeret skrivelse, hvori man forlanger grundejerne skal opfylde deres forpligtelser, formener vi det havde været mest korrekt, om man fra kommunens side først havde opfyldt de krav, vi gentagne gange har stillet, og som er parallelt med kravene fra statstilsynsmændene, før man forlanger at vi skal overholde vore...

Vi forventer snarest at høre byrådets stilling til denne udtalelse. Samtidig forbeholder vi os ret til at føre sagen for højere instanser.«

Resolutionen blev afsendt den 21. juli 1949, og det var noget, der gav røre i andedammen på Rådhuset. Den 21. september havde formanden Egil Pedersen og næstformanden Kramer Mikkelsen foretræde for borgmesteren, Unmack Larsen, som fra starten havde været en af initiativtagerne til de finske træhuse. Borgmesteren fik forelagt forskellige forhold, og han udbad sig en skrivelse over de mange klager. En sådan klage-skrivelse blev ifølge protokollen afsendt den 22. september, men ifølge et senere byrådsreferat fik borgmesteren først forelagt resolutionen af 21. juli omkring dette tidspunkt, altså den 24. september. Ting og sager er sket på Rådhuset, og noget tyder på, at Finnebybeboerne blev modarbejdet fra visse sider – specielt stadsarkitektens.

I oktober 1949 aflagde foreningens formand besøg hos boligministeren i København. Udbyttet var oplysninger, der kunne bruges i de kommende forhandlinger med kommunen, bl.a. var det ikke tilladt kommunen at opkræve rentepenge forud. Bestyrelsen mente nu – på generalforsamlingen i oktober 1949 – at det var tid til at handle og blev bakket op af generalforsamlingen. De to førende medier i Århus skulle fodres med ikke særlig flatterende data for bystyret – om den måde, de ledende i byen behandlede Finnebyens beboere på.

Kommunisten Sartori taler finnebybeboernes sag i byrådet

Det hjalp åbenbart. Grimme avisartikler har næsten altid effekt, og det så nu endelig ud, som om der var ved at komme skred i tingene.

På byrådsmødet den 3. november 1949 havde finnehusbeboerne deres eget noget særegne punkt: »Besværing fra køberne af de finske træhuse over mangler ved disse.« Stadsarkitekten redegjorde for, at de fremsendte klager måtte anses for uberettigede, hvilket *Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse* havde tilsluttet sig. Borgmesteren håbede – skønt han indrømmede, at der havde været nogle mangler ved husene – at disse mangler nu efter stadsarkitektens redegørelse var afhjulpet, så beboerne kunne blive tilfredse.

Desværre havde borgmesteren gjort regning uden vært, for det mente kommunisten, Robert Sartori netop ikke, der var nogen udsigt til. Som ved tidligere lejligheder optrådte han som en slags uofficiel talsmand for finnebybeboerne:

»Når borgmesteren nu udtalte håbet om tilfredshed, så blev det ikke tilfældet, og det var næppe heldigt at slutte sagen hermed, hvor påstand stod mod påstand. ...Taleren ville foreslå, at man tager sagen tilbage, og at der nedsættes et udvalg til at forhandle med grundejerne, eller at udvalget for byens udvidelse og bebyggelse personlig tager syn på husene eller sørger for, at der udnævnes sagkyndige dertil.«

Med al tydelighed fremgik det, at informationer blev foreholdt borgmesteren, idet der formentlig var dukket nye ting frem, og han iværksatte endnu en undersøgelse:

»Hvis nogle af de påståede mangler fandtes, da husene blev solgt, måtte sagen undersøges igen, selv om det ikke var morsomt for udvalget; men på den anden side kunne man godt tænke sig at tage ud og se på husene ... selvfølgelig ville man også fremtidig høre på grundejerne.«

En ny runde i forhandlingerne måtte til, og borgmesteren erklærede sin beredvillighed til også senere at forhandle med grundejerne, hvis der skulle komme klager. Robert Sartori var tilfreds, da han forlod byrådsmødet den 3. november 1949, og det havde Finnebyens beboerne også grund til at være.

Borgmesteren besøger Finnebyen

Grundejerforeningen indbød i november byrådsgruppernes formænd til at besøge Finnebyen, så de selv kunne få syn for sagen. Desværre kom der ikke meget ud af det, da afbud og udeblivelse var reaktionerne fra dem, bestyrelsen ville have i tale. Det kunne godt se ud, som om finnebybeboernes modvilje mod socialdemokraten Bernhard Jensen startede her. Han »...havde ikke engang værdiget os et svar.« Med et fremmøde af kommunisterne Robert Sartori og Kristine Nielsen – der i forvejen støttede finnebybeboerne klagesag – kunne mødet næppe betegnes som en succes.

Alligevel kunne det se ud, som om borgmesterens tilkendegivelser og opbakning var reelle nok. Omkring starten af december aflagde han besøg hos formanden. Sammen blev de enige om, at foreningen skulle sende en skriftlig fortegnelse over de værste huse.

Men trods denne lille dør på klem, var tiltroen til at opnå en forhandlingsløsning ved at ebbe ud. I december 1949 engagerede bestyrelsen landsretssagfører Chr. Kragh til at forberede en eventuel retssag mod Århus Kommune.

Pludselig var året ved at rinde ud, uden at en tilfredsstillende løsning på klagesagen var rykket bare et enkelt finnebrædde nærmere. Aflysningen af juletræsfesten i Finnebyen var meget symptomatisk. Årsagen var underskud i kassen, og det passede meget godt med den manglende julestemning det år.

1950: Forhandling og forbaling – 100 klager på ny klageliste

Et af de største – og to gange årligt tilbagevendende – problemer for grundejerne var at skaffe penge til terminen. Det var 'livsnødvendigt' for mange af medlemmerne, at de årlige ydelser blev nedsat, fremlagde talsmanden Kramer Mikkelsen for borgmesteren i starten af 1950. Men det havde ingen virkning.

Det var også i den periode at mindst 33 af Finnebyens beboere søgte kommunen om henstand. For enkelte blev situationen så alvorlig, at deres huse gik på tvangsauktion.

Derimod slap foreningen heldigere fra et nyt arrangement på Hotel Århus den 20. februar 1950. Det skulle forsøge at råde bod på det mislykkede arrangement i november. I den tilspidsede situation var 80 medlemmer mødt op og for at fremlægge deres klager til byrådsgruppernes formænd I.C. Sørensen, Bernhard Jensen og kommunisten Thomas Christensen. Det var en succes.

I.C. Sørensen foreslog, at alle klager blev samlet og sendt til byrådsudvalget for derefter at blive forelagt stadsarkitekten til udtalelse. Derefter skulle et møde mellem udvalget og foreningens bestyrelse afslutte seancen.

Arrangementet blev udførligt omtalt såvel i dagspressen – Århus Stiftstidende og Demokraten – som i pressens radioavis den 21. februar 1950.

99 klager over husene blev ca. en måned senere afleveret til borgmesteren. Samtidig blev kommunen igen gjort opmærksom på – denne gang med sagførerens bistand – at bestyrelsen ikke kunne godkende lånene på husene, før de var færdige.

Finnebyens generalforsamling den 4. april 1950 støttede op om bestyrelsens skridt. Der var optimisme, den almindelige stemning var præget af enighed og stærk opbakning, og de 107 medlemmer i foreningen formåede at stå sammen om deres krav.

Bestyrelsen foreslår at underskrive statslånene

Der var ikke meget skred i sagen i foråret, men i maj 1950 begyndte bygningsinspektørens udsendte konstruktør gennemgangen af husene for at kontrolle-

re de indsendte klager. Alle sager vedrørende finnehusene var – efter indførelsen af magistratsstyre 1950 – overgået til den nye rådmand, den konservative I.C. Sørensen, og efter forhandlinger i oktober var der »...ikke saa faa Lyspunkter i Sagen.« Og åbenbart så mange, at bestyrelsen i december skiftede standpunkt og nu opfordrede beboerne til at underskrive statslånene. Argumentationen var, at det ikke ville have nogen indvirkning på diskussionen om husenes istandsættelse.

Som et nyt initiativ ville bestyrelsen forsøge at få en vurdering fra uafhængige håndværksmestre om husenes dårlige stand.

Klagesagen mod kommunen optog meget plads i bestyrelsens og finnebybeboernes hoveder, men trods det havde bestyrelsen sideløbende mange jern i ilden: Forhandlinger med Boligministeriet og byrådet om lettelser i forrentningen af statslånene og med Ligningsdirektoratet om fornyet ligning af grundskyld. Også sporvejene havde bestyrelsen haft fat i og nu fået afslag på henvendelser om en »trambus« til Finnebyen. Der var taget initiativer til anlæggelse af festplads, til opførelse af klubhus og til start af månedsblad (se senere). Samtidig var der sommer og efterår 1950 kraftig gang i festaktiviteten.

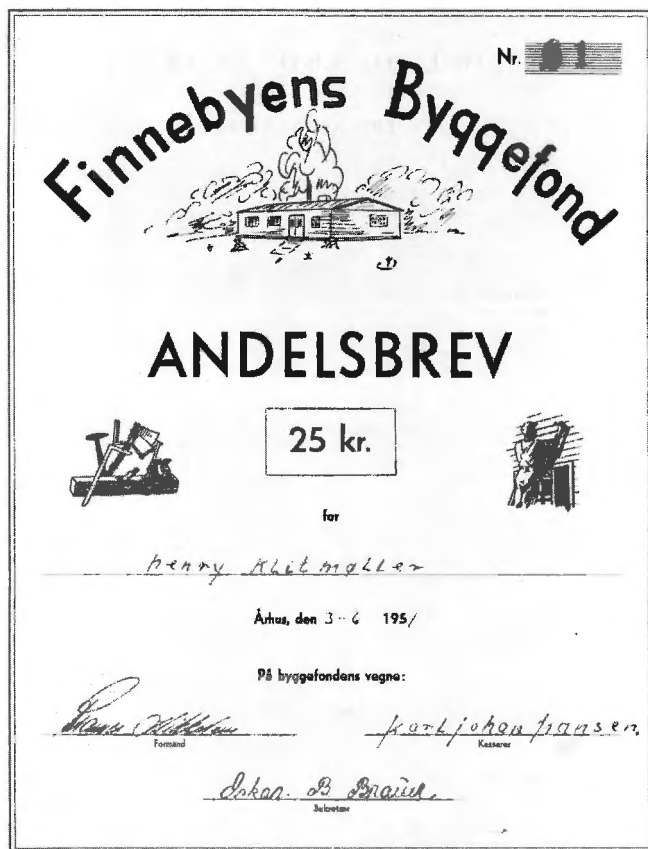
1951: Forlig eller retssag?

I begyndelsen af 1951 rykkede en retssag mod Århus Kommune nærmere. Den kunne muligvis vindes, og landsretssagfører Kragh anbefalede at søge fri proces. Oprettelse af et *Reparationsfond* på 10.000 kr. blev luftet af rådmand I.C. Sørensen, hvor en del af beløbet skulle gå til materiale-indkøb til de berørte husejere, som så selv skulle reparere deres huse. Restbeløbet skulle indgå i det netop dannede Byggefond til opførelsen af et forsamlingshus. Men at kæde erstatningsspørgsmålet sammen med forsamlingshusprojektet i et forlig skulle senere vise sig at være det rene dynamit for foreningen.

Rådmandens forslag blev i første omgang afvist af bestyrelsen, mens landsretssagføreren foreslog et forlangende på 25.000 kr. som forhandlingsgrundlag.

I forlængelse af bestyrelsens beslutning om at smide håndklædet i ringen og skrive under på statslånene og komme igennem med et forlig, var bestyrelsen nu for alvor ved at være kørt træet i klagesagen mod kommunen og forsøgte at konkludere på tingene: Bestyrelsen havde altid mødt »...Uvilje og tildels en flabet Modtagelse hos Kommunens Funktionærer«, og resultaterne fra forhandlingerne med kommunen var magre og burde nu afsluttes. Bestyrelsen foreslog at overlade til »...Ldrs. Kragh at faa et acceptabelt forlig i stand med Aarhus kommune, og hvis et saadant ikke kan opnaas, da med Ldrs. Kraghs medvirken søge at opnaa fri proces for hver enkel Grundejer til Sagsanlæg mod Aarhus Kommune.«

Debatten om forslaget og rådmandens tilbud om et reparationsfond afsløre-

Hr. Klitmøllers andelsbrev fra Finnebyens Byggefond.

de stærkt delte meninger i foreningen. Nogle var for forlig og for at lade den udbetalte sum indgå i Byggefondet. Andre mente, at pengene skulle udbetales kontant, og specielt de grundejere, der havde alvorlige skader og mangler på deres huse, var modstandere af forlig. Men majoriteten var for forlig.

Klagesagen var nu rigtig sunket til bunds i kommunens syltekrukke. Ca. 1 år gik, før Finnebyen fik svar, og i mellemtiden nåede bestyrelsen endda både at indsende en klage til kommunen over nogle grundejere, som ikke holdt deres huse og haver samt at sende et brev til stadsarkitekten, der ønskede foreningens medlemstal oplyst. Pr. 1. juni taltes 105 medlemmer samt 10 nye tilflyttere.

Til gengæld var der andre oplivende momenter for beboerne. Energien blev i efteråret 1951 helliget forsamlingshuset.

Byggefondet til forsamlingshuset var blevet nedsat, og beboerne opfordredes til at tegne aktier. En tysk træbarak blev købt, og mange finnebybeboere var selv

involveret i opførelsen. Indvielsen af forsamlingshuset var den 1. december 1951.

Finneposten var begyndt at udkomme (se bagi statistikafsnittet), og i april opførtes en dilettantkomedie med et overskud, der gik til Byggefondet, og i juni afholdtes St. Hansbål.

Foreningen havde indsendt en fælles klage til Landskatterådet over vurderingen af husene.

Siden foråret 1949 var hundeplagen blevet virkelig slem, og nogle børn turde slet ikke gå ud af frygt for løse hunde. Oveni kom nu også katteplagen, der nu var ved at overgå hundeplagen. Lort i sandkasserne og vilde katte i udhuse, legehuse og skure.

Men der var murren i krogene, utilfredshed og kritik af bestyrelsens resultater. En tilsynsmand fra Hypotekbanken havde tidligere på sommeren synet husene, og nogle ønskede direkte henvendelse til Hypotekbanken for evt. at få dem til at lægge et pres på kommunen. Andre ville overtage klagesagerne om husene, mens bestyrelsen ville slå koldt vand i blodet og lade sagføreren klare ærterne. Det kom frem på en livlig generalforsamling, hvor flere også rejste kritik af, at to ikke-grundejende bestyrelsesmedlemmer uberettiget sad i bestyrelsen – den ene var brugsuddeleren Clemmensen valgt ind i marts 1951. Den anden var Carl Terkildsen.

Et brev direkte til Hypotekbanken blev alligevel sendt og gav i december anledning til fornyede kontakter med Århus Kommune, idet Hypotekbankens fremlæggelse af sagen for kommunen fik en yderst uheldig »boomerang«-effekt. Hypotekbanken og kommunen ville nu køre stærkt frem mod grundejere, der ikke holdt deres huse i stand.

Men det var ikke det eneste, kommunen *lige* ville sige:

1. Man ville forlange 14 huse gjort i stand udvendig.
2. Der var afslag på statslån til Forsamlingshuset.
3. Efter gennemgang af klagerne over husene var rådmand og embedsmænd nået frem til, at der ikke var meget at komme efter for finnebybeboerne, idet 50% af de oprindelige klagere var flyttet fra Finnebyen, og de nye ejere havde intet krav på kommunen, men måtte sagsøge sælgerne. Dernæst havde mange lavet om på husene og mistet ethvert krav over for kommunen.
Rådmanden havde ved selvsyn undersøgt nogle af husene, og konklusionen var, at foreningen ikke kunne vinde en sag mod kommunen, hvad der i øvrigt stod foreningen frit for at prøve!!!
4. Det eneste oplivende var, at rådmanden – for at få afsluttet sagen – tilbød at yde foreningen 10.000 kr. som »cadeau« eller gave, penge som den selv

kunne bestemme over. De grundejere, der ikke ville være med i forlig, kunne stå udenfor.

5. Betingelsen for at yde de 10.000 kr. var, at bestyrelsen anbefalede forslaget til generalforsamlingen.

Den ret kontante melding blev senere fulgt op af en slukøret landsretssagfører Kragh, der i hovedtræk måtte give rådmanden ret i, at nye ejere og ejere, der havde forandret deres huse, ikke ville være berettigede til erstatning. Dem var der desværre flere og flere af!

1952: Intern splid og voldgiftssag

– retssag mod kommunen eller 10.000 kr. til foreningen

På den ekstraordinære generalforsamling den 14. januar 1952 skulle forligsforslaget behandles. Både bestyrelse og landsretssagfører anbefalede forlig, men der var beboere med andre meninger, så det blev noget af et bråvallaslag.

Forliget bestod i, at kommunen gav foreningen 10.000 kr. som gave, og sagen var slut. Pengene skulle i prioriteret rækkefølge dække sagførersalæret, og resten derefter anbringes i et pantebrev i forsamlingshuset. Gik Finnebyens generalforsamling ikke ind for gaven, skulle der føres retssag mod kommunen.

Det var startskuddet til en lang og hård diskussion, hvor en del grundejere i skarpe vendinger tog afstand fra forligsløsningen, ønskede retssag og foreslog ny sagfører. Flere kritiserede bestyrelsen – og beskyldte den for at være »købt af Kommunen«. Andre ville have beløbet sat op, men uenighed om pengenes anvendelse var nok det hedeste emne. Flere talte om medlemmernes mangel på solidarisk ansvar over for de ejere med huse med store fejl og mangler.

Der var forslag om urafstemning, og trusler om udmeldelse af foreningen og til gengæld formandens trussel om nedlæggelse af sit mandat, hvis der blev retssag, susede igennem luften. Inden afstemningen udmeldte et par modstandere sig af foreningen og udvandrede.

Resultatet af afstemningen blev 44 for forlig, 1 for retssag, 6 blanke og 2 ugyldige.

Afstemningen om pengenes anvendelse endte sådan, at 44 stemmer var for bestyrelsens forslag om at placere pengene i forsamlingshusets Byggefond, mens 6 stemmer var imod og mente, at de skulle anvendes til istandsættelse af husene. Tre stemte blankt.

Den ophedede generalforsamling var slut, men uoverensstemmelserne langtfra bilagt. I den følgende tid blussede stridighederne internt i foreningen voldsomt op.

Penge til finnehusenes reparationsfond eller forsamlingshuset

I starten af 1952 samlede modstanderne sig. En protestskrivelse med 62 underskrifter blev sendt til rådmand I.C. Sørensen. Protesten rettede sig mod, at pengene skulle anbringes i forsamlingshuset. I stedet ønskede de protesterende pengene fra kommunen udbetalt som erstatning til grundejerne.

De to fløje rustede sig nu via skriftlige oplæg til det kommende slag på den ekstraordinære generalforsamling den 20. februar 1952. Modstanderne førte frem, at afstemningen på sidste generalforsamlingen var »ulovlig og i direkte modstrid med flertallet af grundejerforeningens medlemmers interesser«. Fra rådmanden var der ikke tale om en »gave«, men tværtimod om en »erstatning«. Og dermed havde formandens oplysninger på generalforsamlingen været »direkte vildledende«.

Bestyrelsens forsvarsskrivelse var en lang opremsning af alt, der var nået gennem de forløbne 4 år. Det var forkert, at »alt er mislykket«, tværtimod var der sket store fremskridt. Mange fejl ved husene var blevet udbedret, og der var blevet tilvejebragt mange servicefaciliteter i området. For bestyrelsen var kernen i uroen striden om forsamlingshuset, som det var lykkedes at rejse alligevel, selv om »der er enkelte som direkte har forsøgt at skade og sinke arbejdet«. Bestyrelsens oplæg indeholdt også forslag om eksklusion af tre navngivne personer, som havde udspremt forskellige beskyldninger.

To dagsordener og ny formand for Finnebyens Grundejerforening

Atmosfæren var fjendtlig, og de to parter stod stejlt over for hinanden. Til den ekstraordinære generalforsamling var 2 dagsordener – først skulle man køre efter modstandernes for senere at gå over til bestyrelsens dagsorden.

Modstanderne hævdede, at bestyrelsen havde syltet klagesagen mod kommunen, mens forsamlingshuset blev bygget. Medlemmerne var ført bag lyset, og bestyrelsen havde under falske forudsætninger narret pengebevillingen fra grundejerne og overført den til forsamlingshuset. Bl.a. havde bestyrelsen fortiet, at alle medlemmer skulle kvittere for husene, hvorved de ville have fraskrevet sig fremtidige krav over for kommunen.

Beskyldningerne afvist af formanden, Kramer Mikkelsen, der bl.a. refererede til rådmandens skrivelser. Bestyrelsen havde søgt at nå frem til en mindelig ordning med en altovervejende procentdel af medlemmerne, og den afviste på dette tidspunkt at stille mandaterne til rådighed.

Under bestyrelsens dagsorden forlangtes, at modstanderne fremlagde beviser for deres påstande – bl.a. bestyrelsens fortielse over for medlemmerne, om at de skulle give saldokvittering, dvs. kvittere for husene og fraskrive sig fremtidige krav. Det udartede i mundhuggeri og gentagelser, og i afstemningen om eksklusion af modstanderne var 29 stemmer for eksklusion og 35 stemmer imod.

Under sidste punkt på dagsordenen stillede bestyrelsen sine mandater til rådighed, og tilbuddet blev modtaget af generalforsamlingen med 37 stemmer mod 33. Der skulle vælges ny bestyrelse, som kom til at bestå af 5 medlemmer fra modstanderne – bl.a. de ledende talsmænd, Poul Jørgensen og Chr. Andersen. Ny formand blev Poul Jørgensen. Systemskiftet i foreningen var en kendsgerning.

Den nye bestyrelse ville hurtigt gøre en ende på klagesagen og henvendte sig straks til kommunen med 2 alternative forslag.

1. Husene skulle repareres. Manglerne ved husene takseres af 2 fra hhv. kommunen og 2 fra foreningen samt en opmand udpeget af kommunen – dvs. en voldgiftsret.
2. 10.000 kr. skulle udbetales til foreningens reparationsfond, under forudsætning af at kommunen ikke stillede krav til foreningens medlemmer udover almindelig vedligeholdelsespligt.

Formænd på stribе

Kommunen valgte voldgiftsretten, og endnu en ekstraordinær generalforsamling var nødvendig, som blev afholdt den 10. maj 1952 og var »en bevæget og langvarig Debat, med skarpe Indlæg fra den tidligere Bestyrelse, hvori man stillede sig tvivlende om Sagens gode Resultat.«

Den nye bestyrelse genvalgtes og fik 3 måneder til at opnå et positivt resultat. I modsat fald skulle den stille sine mandater til rådighed. Dog valgte formanden Poul Jørgensen at gå af. Nyt medlem af bestyrelsen blev Erik Breindahl Jensen, og K. Sørensen blev ny formand.

Allerede ugen efter måtte en ny ekstraordinær generalforsamling udpege Chr. Andersen til ny formand, idet K. Sørensen skulle ud at sejle.

Voldgiftsret

I maj 1952 vedtog byrådet – for at få ro om sagen – foreningens forslag om en voldgiftsret. Borgmesteren så opførelsen af husene som et 'eksperiment' og indrømmede, at de måske ikke i enhver henseende levede op til standarden for murstenshuse. Alle – politikere, embedsmænd og Finnebyens beboere – var så dødtrætte af sagen, at de var parate til indrømmelser for at få den ud af verden. Indstillingen blev derefter tiltrådt, tilsyneladende uden yderligere diskussion. I et efterfølgende brev af 17. maj 1952 skrev byrådet til foreningen bl.a.:

»..uanset man rent juridisk formener, at Kommunen ikke kan have noget Ansvar for de paaklagede Mangler ved Husene, ser man dog gerne at Sagen bilægges paa en mindelig Maade .. Denne Voldgiftsret anmodes om at træffe endelig Afgørelse af, hvilke Reparationsarbejder der vil være at udføre af Aarhus Kommune til Afhjælpning af de mere væsentlige Mangler, der skønnes at

have foreligget ved Husenes Aflevering fra Kommunens Side.»

Også grundejerforeningen godkendte på en ekstraordinær generalforsamling den 3. juni voldgiftsretten, men det var ikke uden sværds slag. Vejen var banet for voldgiftssagens afgørelse.

Der faldt lidt ro over sagen, om sommeren holdtes en Skt. Hansfest og en såkaldt pakkefest, der skulle indbringe midler til foreningens slunkne kasse.

Klagesagen afsluttes

37 finnehusejere fra den tidligere klageliste bekræftede ikke, at de ønskede deres sag afgjort af voldgiftsretten. Problemet rejste formanden for voldgiftsretten over for byrådet i september 1952, men både magistrat og byråd var af den opfattelse, at de 37 ikke mere havde nogen klage over mangler ved huse- ne, og at voldgiftssagen skulle fortsætte. Kendelsen fra voldgiftsretten var iføl- ge borgmesteren klar og rimelig, og der var grund til at rose både voldgiftsret- ten og den nye bestyrelse for foreningen.

Grundejerforeningen fik i oktober 1952 størrelserne på erstatningsbeløbe- ne, der nu var til udbetaling på Rådhuset efter den afsluttede voldgiftsret.

Kendelsen blev oplæst og diskuteret på et møde, hvor bestyrelsen også fik kritik for, at den var gået med til en pengemæssig ordning. Bestyrelsen mente imidlertid, at ejerne selv havde accepteret ordningen. Kun de, der ikke havde været med i voldgiften, kritiserede den.

Erstatningsbeløbet lå på ca. 10.000 kr. »Et udgiftsbeløb på 10.934,06 kr., der er udredet i erstatning til husejerne og til udbedringsarbejder, afholdt på kommunens driftsbudget for 1952-53.«

Byrådet havde under hele klagesagen erklæret sig villig til at yde 10.000 kr., og voldgiftssagen ændrede tilsyneladende ikke på dette. De 10.000 kr. var den pris, som byrådet måtte betale for at få ro. Men det var også den pris, som politikerne var villige til at betale for et bygningsmæssigt »eksperiment« og som en del af omkostningerne ved at afhjælpe bolignøden.

Dermed var sagen sluttet.

Ideen om Finnebyens Forsamlingshus

Ideen om et forsamlingshus opstod straks efter, at Finnebyen var blevet befol- ket. Baggrunden var afstanden til byens aktiviteter og kvarterets næsten totale isolering ude i byens vestlige udkant. Der manglede et samlingssted, et kultur- centrum, hvor ikke blot Finnebyens, men også de omliggende kvarterers beboere kunne samles.

Foreningen søgte tidligt forskellige udvalg i byen – bl.a. Ungdomsnævnet i 1949 – for at få penge til at købe en barak, der kunne gøre det ud for et kul- turcenter i Finnebyen. Desværre blev alle ansøgninger afslået, hvilket var svært for Finnebyens beboere at forstå, når en idrætsforening med 300 med- lemmer kunne få. Finnebybeboerne havde tilbudt selv at opføre den og lade

beboerne i hele kvarteret bruge den uden udgift for byen.

I foråret 1950 foreslog Finnebyens bestyrelse anlæggelse af en festplads på Trekanten ved Landbolyst og evt. et lille klubhus. Tidligere havde man fået afslag på at låne legepladsen ved børnehaven og manglede altså en plads til foreningens udendørs fester. Desuden savnede Finnebyen et sted at holde møder, og man startede derfor beskedent med at ønske sig en festplads og et mindre klubhus. Senere voksede projektet.

Byggefondet

Foreningens ansøgning til kommunen blev mødt med et foreløbigt løfte fra stadsgartneren om, at han ville anlægge en festplads og en legeplads. Sidst på efteråret 1950 nedsatte foreningen et foreløbigt byggeudvalg med den opgave at udarbejde love og vedtægter for et Byggefond til fremskaffelse af et klubhus på den projekterede festplads.

Først på året 1951 blev Byggefondet oprettet, og udvalget havde desuden samlet en kreds af interesserede håndværkere, mens beboerne kunne melde sig som andelshavere. Og nu gik det hurtigt. Formanden Kramer Mikkelsen forklarer i et avisinterview:

»Umiddelbart efter (generalforsamlingen 14. februar 1951, red.) kautionerede 16 beboere spontant for en kassekredit på 7000 kr., der udgjorde startkapitalen, og saa gik det slag i slag. Senere er der tegnet andelshavere i forsamlingshuset blandt beboerne, og ogsaa her gælder det, at beboerne har fulgt ideen spontant. Foreløbig har ca. 80 af finnebyens 121 familier tegnet andele à 25 kr., og tegningen fortsætter.«

I februar ansøgte grundejerforeningen igen byrådet om tilladelse til at anlægge mødeplads på Trekanten og for egne midler at opføre en barak. Foreningen fik denne gang et ja, og den årlige leje for arealet blev sat til 20 kr.

Chresten Sørensen henter den indkøbte barak i Ålborg

Efter at have optaget kassekreditten på 7.000 kr., købte Byggefondet en barak i Ålborg for 4.656 kr. Der var tale om en 97 m² stor, tidligere tysk barak på Aalborg Vandflyveplads. Barakken blev transporteret til Århus lørdag den 17. marts 1951 af en beboer i Finnebyen, vognmand Chresten Sørensen. I foreningens blad, Finneposten, kunne man læse:

»I sne, storm og slud ankom barakken fra Ålborg til »Finnebyen«, aldrig før har man set så imponerende et læs, som Chr. Sørensen havde på sin bil ... Der siges, at det var en hård tur ... Og selve fagmandens ord om, at vi ikke kunne læsse barakken af i løbet af 2 timer, blev gjort til skamme, arbejdslyst, kammeratskab og en fælles glæde over, at dette var vort forsamlingshus, eller i hvert fald materiale dertil, fyldte alle.«

»Vi bygger selv Finnebyens Forsamlingshus«

I de følgende uger arbejdede Finnebyens frivillige håndværkere på at opføre huset. Ca. 50 beboere havde deltaget i arbejdet i deres fritid efter arbejdstid og i weekenderne. De mange håndværksfag, der var repræsenteret blandt beboerne, gjorde det muligt at lave praktisk talt alt arbejdet selv. Også værktøjet var beboernes eget, kun en betonblandemaskine havde man måttet leje. Alle bidrog med det, de havde forudsætninger for: Maler Rasmussen malede et skilt til pladsen med indskriften »Vi bygger selv Finnebyens Forsamlingshus«. Uddeler Clemensen gav de elektriske kontakter. Flere vognmænd i Finnebyen stod for gratis kørsel til byggepladsen. Mange andre bidrog med arbejdskraft eller med forskellige små og større gaver. Konerne stod solidarisk med deres mænd: »En dag, Mændene var kørt sure, mødte Konerne op og tog et Nap med.« (se billedet i interview med Else Kramer Mikkelsen).

Finneposten bragte lister over gaverne, f.eks. i august: gratis kørsel, gashaner, 100 kr. og en priktromle, i oktober: elektriske artikler, kapper og rullegardiner, fernis, søm, isoleringsplader, en knage og nogle kampesten, i november: en trådvæv, fortovsfliser og en kakkellovn. Dertil kom en lang række gaver i forbindelse med indvielsesfesten.

Finneposten for juli 1951 bragte en reportage fra byggepladsen, skrevet af en 'journalist ved et af de største blade'. Malende beskriver han, hvordan han kom vandrende op ad Paludan Müllers Vej og drejede til venstre ad Ydre Ringgade. En sælsom lyd drog ham nærmere, og han opdagede nu, at der var tale om en cementblandemaskine. Skiltet »Vi bygger selv Finnebyens Forsamlingshus« fortalte ham, hvor han var. Herefter følger en beskrivelse af byggepladsen og interview med nogle af arbejderne:

»Grunden er ret stor, den er færdiggravet ser det ud til, og man har sat forskalling op til at støbe soklen, og den er allerede støbt for den ene ende og noget ned ad begge sider. Store planker stikker op af jorden, det er dem som holder forskallingen. Det er tydeligt at se, at soklen er støbt meget højt. Idyllisk ligger det på den lille plet med en del træer i baggrunden, og mændene som arbejder på pladsen er præget af vilje som stål i deres ansigter, intet kan standse dem, kun en enkelt øl giver dem en pause nu og da.«

Håndværkerne gav udtryk for deres ønsker til byggeriet, nemlig først og fremmest en mindre anspændt økonomi og tegning af flere andele samt mere arbejdskraft på byggepladsen. Finneposten appellerede i næsten hele 1951-årgangen til, at beboerne skulle tegne andele, og kassereren for Byggefondet, Karl Hansen, gjorde en stor indsats for at opkræve pengene. I foråret indbragte et lotteri ca. 1.000 kr. til Byggefondet. I november afholdtes et underholdende arrangement under overskriften *Gøglervognen* med det formål at skaffe midler til et klaver til forsamlingsbygningen.

Rejsningen af forsamlingshuset var en fællesopgave for flertallet af beboer-

ne. Men enkelte holdt sig udenfor, og bygningen af huset blev på denne måde ikke kun en samlende faktor. Den var også med til at sætte nye skel mellem beboerne. Sammen med striden om erstatningssagen blev Forsamlingshuset også en splittende faktor i foreningen.

Men for dem, der var med, var det en kæmpeindsats, man med rette var stolte af, og som blev betragtet med velvilje, ja beundring, af presse og politikere.

Finansieringen faldt efterhånden på plads. Byrådet gik ind på at kautionere for et midlertidigt byggelån på 5.000 kr., bl.a. som en påskønnelse af det arbejde, der var udført ved frivillig arbejdskraft. Desuden anså kommunen det for en fordel for at få et forsamlingshus i kvarteret, og den ydede også hjælp ved at fritage foreningen for udgifter til etablering af vand, gas, lys og kloak, mod at lejen forhøjedes til 75 kr. årligt. Da de samlede byggeomkostninger løb op i over 17.000 kr. blev det også nødvendigt at optage et kreditforeningslån på 8.000 kr. Dertil kom andelskapitalen, der var vokset til 2.673 kr. i 1953.

Rejsegildet den 7. juli 1951

Forsamlingshusets rejsegilde.

Mændene fra Finnebyen arbejder med at bygge forsamlingshusets kælder, 1951.

100 læs jord var udgravet på fire dage, og derefter var bygningen rejst i to etager med høj kælder under forsamlingsalen. Festsalen skulle rumme 150 siddepladser, og derudover skulle der være studiekredslokaler i kælderen og faciliteter som køkken i stueetagen, garderobe og toiletter i kælderen. Rejsegildet blev fejret den 7. juli 1951.

Den 16. september var den store sal klar, og tre af konerne gik i gang med at fernisere. Den 18. september påbegyndtes en danseskole for børn og voksne i Forsamlingshuset.

Den 17. oktober blev grundejerforeningens generalforsamling for første gang afholdt i egne lokaler 'lige om hjørnet'. I november blev der afholdt flere fællesarrangementer, bl.a. en *Familieaften* den 25. november, hvor filmen med optagelser fra Finnebyen blev vist. Huset var taget i brug, og der blev annonceret efter pedel og garderobedame.

Forsamlingshuset indvies den 1. december 1951

Den 1. december 1951 fejredes indvielsen med en stor fest for Finnebyens beboere og inviterede notabiliteter. Fra byrådet bl.a. den konservative rådmand I.C. Sørensen og socialdemokraten H.P. Jensen samt stadsarkitekten Alf Mogensen og andre embedsmænd. Formanden for Byggefondet, Kramer Mikkelsen berettede i sin tale om forløbet af 'Forsamlingshus-Eventyret'. Beboernes indsats burde være et forbillede for andre projekter, så det ikke behøvede at koste en million at opføre en ungdomsgård, som man havde set eksempler på. Politikerne lykønskede, og rådmanden fremhævede, at det var meget sjældent, Århus by kom så billigt til et foretagende. Blandt en mængde blomster og gaver var også et stort Dannebrogssflag fra Finnebyens husmødre og fra børnene en vimpel og forgyldt flagknop. Om aftenen var der fest med musik og dans for beboerne.

Børnenes gave, vimpel og knop.

Fru Hansen overrækker konernes gave, et flag, til Hr. Kramer Mikkelsen, mens fra venstre civilingeniør Kellermann (som har tegnet Forsamlingshuset) og stadsarkitekt A. Mogensen samt rådmand I. C. Sørensen ser til.

Bestyrelsen d. 1. dec. 1951.

*Øverst fra venstre: Hr. Jensen (sognefogeden)
- Hammer Odde, Hr. Reinboldt Christensen
- Østerlarsvej, Hr. Jensen (Tordenskjold) -
Neksøvej, Hr. Carl Hansen - Gudhjemsvej,
Hr. Brauer - Due Odde, Hr. Kramer Mikkelsen
- Svanekevej, Hr. Rekler, Arnagervej.*

*Hr. Kramer Mikkelsen holder tale ved
Forsamlingsbusets indvielse.*

*Hr. og fru Klitmøller spiller til indvielsen
af Forsamlingshuset.*

Aviserne dækkede begivenheden udførligt, og finnebybeboernes indsats rostes i høje toner og fremhævedes som et 'Eksempel til Efterfølgelse' i Demokraten, og Århus Stiftstidende skrev, at Finnebyen havde oplevet »sin største Dag«.

Starten var god, og fremtiden tegnede lys. Forudbestillinger på lokalerne langt ud i fremtiden viste behovet for huset. Ungdomsarbejdet indtog huset, og i oktober 1951 var et kvindeudvalg blevet oprettet. Planlagte arrangementer for vinteren 1951/52 var bl.a.: kvindekursus, studiekreds, klubaften, søndagsskole, budgetlægning, DUI i kælderen, og danseskole, gymnastik, maddemonstration, foredrag, film m.m. i den store sal.

Regnskabet for 1952-53 viste indtægter fra lokaleleje på 5.475 kr., men også et driftsunderskud på knap 450 kr. I 1954 fik man kommunens accept af, at lånet med kommunegaranti forhøjedes fra 5.000 til 7.000 kr.

Bagsiden af medaljen

De senere økonomiske problemer og stagnation i foreningslivet kæder Kramer Mikkelsen i 1973 i et tilbageblik sammen med striden angående erstatningssagen:

»Bagsiden af vores medalje blev synlig. Vi begyndte at tale om, hvad vi skulle bruge en eventuel erstatning til. Ledelsen af foreningen og forsamlingshuset ville bruge pengene til forsamlingshuset. Andre ville bruge pengene til noget andet. Så var uroen kommet. Lidt efter lidt gik det hele i stå herude. Foreningslivet døde.«

I 1958 trådte forsamlingshuset i likvidation. Grundejerforeningen Katrinebjerg ansøgte og fik byrådets tilladelse til at overtage Finnebyens Forsamlingshus. I 1974 overtog Folkedansen af 1945 forsamlingshuset.

Finneposten

Allerede i foråret 1949 og måske tidligere efterlyste foreningens medlemmer et medlemsblad, der kunne sikre hurtige og klare oplysninger om de sager, der var relevante for Finnebyens beboere. Til generalforsamlingen i oktober 1950 forelå et konkret forslag om at oprette et månedsblad fra barbermester Axel Kromann på Arnagervej nr. 5.

Februar 1954.

Finnebyens medlemsblad havde flere hoveder - her vinterudgaven med sne og snemand.

»Efter Diskussion, hvor Bestyrelsen gav Tilsagn om, at alle Meddelelser fra Foreningen skulde optages i Bladet og lovede at vilde betale 12 á 15 Kr. for disse, vedtoges det at lade Kromann lave Bladet for Foreningen som ansvarshavende Redaktør.«

Det varede ikke længe, inden det første nummer var på gaden, og på bestyrelsesmødet i januar 1951 aflagde Kromann beretning om bladet. Indkøb af duplikator og skrivemaskine stod på dagsordenen, og der blev hurtigt indhentet tilbud og startet indsamling blandt medlemmerne.

På generalforsamlingen i februar 1951 opfordredes medlemmerne til at give en lille skærv til indkøb af en duplikator. Opfordringen bar frugt, og der var stor interesse for bladet. I Finneposten nr. 3, marts 1951, kunne man konstatere, at »vi i dag har vort eget trykkeri, hvor bladet i fremtiden vil blive til.«

Finneposten og alle dens ejendele, inklusive duplikator, var foreningens ejendom, og bladet kom kun til foreningens medlemmer. Regnskabet, der balancerede med 326,25 kr., blev oplæst og godkendt på generalforsamlingen i april 1951.

Finneposten var kommet godt i gang, og udkom hver måned i 1951. Erik Gripping, Aakirkebyvej nr. 7 afløste i november 1951 Kromann som redaktør for, at han kunne hellige sig arbejdet med revyen 1952 (se afsnit bagi om Finnepostens linie og layout).

Kraftige veksler på sammenholdet i Finnebyen

Som de første indflyttere i Finnebyen greb sagerne an, blev kommunen nok noget overrasket over den kvalitetssans, ildhu og stædighed, beboerne i de finske træhuse udviste og kørte deres sager med. Forening mødte kommunen med både fornuft og fremsynethed, med sans for detaljer og overblik, hvad angår konsekvenser af handlinger langt ud i fremtiden. De forskellige bestyrelser stod ikke tilbage for kommunens embedsmænd hverken i tanke og da slet ikke i handling.

Men man kan så samtidig roligt sige, at klagesagen og uenighederne omkring Forsamlingshuset havde trukket nogle gevaldige veksler på sammenholdet i Finnebyen.

Og derfor står der nogle ubesvarede spørgsmål tilbage, der havde med konsekvenserne af klagesagen og forsamlingshuset at gøre:

– Hvad havde Finnebyens beboere fået ud af klagesagen, og stod den langvarige indsats mål med resultatet? Afgjort nej!!

Finnebyens sag var røget durk ned i kommunens syltekrukke, hvilket naturligt havde sat sindene i bevægelse. Sådan et kommunalt bureaukrati var ikke let at danse med, og tålmodighed, afventen og laden stå til var ikke temperament eller vaner finneby-beboerne var i besiddelse af. Kommunens trækken sagen i langdrag og sidste benhårde udspil satte sandsynligvis bestyrelsen mat.

Beboernes klager blev efterhånden svagere og svagere – ligeglade blev de. Måske reparerede mange af husejerne skavankerne selv, eller måske søgte beboerne over i andre aktiviteter, der havde større mulighed for at give dem succes og gennemslag eller bare for at få enkelte af deres ting igennem.

Finnebyens beboere havde fået nogle penge til at reparere husene for, men beløbets størrelse levede ikke op til deres forventninger. Alt for mange flyttede ind og ud af Finnebyen, hvilket betød, at de nye indflyttere var uden rettigheder i klagesager og ikke kunne gøre nogen krav gældende.

Det bedste der kunne siges var vel, at sagen fik en afslutning. Ikke tilfredsstillende ganske vist, men sådan er det aldrig i et kompromis.

- Hvilke konsekvenser ville den interne splid og gensidige mistillid få for det fortsatte samarbejde i Grundejerforeningen og generelt for beboernes sammenhold og Finnebyens fremtid?

I Finnebyens første par år var sammenholdet stærkt - så længe interesser, udgangspunkt og mål var fælles, og så længe der var enighed om taktik og strategi. Da der blev divergerende meninger om, hvordan det endelige resultat skulle se ud, og hvordan man skulle nå frem til det, begyndte sammenholdet at smuldre - hvilket nok er meget naturligt. Konflikterne om klagerne og anvendelse af pengene fra kommunen skabte i den grad internt røre og uenigheder.

Forsamlingshuset krævede både økonomi og arbejde! Selvom beboerne trak på samme hammel og havde lavet mange fælles projekter, gik disse uoverensstemmelser så tæt på, at det var svært - for ikke at sige umuligt - at holde personlige og politiske uoverensstemmelser ude af den efterhånden komplicerede sag.

Men konflikterne bredte sig også ind over meget følsomme områder som økonomi, om prioritering af fritid og kræfter, og om politik. Sammenholdet kunne let blive flosset i kanten og kunne hurtigt begraves i splid, og kræfterne blive brugt forkert.

- Men hvad gjorde grundejerne med pengene - Blev husene repareret?

Rygterne vil vide, at flere af beboerne aldrig udbedrede de fejl og mangler, de fik økonomi til, men rejste og lod husene stå....

Men det er altså rygter...

Fra visioner til jordnære problemer – i 1950'erne

Efter de store uoverensstemmelser i foreningen og efter at afgørelsen ved voldgiftskendelsen forelå, dalede aktivitetsniveauet betragteligt, og medlems-tallet faldt til et gennemsnit på 70-75 op gennem 50'erne. Problemstillingerne skiftede karakter fra at være visuelle og indholdsrige projekter til jordnære og praktiske forhold relevante for enhver grundejerforening i landet.

Det var områder som kunne samle beboerne, nemlig istandsættelse af sidevejene, belysningen på vejene, brandalarm, snerydning, kloak og renovation og færdselssikkerhed.

Foreningen skrabte absolut bunden i 1953, hvor der blev stillet forslag om foreningens opløsning. Formand Rekler afløstes af Arne Dysted, der sad til 1960.

I 1956 færdiggjorde kommunen Finnebyens 11 sideveje - muligvis belysning og asfaltering - mod at grundejerne accepterede vedligeholdelsespligten.

Nerups uanmeldte tilsynsbesøg

Kommunen tog tilsynspligten med huse og haver alvorligt, og arkitekt Nerups årlige, uanmeldte tilsynsbesøg skabte ubehageligheder langt ind i Finneby-rækkerne. Der foregik en del uautoriseret og ulovlig byggerilignende virksomhed, og beboerne brød sig ikke om Nerups overraskelsestaktik. De sendte en protestskrivelse til borgmester Unmack Larsen, som svarede, at »...til al Forandring af Husene skal lovmæssig Tilladelse indhentes på Stadsarkitektens Kontor, og kontrollanten Nerup skal legitimere sig.«

I 1957 opfordrede formanden alle grundejere i Finnebyen til at bringe Nerups påtaler angående husene i orden.

I forlængelse af dette viste det sig, at 22 grundejere - nu da børnene var vokset op og der var behov for tilbygninger - var interesserede i at udvide finnehuse, og foreningen henvendte sig til stadsarkitekten for at få en grundplan over Finnebyen med tilføjelse af udvidelse af husene. Udvidelsen ville ifølge håndværksmestrene koste ca. 6.000 kr., og grundplanen var først klar i 1959. I 1960 var antallet skrumpet ind til 8 - på grund af prisen - og de første tilbygninger foregik i begyndelsen af 60'erne.

Frem til 1974 var 32 huse blevet udvidet fra de oprindelige 56m² til 70-110 m². Adskillige kældre var blevet udgravet, og i de fleste finnehuse var der installeret oliefyr. En del husejere havde bygget gavlene i sten, og mange steder var de oprindelige vinduer udskiftet med nye termoglasvinduer.

Finnebybeboere sejrer i skattesag

Ved 11. almindelige vurdering i 1955 fik en del skatteydere i Finnebyens randbebyggelse mod Ydre Ringgade og Paludan Müllers Vej en grundskyldsstigning på ca. 700 kr. De protesterede igen over for myndighederne. Denne gang blev det en skattesag over tre år med gentagne protester, der til sidst blev afgjort i Landsretten i 1959. Finnebybeboerne vandt sagen, og vurderingen blev ført tilbage til 10. almindelige vurdering med en tilbagebetaling til beboerne på 6.000 kr.

*Mændene fra Finne-
byen tager de første
spadestik til fælles-
buset, 1951.*

*Bornholmsvej set fra
krydset
Arnagervej/Nykersvej
mod vest, 1951.*

*Reinholdt
Christensen og
Kramer ved
byggepladsen.*

Udsigt over Fuglebakken og Charlottehøj, 1949.

Parti af Finnebyen – Paludan Müllers Vej fra ringvejen mod nordvest.

Finnebyens historie 1973-98

Grundejerforeningen genopstår – kvarteret overlever til 2018

I 1961 nedlagde grundejerforeningen arbejdet på grund af manglende tilslutning, indbetalinger og fremmøde ved generalforsamlinger, og flere af Finnebyens beboere meldte sig ind i Katrinebjerg Grundejerforening. Og imens grundejerforeningen slumrede, købte Arbejdernes Andels Boligforening i 1967 Landbolystgårdens grund og tilbageværende hus, der lå overfor børnehaven. Efterhånden som stuehuset var faldet helt sammen, lignede det mere og mere et spøgelseshus. De nye naboer blev 8 lejeboliger i mursten på vejene Randkløvevej og det nuværende Nykersvej.

Først i foråret 1973 – 12 år efter nedlæggelsen – pustede debatten om tilbagekøbs-klausulen igen liv i Grundejerforeningen Finnebyen. Ligesom i 1961 hed formanden Charles Emil Kramer Mikkelsen, og opbakningen var massiv.

Den første føler for at få genforhandlet klausulerne havde grundejerforeningen allerede sendt til kommunen i 1952, men svaret var undvigende, og sagen røg i glemmebogen. Lige indtil rådmand Olaf P. Christensen (C) tidligt i 70'erne havde været fremme med, at der ikke blev tale om at slette deklarationen.

Den nye bestyrelse spidsede pennen, og efter en del skriverier frem og tilbage med kommunen, kom Århus Magistrat 2. afdeling med en indstilling, som foreslog en forlængelse af fristen for tilbagekøb på 20 år. Men det var ikke nok for Finnebyens Grundejerforening, og utilfredsheden fik gang i forhandlingerne.

Den 12. september 1973 gik tre repræsentanter fra grundejerforeningen til møde med rådmand Olaf P. Christensen med den besked, at Finnebyen ønskede deklarationen ophævet. Det kunne rådmanden *ikke* gå med til – af hensyn til byens borgere.

I de efterfølgende forhandlinger med kommunen forelagde Kramer Mikkelsen Finnebyens synspunkter og krævede deklarationen ophævet ud fra den betragtning, at bydelen ikke havde været nogen byrde for kommunen. Han henviste til den hygge-krog, man havde skabt i det, der oprindeligt var husvildebarakker.

»Vi er omgivet af en duekoloni på den ene side og en havekoloni på den anden side. De har begge lejemål på 50 år, så jeg kan ikke se, at vi skal spises af med 20 år ekstra,« sagde Kramer Mikkelsen til Olaf P. Formanden foreslog så 30 år, og resultatet blev, at foreningens repræsentanter fik udvirket en 30 års forlængelse på tilbagekøbs-klausulen – dvs. til år 2018 – og løfte om forhandlinger i 1988, når klausulerne skulle træde i kraft.

I oktober 1973 besluttede byrådet i Århus, at kommunen *ville* tilbagekøbe Finnebyens grunde, som derefter skulle udlejes. Tidligere 'grundejere' ville

ganske vist som de første få tilbudt at leje grundene, mens de, der ikke ønskede lejemål på kommunens betingelser, ville være tvunget til at lade kommunen overtage hus og grund i overensstemmelse med deklarationen.

Men foreningen pressede yderligere, og som et resultat af forhandlingerne med myndighederne vedtog Århus Byråd i november 1973, at kommunen ikke ville gøre sin tilbagekøbsret fuldtud gældende, og at der i 30 år efter 1988 ville være mulighed for at leje grundene. *Med kommunens blå stempel var kvarteret sikret overlevelse til år 2018.*

Forlængelse af fristen for tilbagekøb var en sejr for den nye bestyrelse og blev fejret med en deklarationsfest i Bildbjergparkens selskabslokaler.

Deklarationsfest

»Selvfølgelig skulle forlængelsen af tilbagekøbs-klausulen skylles ned med festøl,« fortæller medlem af grundejerforeningen Steffen Sperling, der i starten af 70'erne var tæt på begivenhedernes centrum og senere fik en bestyrelsespost i grundejerforeningen. »Kramers bestyrelse havde i forhandlingerne med kommunen gjort et rigtig godt stykke arbejde ved at få klausulen udsat til år 2018. De havde banket på døren til kommunen og formået at få den åbnet igen.

Bestyrelsen var bare ikke rigtig klar over, at bagved stod folk som os fra Finnebyen med meget mere vidtgående krav – og større opbakning blandt beboerne.

Ved deklarationsfesten i Bildbjergparken gik vi i flæsket på bestyrelsen. Vi ville have noget mere! Først prøvede vi forsigtigt at komme ind på formanden og spurgte, om det ikke var en idé at genforhandle, men hans afvisning var blank. Det gav os blod på tanden, for vi gik ikke af vejen for et lille politisk-ideologisk slagsmål eller et skænderi.

Kramer Mikkelsens indsats var prisværdig, hans pondus, hans forhandlings-evner og forbindelser i kommune og byråd var i orden. Men *der* hvor kæden sprang af for ham, var ved hans politiske overbevisning omkring ejendomsretten – som kommunist var han slet ikke interesseret i *selv* at eje sit finnehus og grund. Det var staten, arbejderklassen, der skulle eje produktivkræfter, boliger, skoler, veje, osv. I kommunismen var det enkelte individ underordnet helheden – det store fællesskab.

Men vi var anderledes gearet – en flok individualister med rendyrkede privatkapitalistiske interesser! Vi kastede os over Kramer og hans bestyrelse som en flok ulve og angreb på hans ømmeste punkt – hans politiske overbevisning, og allerede ved sejrsfesten fik vi fat i den lange ende.«

Eje – ikke leje

Måske begyndte det hele som en ond drøm hos en finnehusbeboer, måske hang det også lidt sammen med den stigende velstand og parcellhuserisme i Danmark. I hvert fald bankede tankerne i begyndelsen af 1970'erne på døre-

ne hos flere beboerne i Store og Lille Finneby. Tankerne om, at det sted man boede, som man blev mere og mere glad for og – for hver dag der gik – følte stadig mere samhørighed med, *ikke rigtig var ens eget*. For flere og flere finnehusejere havde siden slutningen af 60'erne og starten af 70'erne gjort mere og mere ud af deres træhuse. Det var blevet kolonihavehuse med vokseværk.

Deklarationen var mere og mere en torn i øjet på finnebybeboerne, og for søget på at forlænge fristen for tilbagekøbs-klausulen blev til kamp for at slippe fri af deklarationen. De fleste af Finnebyens beboere ønskede ro om deres tilhørsforhold til deres matrikel, deres kvarter, deres bosted – de ville *eje, ikke leje!*

Grundejerforeningen havde både før og efter deklarationsfesten problemer med fortolkningen af byrådets beslutning og kommunens papir, især i passagen om at Finnebyens beboere fra 1988 kunne leje grundene i 30 år. Mistanken gik ud på, at kommunen ville købe grundene tilbage, og den blev bekræftet af Århus kommunes juridiske kontor. Det skabte naturligvis en del uro i grundejerforening og bestyrelse.

På generalforsamlingen den 24. april 1974 fremkom i formandens beretning diskussion om ordlyden af og indholdet i et brev, bestyrelsen havde sendt til kommunen, og deri havde accepteret – i udskydelsen af tilbagekøbet – at der skulle forhandles om en eventuel kompensation i 1988. En løsning Sperling ikke kunne acceptere. Det ville være risikabelt at godtage, sagde han, idet ingen vidste noget om dette beløbs eventuelle størrelse og afvikling, og han gik endnu videre og mente, at der skulle arbejdes for helt at slette deklarationen. Kramer mente, at den enkelte helt og holdent måtte afgøre, om man kunne godkende kommunens tilbud.

Ved samme møde fik Sperling kilet sig ind og blev indvalgt i bestyrelsen.

Allerede ved førstkommende bestyrelsesmøde gik det galt, idet der opstod uenighed, som mundede ud i, at formand og kasserer foreslog ekstraordinær generalforsamling, og som hovedet på sømmet meddelte, at de kun sad i en ny bestyrelse, såfremt Sperling ikke samtidig blev valgt. Der var optræk til kamp om den førte politik og pladserne i bestyrelsen, og dagsordenspunkterne var så alvorlige som samarbejdsvanskeligheder i bestyrelsen og eventuelt valg af ny bestyrelse.

»Da diskussionerne om ejerskab af husene i Finnebyen rigtig begyndte at røre på sig først i 70'erne, var Kramer helt sikkert imod. Og der var ingen tvivl om, at Sperling og Skovbjerg mente det alvorligt – de ville vippe ham på generalforsamlingen, hvis de kunne komme afsted med det. Der var ingen barmhjertighed dér. Efter at generalforsamlingen var begyndt, og Kramer var blevet kraftig angrebet på sine synspunkter – der grundlæggende gik ud på, at han var imod, at beboerne skulle eje huse og grund i Finnebyen – rejste han sig pludselig op. Han var jo en høj mand, og det virkede overvældende. Han smed papirerne og sagde: *Jeg er ikke formand her længere – jeg lægger*

papirerne, og så går jeg. Og så gik han – ud af forsamlingshuset.

Det var barske løjer, og der var helt stille, og det var lidt pinligt,« fortæller medlem af grundejerforeningen, Poul Hansen, der købte sit finnehus i 1960 og fulgte begivenhederne på tæt hold.

»På den ekstra-ordinære generalforsamling – den 27. maj 1974,« fortæller Steffen Sperling, »gik vi både efter mand og bold: Vi ville have bestyrelsesposterne og give Finnebyen status som almindeligt parcelhusbyggeri!

Resultatet blev, at næsten hele den gamle bestyrelse blev vippet ud, og der- efter gik Kramer Mikkelsen nærmest i hi.«

»Og man kan sige meget, men de nye i bestyrelsen var overbevisende i deres arbejde og på generalforsamlingen. Kramer var kommet til kort, fordi han ikke havde gjort *noget*, mens de havde gjort en masse forarbejde. De havde lavet research i hele Finnebyen og været rundt at spørge hver enkelt, om de var interesseret i at eje. Og det havde de fleste svaret ja til. Så der var ikke så meget at rafle om,« siger Poul Hansen.

Kort efter generalforsamlingen kunne man læse i Tilbudsavisen under overskriften, *Formand gået i vrede*:

»Finnebyens Grundejerforening har været udsat for lidt af en paladsrevolution. Kun to af bestyrelsens medlemmer bliver, og det fremgår, at det ikke kun var træthed, der fik bestyrelsen til at tage sit gode tøj og gå.

Kramer Mikkelsen fortæller om udvandringen. Forhistorien er, at et medlem af bestyrelsen ikke mente, det var nødvendigt med alle de forhandlinger, der blev ført med de kommunale myndigheder om ophævelse af deklarationen. Vedkommende mente, at det var tilstrækkeligt, at grundejerforeningens bestyrelse blot meddelte, at man ikke accepterede deklarationen, og at man ikke agtede at rette sig efter den.

Jeg har forgæves forsøgt at forklare vedkommende, at således kunne man ikke gøre, men jeg har opgivet. Jeg trækker mig ud af bestyrelsen og af foreningsarbejdet.

Min begrundelse vil måske nok få nogen til at blive vrede, men jeg føler ikke, at jeg kan arbejde 'i en børnehave', som tingene efterhånden har udviklet sig.«

Kommunen skulle overbevises

De nye kræfter i Finnebyens bestyrelse blev bl.a. Kaj Skovbjerg og Steffen Sperling, og i maj 1974 gik de igen til byrådet.

Bestyrelsens opgave var at gå hele vejen ind til benet og dels overbevise kommunen om, at den ingen interesse havde i en sanering og dels få kommunen til at se rimeligheden i at slette klausulerne. Argumenterne skulle graves ud af Finnebyens historie. Steffen Sperling fortæller:

»Finnebyen var jo blevet et velfungerende kvarter – socialt, trafikalt, ja over hele linien. Nødhjælpsboligerne havde ikke udviklet sig til slum, hvilket var

den store triumf for kommunen, som på den måde havde løst sin opgave – husvildeproblemet! Men kommunen ville have mere – det ville vi også! Og vi stødte hovederne sammen.

For det gjaldt også for kommunen om at bevare værdistigningen – og det var jo helt stringent og fornuftigt! Imod det skulle vi argumentere, og vi startede fra en kant med, at Finnebyens *husejere* – for det var det, vi var og ikke andet – ville bevare og endda forbedre kvarteret og husene.

Kvarterets fremtidige miljø og udseende var meget afhængig af det kommende generationsskifte, der selvfølgelig blev kædet sammen med, hvem der forlod og hvem der kom til Finnebyen. Derfor havde Finnebyens fremtid meget at gøre med, hvilke begrænsninger og usikkerhedsmomenter der var forbundet med køb og investeringer i finnehusene, og det kunne såmænd aflæses på den manglende interesse i investering. Og kommunen *havde* jo set og accepteret, at det hele gik så godt – hvorfor havde de ellers accepteret at udskyde klausulens ikrafttræden til år 2018?

For klausulen var jo egentlig bare en sikkerhedsventil, hvis området blev noget slumbyggeri, uden styring og med ballade og så videre.

Vi havde ringet og undersøgt de andre steder i Danmark, hvor der var større ansamlinger af finske træhuse, hvor flere allerede *var* overgået til privat eje. I 1974 var der udstedt permanente byggetilladelser til finske træhuse af typen Puutalo i Neksø, Vejle, Horsens, Kolding og Hjørring kommuner. Og i Horsens og Kolding var deklARATIONERNE helt slettet.

Dette var flere af argumenterne i en velunderbygget redegørelse fra bestyrelsen om beboernes ønsker om Finnebyens fremtid.

Et andet argument gjorde rede for, at en principbeslutning om at nedrive husene ville medføre betydelige udgifter for kommunen til køb af grunde og huse, rydning og ny udstykning af arealet, og resultatet ville blive, at færre mennesker kom til at bo i dyrere huse på det samme areal.

Finnebyens fremtid

Beboernes ønsker om Finnebyens fremtid var klare:

»Beboerne i Finnebyen ønsker principielt:

1. Husene i Finnebyen bevarede og forbedrede.
2. Miljøet i Finnebyen bevaret.
3. Muligheder for at optage langfristede lån med sikkerhed i grunde og bygninger i forbindelse med overtagelse, vedligeholdelse, forbedringer og udvidelser. (...)

Da en forudsætning for opfyldelse af ethvert af ønskerne 1-3 er en bygningsattest (...) anmoder beboerne i Finnebyen om at Århus Kommune i henhold

til bestemmelserne i den servitutstiftende del af det oprindelige skøde på ejendomme (§8) giver sit principielle samtykke til at udstede permanente bygningsattester. (...)

Da det endvidere er en forudsætning for optagelse af langfristede lån, at deklarationen om Kommunens tilbagekøbsret ændres (...) tillader vi os at anmode om, at Århus Byråd sletter deklarationen og erstatter den med servitutter på ejendommene i henhold til §43 i Byggeloven af 1968, der sikrer de enkelte huse og kvarteret mod forfald,« skriver Skovbjerg og Sperling i slutningen af grundejerforeningens redegørelse om Finnebyen af 27. maj 1974 til kommunen.

Finnebyen bliver stående

I august 1974 var forhandlerne fra grundejerforeningen nået langt med økonomiudvalget:

»Da vi forlod mødet syntes der mellem udvalgets medlemmer stort set at være enighed om:

1. at »Finnebyen« skal blive stående
2. at deklarationen skal slettes, så vi een gang for alle kan blive stillet som andre ejere af enfamiliehuse
3. at kommunen skal have et kompensationsbeløb fra hver enkelt grundejer, hvis deklarationen skal slettes.

Punkt 1. og 2. kunne vi naturligvis godt gå med til, derimod ikke punkt 3., alligevel er det mest sandsynligt, at udvalget når det har færdigbehandlet sagen vil fremsætte dette forslag.

Vi må altså konstatere,« skriver medlem af bestyrelsen, Christian Pedersen, den 22. august 1974 i en Finnepost, »at hvordan sagen end vendes eller drejes, så vil kommunen se penge i kassen.«

Hvad skal vi give for deklarationen?

»Som det andet trin i forhandlings-raketten – efter at vi havde fået kommunen til at æde klausulen – var at tage diskussionen om prisen på sådan en deklaration,« fortæller Steffen Sperling. »Kommunen havde forsigtigt ladet skinne igennem, at beboerne kunne købe deklarationen, og Finnebyens udgangspunkt var selvfølgelig, at vi ikke ville betale noget som helst. Husene var jo vores ejendom, og kommunen kunne bare slette det hele med et pennestrøg, men det ville de ikke. Men hvis de var søgede, så var vi spegede!

Men hvordan skulle man bevare værdistigningen for kommunen? Vi forsøgte at overbevise dem om, at det ikke var kommunens opgave at være grundspekulant, men at tage vare på sine borgere. Og kommunen havde jo fået pen-

gene mangedobbelt igen ved, at de rødder, der kom til at bo i Finnebyen, *var* blevet resocialiserede – deres mission fra 40'erne og 50'erne *var* lykkedes. Men de *ville* se klingende mønt!

Lad os frede Finnebyen!

Der blev foreslået beløb fra vurderingssummen – altså ca. 25.000 kr. – og op til en skønnet handelsværdi på 50-60.000 kr., men vi blev bare ved med at sige nej.

På det tidspunkt i forhandlingerne var vores slagplan, at fik vi ikke ordentlige købsvilkår, ville vi føre den anden mulighed for bevarelse af Finnebyen på banen, som lød på: træhusene og kvarteret er præget af originalitet, og det er et meget bevaringsværdigt bygningsværk – lad os frede Finnebyen!

Da vi kørte den frem, tænkte kommunen nok: hellere lidt skillingen end slet ingenting! Prisen faldt, og på et tidspunkt på et møde var den nede i 15.000 kr., og økonomiudvalget synes, de havde været flinke. Vi turde som forningens repræsentanter ikke sige nej til forslaget og gik i stedet for over i en drøftelse af betingelserne for afviklingen – herunder især muligheden for at lave særordning for pensionisterne.«

Og der *kunne* snildt laves en særordning for pensionister – invalide-, folke-, enke- og førtidspensionister – så de fik mulighed for at tinglyse på ejendommen, og dermed slippe for de løbende betalinger. Indkomsten måtte dog ikke overskride intervallet 23-27.000 kr. for ægtepar og for enlige 13-17.000 kr.

»Og resultatet blev senere, efter at vi havde fået baglandet med, at vi slog til på de 15.000 kr. – og gik hjem og tog nogle fede kreditforeningslån,« siger Steffen Sperling.

Kommunens betingelser for at få 40 års-tilbagekøbs-klausulen væk

Den 4. oktober 1974 havde byrådet vedtaget, at det var villigt til at slette tilbagekøbs-klausulen, der skulle træde i kraft 40 år efter bygningsattestens dato. Det betød, at 'grundejerne' kunne komme til at eje deres grund og deres hus.

Af kommunen fik finnebybeboerne tilbud om enten at

- leje hus og grunde fra 1988 til diskontoen + 2% – men her kunne kommunen gøre sin tilbagekøbsret gældende
- betale et engangsvederlag på 13.500 kr. kontant eller et pantebrev på 15.000 kr. til kommunen.

Og pensionisterne var der også taget hensyn til: Var man så »heldig« at være fyldt 65 år eller var man enke- eller invalidepensionist kunne man søge et såkaldt 'skadesløshedsbrev'. Dermed kunne man udskyde betalingen af beløbet til kommunen indtil ejerskifte mod en meget beskeden rente (6% p.a.), som blev lagt oveni beløbet – de 15.000 kr.

Beslutning om køb inden 1. januar 1976

Men finnebybeboerne blev ikke tvunget til at vælge en af de to foreslåede muligheder. Deklarationen kunne for så vidt blive stående hos dem, der ønskede det. *Beslutningen om køb* skulle bare være truffet inden 1. januar 1976.

Foreningen havde nu opnået, at den første byrådsbeslutning om at alle grunde skulle lejes efter 1988, var blevet sløjftet. De havde opnået en sænkning - ned til 15.000 kr. - af det beløb, der skulle betales, og de havde fået rimelige betalingsbetingelser.

Arbejdet med deklarationen var efterhånden blevet så omfattende, at en af deltagerne i møderne ikke som sædvanligt havde fået lavet et bryg vin af sine stikkelsbær, som derfor nu var i fare for at gå til. Det kommer til udtryk i en Finnepost fra denne sommer, da Christian Pedersen sammen med referatet fra foregående møde med økonomiudvalget stillede sin frugt til rådighed for andre vinbryggere, der var kommet i bekneb - men havde tid!

Alle rådes til at købe

Af disse to - ja tre - muligheder, som træhusejerne stod over for rådede bestyrelsen til at købe. Og i Finneposten begynder der nu at komme råd og vejledning om, hvordan man griber klausulen og købet an.

Fra maj 1975 hedder det:

»Leje-løsningen kan på et senere tidspunkt give store problemer, idet man senere hen kun *kan* vælge lejeløsningen, såfremt man ønsker at blive boende. Lejeløsningen er alt for dyr for den enkelte.

Bestyrelsen anbefaler enten afdrag over 10 år - og for de fleste er det nok den bedste løsning, selv om den ser noget dårlig ud. Men det er nok den bedste inflationens virkning taget i betragtning og så lige den skattefordel, man kan gøre brug af.

Har man derimod 13.500 kr., og pengene ikke skal bruges til andet end forbrug, er det bedst at betale kontant. «

Stadig utilfredse

Men ikke alle var tilfredse. Under BT-overskriften »122 husejere tvinges til at leje hus, de har ejet i mere end 25 år«, kommer nogle af de utilfredse finnebybeboere frem til netkanten i oktober 1975.

»Hvis ikke det var, fordi vi rammes hårdt på pengepungen, ville vi sætte os ned og grine højt over det fupnummer, Århus Kommune vil lave med os. Det hele er så grotesk, at mange af de 122 villaejere ikke har opdaget endnu, at de bliver snydt.«

Desuden opererede flere af Finnebyens beboere på egen hånd med klager

til ombudsmanden, Tilsynsrådet for Århus Amt, justitsministeriet og flere andre instanser, men uden resultat.

Resultatet af spillet omkring klausulerne blev, at størstedelen af beboerne i Finnebyen købte deres grunde, og der var kun ganske få ikke-købte grunde midt i 80'erne!

Udsættelsen og ophævelsen af tilbagekøbs-klausulerne og endelig overgangen fra leje til eje af både hus og grund, var nok en af de vigtigste begivenheder i Finnebyens historie. Derfor var det godt, at det var en af de kampe Grundejerforeningen Finnebyen vandt!

Nye problemer – små og store

Fra 1976 og frem bankede nye problemer på de finske træhusdøre, og det handlede mest om trafikforhold i Finnebyen. Der var de små problemer som f.eks. forsøget på at få tydeligt angivet, at Finnebyen er et lukket boligområde. Eller f.eks. de gentagne forsøg på at få hastigheden nedsat og slippe for gennemkørende knallertkørsel i Finnebyen, og i den sammenhæng diskussionerne om at gøre Finnebyen til *lokalområde*. Et nyt færdselsbegreb, der blev indført den 1. april 1977, hvor bl.a. en af reglerne var, at vejene ikke længere var forbeholdt bilerne – fodgængere, børn, ældre, cyklister og hunde ville få lige ret til at færdes på kørebanerne.

Og så var der de store problemer:

Århus Kommune havde vedtaget at føre Hasle Ringvej direkte gennem Finnebyen – dobbeltsporet!

Ingen vidste hvem der skulle lave vejen: kommunen, amtet eller staten. Og ingen vidste hvordan man havde tænkt sig at afskærme mod støj og forurening fra trafikken.

Fra bilfri vej ...

Så tidligt som i 1936 blev ringvejsarealet planlagt til vejanlæg, og da de finske træhuse blev bygget i 1948 vidste kommunen, at de havde opdelt Finnebyen i, hvad beboerne straks fra starten kaldte Store og Lille Finneby. Men i mange år – frem til 1987 – var ringvejen gennem Finnebyen bilfri, og området var en helhed med en livlig 'trafik' tværs over ringvejsarealet, dét beboerne kaldte 'Grønningen'. Ikke mindst børnene havde mange kontakter på tværs af den ringvej, der ikke var der.

I den bilfri periode havde beboerne i Finnebyen stor glæde af 'Grønningen', for området var et urskovsagtigt areal med hvidtjørn, græs og buskads – og en sti til cykler. En ideel legeplads for kvarterets børn, hvor pigerne kørte på udflugt med madkurve og dukkevogne, hvor drengene legede røvere og soldater omkring det gamle beskyttelsesrum, og hvor de voksne gik ture og luftede deres hunde.

... til støjende Berlin-mur

Siden Hasle Ringvej blev åbnet 22. juni 1987 har trafikstøjen fra 20-30.000 biler i døgnet kunnet høres i Finnebyen. Store og Lille Finneby blev delt af en trafikal Berlin-mur. Børnene mistede deres tumleplads på Grønningen, og det blev både besværligt og farligt at krydse ringvejen for at besøge legekammerater i den anden del af Finnebyen.

Døgnet rundt hørtes den gennemtrængende motorstøj og 'fløjten' af turboladere fra accelererende lastbiler, der startede for grønt lys.

Da motorvejen uden om Århus blev åbnet i 1994, faldt antallet af biler - og ikke mindst lastbiler - på Hasle Ringvej lidt, men trafiktallet er igen på vej opad. I 1988 passerede omkring 2.000 lastbiler over 6 tons Hasle Ringvej hvert døgn - i 1996 var antallet 1.370.

Motor køretøjer pr. døgn i begge retninger på Hasle Ringvej sydvest for Paludan Müllers Vej:

1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
23.500	26.400	30.117	32.225	33.566	26.785	28.200	28.900

»Trafikrapport 1990«, Vejdirektoratet og udskrifter af trafiktællinger, Århus Amt.

Ringvej og motorvej

Om ringvejen, der kom på tegnebrættet i 1936 men først blev færdig i 1987, skriver Århus Kommune i Lokalplan 231, august 1984:

»Ringvejslinien fra Grenåvej til Skanderborgvej blev fastlagt allerede i 1936. Udbygningen blev påbegyndt først i 1950'erne.

Linieføringen for den midterste del mellem Randersvej og Viborgvej blev først fastlagt på et langt senere tidspunkt. Den egentlige årsag hertil skal findes i den debat, der opstod i kommunen omkring placeringen af den østjyske motorvej.«

Debatten i 1970'erne gik bl.a. på, om motorvejen skulle føres øst eller vest om Brabrand Sø, og dermed om Viby Ringvej og Åby Ringvej skulle være motorveje - samt hvordan den videre linieføring skulle være.

Århus Byråd vedtog i slutningen af 1976 et projektforslag til ringvej, udarbejdet af kommunens tekniske forvaltning.

I Finneposten med referat fra generalforsamlingen 21. oktober 1976 kunne beboerne læse:

»Trafikken i Finnebyen blev diskuteret. Vi har eller får følgende problemer: Århus Kommune har vedtaget at gennemføre Hasle Ringvej som en firesporet vej gennem Finnebyen. Paludan Müllers Vej skal være forbindelse mellem den jyske motorvej og Århus centrum.«

Grundejerforeningen afholdt et møde 19. november 1976 om fremtidens trafik i Finnebyen. I næste Finnepost stod bl.a.:

»Hasle Ringvej vil blive lavet i fire spor. Vi ønsker en støjafskærmning. Ingen ved endnu, hvem der skal lave Hasle Ringvej. Bestyrelsen har skrevet til kommunen, til amtet og til staten for at få at vide, hvordan de hver især har tænkt sig at afskærme mod støj.«

Finnebyens Grundejerforening gik i 1977 med ind i kampen for at få trafikken ført nord og vest om byen. En lang række beboer-, grundejer- og lejerforeninger i det nordlige Århus, der repræsenterede ca. 10.000 beboere, kæmpede imod, at Europavej 45 fra Frøslev i syd til Frederikshavn i nord skulle føres lige igennem deres beboelseskvarterer.

I februar 1978 skrev foreningerne til folketingets trafikudvalg:

»Det vil efter vores opfattelse være katastrofalt, hvis en afklaring af linieføringen i forhold til Brabrand Sø skal forsinke gennemførelsen af motorvejsstrækningen fra Skødstrup over Lisbjerg til Viborgvej. Denne strækning vil nemlig allerede nu have en så stor trafikbelastning, at gennemførelsen er rentabel, da den samtidig aflaster Grenåvej så meget, at udvidelserne her er overflødige, desuden vil den muliggøre en enklere udførelse af Hasle Ringvej.

Laves motorvejen ikke nu, skal Grenåvej og Ringvejen (Hasle Ringvej) erstatte motorvejen og derved udbygges på en måde, der er helt uacceptabel i et byområde.«

Den ene del af strategien var altså at få motorvejen udbygget *først*, så den nord-syd-gående trafik blev ført uden om byen, og der var mindre behov for udbygning af ringvejen og Grenåvej.

Den anden del af strategien var at få ændret linieføringen, så forbindelsen fra Viby og Åby Ringvej blev ført videre ad en ny vej til Lisbjerg og derfra videre mod henholdsvis Randers og Grenå. Der var flere forskellige forslag til linieføring.

Et af dem blev fremsat af Horst Horster, Finnedalsvej, der foreslog en linieføring fra Hasle Ringvej via Herredsvej – der allerede var udbygget i 4 spor – over stort set ubebygget areal til Lisbjerg. Herved ville ringvejstrafikken blive ført helt uden om bl.a. Finnebyen.

Men kampen blev tabt. Ringvejen og Grenåvej blev udbygget før motorvejen, og linieføringen blev ikke ændret. Vejlby Ringvej blev – som sidste led i den ydre ringvej i Århus – indviet 18. maj 1988. Europavej 45 gik nu midt igennem Finnebyen – og ringvejen var reelt en erstatningsmotorvej.

Det var skønt, og grundejerforeningens medlemmer kunne næsten ikke få deres arme ned af bar begejstring!

Motorvejen vest om Brabrand Sø blev indviet den 28. juni 1994. Det betød imidlertid kun en meget begrænset aflastning af ringvejen, som trafikstatistikken ovenfor også viser.

Kampen mod støjen

Da det stod klart, at det ikke førte til noget at kæmpe mod ringvejens anlæggelse, tog finnebybeboerne fat på at kæmpe for færrest mulige gener fra den nye vej.

Århus Kommune og Vejdirektoratet havde afholdt borgermøde på Frydenlundskolen 14. december 1982 med orientering om det nye vejanlægs udformning, men det kneb gevaldigt for beboerne at få tilfredsstillende svar

Prøve på støjværn, Hasle Ringvej 1984.

på spørgsmål om støjafskærmning og nedfald af bly og andre affaldsstoffer.

På et spørgsmål fra Lars Rønnov, Rytterknægten om der var foretaget undersøgelser om f.eks. nedfald af stoffer fra pr. døgn over 20.000 bilers udstødning, var rådmand Olaf P. Christensens svar, nej - og han gik da ned gennem Bruunsgade hver dag på vej til arbejde, og dér havde grønthandlerne deres frugt udstillet ud til og på gaden - hvis det virkelig var så farligt med den bilos, ville de vel ikke gøre dét! Og her kan en og anden godt blive noget mundlam, da det jo kan være meget svært at hamle op med den slags genialiteter.

På mødet blev præsenteret 3 modeller for lydmur. Den mest støjdæmpende variant svarede til den lave, 'vaflede' mur, der nu står

ved Finnedalsvej og Hammer Odde, samt ved Nykersvej. Den nuværende - og væsentligt bedre dæmpende - lydmur var ikke med blandt mulighederne.

Med henvisning til kommuneplanloven krævede Grundejerforeningen Finnebyen derfor i januar 1983, at Århus Kommune udarbejdede lokalplan forud for ringvejens anlæggelse - »for at sikre en bedre offentlighedsfase ... for at få angivet retningslinjer for forskellige forhold forud for projekteringen af vejen, samt for at sikre offentlighedsprocedure ved fremtidige ændringer,« skriver formanden Jens Erik Hansen i et brev i begyndelsen af januar 1983 til kommunen.

Århus Byråd meddelte imidlertid Vejdirektoratet midt i februar 1983, at kommunen »ikke anså det for påkrævet at udarbejde lokalplan...,« hvorefter Finnebyens Grundejerforening klagede til Planstyrelsen.

I en Finnepost fra juli 1983 kan man læse:

»RINGVEJEN

Ja, hva' blir' det til med den ringvej?

Grundejerforeningens klage til Planstyrelsen over, at Århus Kommune ikke vil udarbejde lokalplan forud for Ringvejens gennemførelse, er endnu ikke færdigbehandlet. 'Det vil vare ca. 14 dage endnu', har svaret været fra Planstyrelsen siden vi rykkede for svar første gang sidst i marts måned. Nu er klagen sendt videre til Miljøministeriet, som vil overveje sagen indtil først i september måned.

I følge Århus Kommune har nye besparelser og uenighed om hvem, der skal betale for støjturen, i øvrigt bevirket, at arbejdets påbegyndelse sandsynligvis er udsat til 1985. Altså 'om et par år', som ældre finnehusbeboere kan huske tidspunktet for vejens gennemførelse altid har været, lige siden Finnebyen blev bygget i 1948.«

I oktober 1983 kom svaret: Planstyrelsen gav grundejerforeningen medhold - Århus Kommune blev pålagt at udarbejde en lokalplan!

Grundejerforeningen vandt kampen for en lokalplan - og vandt også kampen for en bedre støjafskærmning.

Udgangspunktet for »kampen mod støjen« var ikke ideelt. Der var på det tidspunkt ikke bestemmelser om hvor meget støj, der måtte spredes fra en vej til beboelseskvarterer, men kun en nordisk ganske uforpligtende vejledning.

I byens tekniske udvalg havde man opfattelsen af, at de 3 foreslåede alternativer alle var gode og effektive. Oplevelsen var, at vi skulle være taknemmelige over alt andet end ingen støjafskærmning.

Det billigste af teknikernes forslag til en »støjskærm« var i virkeligheden ikke andet end et plankeværk, men i teknikernes beskrivelse lød det af meget mere. Med henvisning til en tilsvarende konstruktion i bedre kvalitet, som på det tidspunkt var opført ved Åby Ringvej, gik byens tekniske udvalg dog ind i en seriøs drøftelse af støjafskærmningen. Et andet forhold, som Olaf P. Christensen hæftede sig ved, var at vi i Finnebyen nu i højere grad kæmpede *for* en effektiv støjafskærmning end *mod* ringvejen, som på det tidspunkt syntes at være en realitet.

Det realistiske mål for afskærmningens effekt blev, at ved spidsbelastning på ringvejen skulle der i naboområderne kunne føres en samtale med almindelig stemmeføring mellem 2 mennesker med en meters afstand (og normal hørelse og forståelse). Det tekniske udtryk blev et støjniveau på 45 dB(A), og ud fra det blev muren nøje dimensioneret, så den nu fremstår med varierende højder.

Kommunen endte med at bygge den mest støjabsorberende type mur, der kunne opføres med kendt teknologi, og den virkede på grund af sin udformning samtidig begrænsende på spredningen af stoffer fra bilernes udstødning.

I et brev fra Ministeriet for Offentlige Arbejder 20. oktober 1987 hedder det således:

»Man er ved denne vej gået videre i støjafskærmning, end det har været tilfældet noget andet steds på hovedlandevejssnettet.«

Siden da har kommunens gartnere desværre fældet en del af de gamle træer langs vejen. Træerne blev brugt i argumentationen om støjafskærmningen som effektive støjdemper.

Et forhold, som Finnebyens Grundejerforening senere søgte at forbedre, var det indendørs støjniveau fra ringvejen. Især lastbiler viste sig at brumme på en måde, så støjen nemt gik ind gennem de lette træydervægge med kapokplader. Da murede teglstensvægge har en væsentlig bedre støjdemping, søgte vi at få kommunen overbevist om, at særligt udsatte træhuse skulle tilbydes en form for støjdempende foranstaltninger på den indvendige side af ydervæggen. Det kom der ikke noget ud af – »Vi kunne jo bare sørge for at have nogle huse med ydervægge, der dæmpede lige så godt som andre huse i Danmark!« var det telefoniske svar. Dansk byggelovgivning har det svært med træhuse!

Finnebyen fylder 40 år

I 1988 fyldte Finnebyen 40 år, og Grundejerforeningen Finnebyen holdt den 28. maj et jubilæum. Der var store bannere over Nykersvej og med til jubilæet hørte naturligvis masser af aktiviteter – skattejagt for børnene, børneteater og matiné med topprofessionelle musikere. Aftenens fest foregik i Bilbjergparkens selskabslokaler, hvor der blev serveret menuer i den store stil med rejeller, kyllingecocktail på grøn bund, whiskeymarineret skinke med grøntsager og hasselbachkartofler, flutes og champignonsovs og drikke. Under middagen nød finnebybeboerne hyggemusik, senere var der orkesteroptræden og dans, så der blev mulighed for at få lidt af de påførte kilo smidt af.

Kampen for broen

I ringvejsprojektet indgik gangbroen ved Nykersvej. Denne bro står i dag som planlagt i projektet og er således ikke resultat af et beboerkrav. Paludan Møllers Vej er skillelinjen mellem Katrinebjergskolens og Frydenlundskolens skoledistrikter. En del forældre i både Store og Lille Finneby havde valgt at indskrive deres børn på Katrinebjergskolen, selv om de egentlig hørte til Frydenlundskolens skoledistrikt, fordi de syntes bedre om Katrinebjergskolen. Mange af disse børn gik i Fritidshjemmet Bilbjergparken og skulle dermed dagligt krydse Hasle Ringvej flere gange.

Ved lidt hurtig hovedregning nåede forældrene frem til, at der ville blive tale om, at børn og unge anslået ville krydse ringvejen her 50.000 gange pr. år. Når tallet blev udregnet på årsbasis lød det jo ekstra overbevisende.

Det var ikke en realistisk antagelse, at børnene ville gå omvejen omkring

tunnelen under ringvejen ved Skøjtehallen. Og det ville være farligt for børnene at krydse den brede ringvej via en almindelig lysreguleret fodgængerovergang.

Finn Kolling, Rytterknægten var formand for forældrerådet i fritidshjemmet og yderst aktiv i kampen for at få opført en gangbro over ringvejen ved Brendstrupvej.

I et brev til rådmand Olaf P. Christensen 7. november 1986 skrev Finn Kolling bl.a.:

»Det gælder i høj grad også de 'bløde trafikanters' liv og førlighed. Børn og unge vil i stort tal (anslået 50.000 krydsninger pr. år) passere Ringvejen på dette sted, f.eks. på vej til og fra skole, fritidshjem, børnehave etc. Undgå at bygge en *sort plet* på bykortet og byg broen NU.«

Brevet argumenterede for at bygge broen, *før* ringvejen blev åbnet.

Århus Kommune havde taget initiativ til at erhverve et areal, der var nødvendigt for at etablere de nødvendige rampeanlæg til en gangbro ved Brendstrupvej. Men der var ikke truffet politisk beslutning om at bygge broen, og der var ikke afsat penge til anlægget.

Og da ringvejen åbnede 22. juni 1987, var der ingen gangbro.

Kampen drejede sig altså om, at få gennemtrumfet at broen faktisk skulle bygges.

Forældrene klagede i juli 1987 over, at det var meget svært for børnene at nå helt over ringvejen for grønt lys. Administrationen af ringvejen var nu overgået til Århus Amt, der 27. august 1987 svarede igen med en omfattende »Redegørelse for fodgængeres og cyklisters passage over Ringvejen«. Konklusi-

Broindvielse ved Brendstrupvej.

onen i redegørelsen var, at »både fodgængere og cyklister, som skal passere Ringvejen, er rimeligt godt tilgodeset.«

Som en nødløsning blev der i august 1987 af Århus Kommune for 7 måneder ansat en trafikvagt, der skulle følge børnene over fodgængerfeltet.

Men forældrene fortsatte kampen – og vandt den.

På det afsluttende møde med bl.a. Olaf P. Christensen – hvor kommunen langt om længe gik med til at bygge broen – lænede Olaf P. sig ind over bordet, tog brillerne af og sagde:

»Ja, vi må jo erkende, det er sgu' ikke her på rådhuset, beslutningerne tages – det er blandt græsrødderne. Vi må hellere se at komme i gang med at bygge den bro!«

Derefter blev der bevilget 4 mio. kr til bro-projektet.

Broen blev åbnet den 8. august 1988 med en indvielses-fest for kommunens regning med pølser og sodavand til de flere hundrede fremmødte. Kommunen opstillede talerstol, og der blev holdt taler og udstedt bropas til de, der passerede broen den første dag.

Rådmand Olaf P. Christensen og Finn Kolling krydsede som de første den nye bro, der var blevet en politisk bedrift for Olaf P. Christensen – og en sejr for beboerne i området.

Men der var snart nye kampe, der skulle kæmpes i Finnebyen – f.eks. om bibliotekets eksistens.

Biblioteket fungerer ...

Biblioteket havde siden åbningsdagen i 1948 fungeret upåklageligt for bydelen Charlottenhøj og bl.a. også for Finnebyens beboere – voksne, gamle og børn.

Biblioteket havde – ud over at fungere som nærbibliotek – en meget væsentlig funktion som mødested og kommunikationspunkt: Grundejerforeningen brugte biblioteket som mødelokale, og lokalet blev også brugt til mange forskellige formål af børn og voksne. Opslagstavlerne fungerede som lokal nyhedsformidling, børnehaver og dagplejemødre brugte huset flittigt, og der blev afholdt børnefester med teater ude og inde. Det var et af Finnebyens vigtigste kulturcentre og en væsentlig informationscentral.

Biblioteket holdt Århus Stiftstidende, der havde sine faste læsere hver dag – *selv om* der ikke var en læsesal, og de voksne lånere måtte deles om 2 stole.

En del af de lokale kolonihave-ejere var faste brugere af biblioteket. En af dem kom jævnligt med æbler fra sin kolonihave til personalet.

Men biblioteket havde også i høj grad en social funktion. Det var bl.a. mødested for mange grupper i lokalsamfundet, og der blev udvekslet megen god sladder ved udlånsskranken.

Børnenes sted

At biblioteket var et godt sted for børn kan ikke kun læses ud af statistikken (se Statistik afsnit – bagi).

Inga Nielsen, der var bibliotekar på Charlottenhøj 1983-88, kan stadig – 10 år senere – uden videre huske navnene på de fleste af de børn, der var faste brugere af biblioteket. Hun fortæller:

»Vi havde åbent mandag og onsdag kl. 14-19 og fredag kl. 10-16. Mange af børnene kom hver eftermiddag, når der var åbent. Der var kun 2 stole til de voksne, men så lå børnene på gulvet og læste bøger og tegneserier.«

Udlånene blev dengang registreret ved fotonotering, og børnene fik lov til at betjene noteringsapparatet – det ville de *meget* gerne. Der var aldrig tyveri eller hærværk som på andre biblioteker – Charlottenhøj var 'brugernes eget bibliotek'.

Da de lokale børnehaver gerne ville se film, indførte Ågot Berger – der var bibliotekar 1988-91 – filmforevisning for børnehavebørn i spejderhytten hver fredag formiddag.

Regionsbørnebibliotekar Karen Bregendahl bag skranken 20. marts 1991.

Børnebiblioteket 20. marts 1991.

Børnene indviede personalet i deres store og små oplevelser. Og det var ikke småting de havde oplevet ude i den store verden, som bibliotekets personale skulle indvies i. En gang kom nogle børn tilbage fra en udflugt til Bornholm og fortalte stolt, at »på Bornholm er stederne opkaldt efter Finnebyen!«

Tidl. rengøringsass. i biblioteket Fru Sigrud Christensen, Hammer Odde 4, 20. marts 1991.

Den daglige dag...

Personalet bestod af en bibliotekar og en HK'er - med en noget mere flydende arbejdsdeling end på de store biblioteker.

Connie Dreier, der var HK'er sammen med Inga Nielsen, havde de unge pigers fortrolighed. De fortalte detaljeret om det, der optog dem - ikke mindst om deres kærester.

Mens Lizzie Thøgersen - der var HK'er på biblioteket sidst i 80'erne - snakkede særligt godt med pensionisterne, når de kom for at låne kærlighedsromaner.

Især bibliotekets personale nød godt af Sigrids kager. For Sigrud Christensen boede på Hammer Odde nr. 4 ved siden af biblioteket, og hun gjorde rent i biblioteket, mens hendes mand, Poul, ryddede sneen på fortovet om vinteren - selv om det egentlig var kommunens opgave.

Sigrud stillede jævnlige hjemmebagt kage til bibliotekets personale - og op til jul blev de proppet med slik og kager.

Kommunen har en plan...

Men i slutningen af 80'erne trak mørke skyer sammen over det lille hyggelige bibliotek, og det kom i alvorlig fare for at blive nedlagt sammen med en række andre biblioteker i Århus.

Allerede i 1987 udarbejdede Århus Kommunes Biblioteker en såkaldt biblioteksplan med planer for de enkelte lokalområder og en undersøgelse af bor-

Biblioteks T-shirt 1987.

Biblioteks børnefest 1987.

gernes ønsker til biblioteksvæsenet. Den 11. marts 1987 arrangerede Charlottetøj Bibliotek en høring på Frydenlundskolen med de formål dels at indkalde ønsker fra brugerne til den fremtidige biblioteksbetjening af området, dels at starte et forsøg med brugerindflydelse på bibliotekets drift. Trods massiv annoncering – foldere, plakater og avisannoncer – var kun 9 brugere mødt op. Men selvom deltagelsen var beskeden, var konklusionen klar:

Børnene optræder i biblioteket 1987.

»Alle ønsker biblioteket på Hammer Odde bevaret – det er især vigtigt for børn og gangbesværede ældre, der ikke kan bevæge sig så langt efter et bibliotekstilbud. Børnene bruger biblioteket mere, når de jævnligt går forbi – de bruger det mere spontant.«

Flere børneinstitutioner havde til mødet meldt ind, at de ønskede en formiddagsåbning mere, flere børnebøger, dias, filmklub og andre børnearrangementer som teater og lignende. Bibliotekets gamle achilleshæl, det begrænsede udbud af især børnebøger, var fortsat aktuelt. Derfor besluttede man at holde et nyt møde om børnebibliotekets problemer og om muligheden for at afholde arrangementer for børn.

Samtidig blev Finnebyens beboere opfordret til at slutte op om bestræbelserne for at bevare biblioteket, »... måske ved at komme med forslag til dets indhold – besøge det lidt tiere, for det kunne jo tænkes, at antallet af årlige udlån er en vigtig faktor, når bibliotekernes fremtid skal afgøres af politikerne.«

I 1987, hvor der var trusler om bibliotekslukninger, opførte børnene en forestilling til støtte for biblioteket.

Kampen for at bevare biblioteket 1990-91

I 1990 offentliggjorde kommunen planer om at nedlægge Charlottenhøj Bibliotek som led i en større sparerunde, og i foråret startede Finnebyens Grundejerforening en aktion for at forhindre bibliotekslukningen. Efter et protestbrev til kommunen tog man fat på en underskriftindsamling mod lukningen, og i løbet af kort tid havde 252 underskrevet og op imod årsskiftet lå antallet på 458.

Grundejerforeningen havde flere gode argumenter i protestskrivelsen fra juni 1990 til kulturrådkvinde Lone Hindø og medlemmerne af Århus Byråd:

- Charlottenhøj var et område stort set uden kulturelle tilbud og biblioteket havde derfor fået en central placering i det lokale liv
- Området havde mange ældre og børnefamilier og disse grupper havde stor glæde af et nærbibliotek
- Bibliotekets funktion som mødested og kommunikationspunkt var yderst vigtig
- Den økonomiske besparelse var meget lille – huslejen på 2.000 pr. md., lave-re end alle andre steder, lønudgifterne var ligeledes lave
- Sammenfattende ville nedlæggelsen være »...som at tage redningsvesten fra en skibbruden, i hvert fald vil det være et hårdt slag mod et i forvejen kultu-relt stærkt underforsynet område.«

Endvidere pegede Finnebyens Grundejerforening på, at der var indsamlet 252 underskrifter på kun 10 dage!

Kampen fortsatte, men i løbet af efteråret så det mere og mere mørkt ud – lukningen var truende, og grundejerforeningen forsøgte at overtage biblioteket

som beboerhus. Grundejerforeningen var flere gange i kontakt med rådkvinden. Den 9. januar offentliggjorde Grundejerforeningen et åbent brev i Århus Stiftstidende: »*Hvad har byrådet mod Charlottenhøj?*«:

»Det startede med, at vi fik smækket Ringvejen – som snildt kunne have været ført uden om bebygget område – ned midt i et tætbebygget boligkvarter. Så forærer man vores eneste grønne område – Vestereng, børns, voksnes, ræves og rovfugles sidste åndehul i bydelen – til firmasporten, som agter at sende 15.000 mennesker op i vores kvarter hver uge... Og nu, som kronen på værket, vil kommunen lukke Charlottenhøj Bibliotek, fordi der skal spares. Well, lad os da se forretningsmæssigt på det...«

Pointen i den »forretningsmæssige betragtning« var, at Charlottenhøj Biblioteket var et af byens billigste og et af dem, hvor skatteborgerne fik mest for pengene: Det gennemsnitlige antal udlån pr. personaltime var 17,9 – højere end alle andre biblioteker i selve Århus. Huslejen var den laveste af alle århusianske bibliotekers, ligesom også lønudgiften var lav.

Læserbrevet sluttede med to retoriske spørgsmål: »1) Hvor er den økonomiske fornuft bag denne biblioteksnedlæggelse? 2) Må vi have lov at beholde vores grillbar. Den er nemlig det eneste tilbud, der bliver tilbage til vores børn og unge, men den løber efter sigende også fint rundt.«

Bibliotekaren på Charlottenhøj Bibliotek, Ågot Berger, protesterede i et avisindlæg, hvor hun pointerede, at lukningen af filialerne ville gå ud over de mindst mobile brugere, børnene og de ældre. Der var ganske vist »skrigende mangel på aktuelle bøger«, men forbedringer på materialekontoen burde ikke ske på bekostning af den lokale biblioteksbetjening.

I januar 1991 etablerede 10 organiserede grupper af biblioteksbrugere et samarbejde, der gik ud på at de hellere ville beholde den decentrale struktur fremfor en række store biblioteker. De fremlagde et spareforslag på 10 mio. kr., som bl.a. indebar nedlæggelse af det dyre Åby Bibliotek og sammenlægninger af flere filialer.

Men trods protester, gode argumenter og direkte henvendelser til politikerne besluttede Århus Byråd den 27. februar at lukke 15 filialer.

Samtidig blev det besluttet at åbne to nye filialer – i Skejbycentret og i Hasle. Sidstnævnte skulle dække Finnebyen, Ryde-/Fjældevænget og det egentlige Hasle inklusiv Bispehaven. Biblioteket ligger i dag på Kappelvænget ved Herredsvej og har selvfølgelig på ingen måde kunnet opveje tabet for Finnebyen af Charlottenhøj Bibliotek.

Samtidig med at lukningen var overhængende, diskuterede grundejerforeningen i februar muligheden for at overtage biblioteket som beboerhus og undersøgte tilskudsmuligheder til beboerhuse. I første omgang så det ud til at kommunens Fritids- og Kulturforvaltning var positivt stemt og endda ville lægge en pæn sum oveni til istandsættelse af bygningen.

»Da beboerne og grundejerforeningen kæmpede for at beholde biblioteket

som beboerhus var Fritids- og Kulturforvaltningen velvilligt indstillet, men borgmesterens afdeling skar igennem og bestemte, at huset skulle sælges for højeste bud,« fortæller Lars Rønnov, Rytterknægten.

Der blev forlangt 370.000 kr., hvis man ville købe biblioteket og lave beboerhus.

I 43 år fungerede biblioteket som et vigtigt led i Finnebyens liv, som et lille kulturcentrum for bydelen, og den 12. april 1991 åbnede biblioteket på sin sidste dag. Mange var mødt op til gravøl og tog del i sorgen.

I august 1991 blev finnehuset sat til salg, og i maj 1992 blev den nye ejer - entreprenørfirmaet LME - budt velkommen i Finneposten.

Århus Firma Sport på Vestereng i 1992

Den 25. februar 1992 offentliggjorde Århus Kommune sit lokalplanforslag nr. 460. Det omfattede et ca. 12,5 ha stort område, beliggende ved Paludan Müllers Vej og Bodøvej på Christiansbjerg, og forslaget muliggjorde Århus Firma Sports flytning til Vestereng. Området ved Vestereng skulle altså anvendes til offentlige rekreative formål og fritidsformål med tilhørende anlæg.

Konkret omfattede planerne en ca. 5.000 m² hal, 9 fodboldbaner, parkering til 600 biler og færden af på det tidspunkt ca. 13.000 aktive sportsudøvere, som lokalbefolkningen frygtede ville belaste området trafikalt og overbelaste naturen på Vestereng.

Bestyrelsen for Grundejerforeningen Finnebyen fik på generalforsamlingen den 11. marts 1992 opbakning til at støtte partiet 'De rød-grønnes' indsigelse, som foreslog lukning af Paludan Müllers Vej ved hundetræningscentret, så der ikke længere var forbindelse mellem Ringvejen og Herredsvej.

Ifølge kommunens forslag skulle Paludan Müllers Vej rettes ud på strækningen mellem Porsgrunnsvej og krydset ved Herredsvej/Marienlystvej. I stedet burde Paludan Müllers Vej afspærres nord for Porsgrunnsvej, så Firmasporten fik indkørsel til P-anlægget *fra* Herredsvej. Fordelen heri ville være, at der ville ske en klar adskillelse af lokaltrafikken og trafikken til og fra Firmasportens P-plads, og samtidig ville området spares for gennemkørende trafik, som benyttede Paludan Müllers Vej og Bodøvej som smutveje til Ringvejen og Randersvej. En anden fordel ville være, at der blev skabt en forholdsvis bred passage som adgangsvej til Vestereng for beboerne fra den vestlige side af Paludan Müllers Vej, og at det frigivne trekantsareal, hvor vejen ligger nu, kunne udnyttes bedre - f.eks. at trække hallen længere mod vest, væk fra søen. Sidst kunne Århus Kommune spare udgifterne til vejforlægning og stitunnel.

Derfor burde forslaget om at rette Paludan Müllers Vej ud og udvide den, fjernes fra lokalplanen, sluttede de rød-grønne i deres mindretals-udtalelse.

For at redde Vestereng blev »Foreningen for bevarelse af Vestereng som naturområde« dannet med de formål at skabe og bevare friarealer for Christiansbjergs beboere og at bevare Vestereng som et naturområde og komme

med forslag til, hvordan området kunne bruges, så lokalbefolkningens interesser tilgodeses i videst muligt omfang. Det var et initiativ, som grundejerforeningen bakkede op om, men selvom Finnebyen og områdets øvrige lokalboere protesterede mod planen, nyttede det ikke noget.

I referatet fra generalforsamlingen den 18. marts 1994 hedder det om Vestereng/Firmasporten: »Lokalplanen, som vi protesterede imod, er nu vedtaget. Dvs. at man inden længe kan gå i gang, dog afventer udretningen af Paludan-Müllersvej og anlægget af en stitunnel under denne nogle yderligere forhandlinger. Kommunen indrømmer i sagens akter, at Paludan-Müllersvej vil blive yderligere belastet af trafikken til anlægget. Allerede som det er nu, kan det være ganske svært i myldretiden at komme fra denne vej ind på Rytterknægten og Hasle Ringvej.«

Mens manden var ude efter øl, efter øl...

»Jo det her er sgu en typisk Finneby-historie, hvor hele bestyrelsen går af på een generalforsamling i marts 1994, og der sidder en manipulerende ordstyrer, som skiftevis er god til at komme med en portion gulerod, sukkerknalder og pisk. Der blev man så presset og pludselig valgt ind som en del af bestyrelsen. Alt hvad man så skulle gøre var bare selv at konstituere sig på et senere møde, som afholdtes i vores hus – og jeg var derfor på obligatorisk værtsmanner gået i kælderen efter øl. Da jeg kom op med hænderne fulde af bajere og et glad udtryk, havde bestyrelsesmedlemmerne hurtigt fordelt posterne, og der var kun een tilbage: Formandens – og den fik jeg!« fortæller Ove Bank Nielsen om den måde han blev bøffet ned i formandsstolen på.

Men ellers gik det roligt i midten af 90'erne, og i foråret 1995 kan man læse i en Finnepost: »Det har været et år præget af 'stilhed', da der ikke har været de store kontroverser med myndighederne i 1994.«

Til det og til de sidste 10 års arbejde i Finnebyens Grundejerforening siger den tidligere formand (1994-97) og nuværende kasserer, Ove Bank Nielsen: »Siden ringvejen og broen blev opført, er det ikke – bortset fra kommunens nedlæggelse af biblioteket – de store revolutionerende begivenheder, der har udspillet sig på toppen af Charlottetøj i 90'erne. Men selvfølgelig har det af og til givet et gib i bestyrelse og medlemmer, når f.eks. kommunen har villet berige os med Firmasportens nærværelse eller når mistanken om, at Finnebyen er placeret på et toppen af et gasaffaldsdepot, pludselig eksploderer op i hovedet af een!

Heldigvis kunne vi ånde lettede op, da amtet i januar 1991 frikendte området for at have været affaldsdepot.

Sådan arbejder vi i forening og bestyrelse

Grundejerforeningen havde midt i 90'erne arbejdet med at justere nogle detaljer i foreningens vedtægter og forbedre arbejdsformen. Bl.a. blev det

muligt at nedsætte arbejdsgrupper med et bestyrelsesmedlem i, så medlemmer af ad-hoc-grupper ikke altid skulle rekrutteres fra bestyrelsen. Det har været med til at få bestyrelsesarbejdet til at glide bedre og undgå den med Tordenskjolds soldater.

Vores arbejde handler tit også om at hjælpe medlemmer i en akut situation og give beboerne et overblik over, hvilken situation de er i, hvad de eventuelt kan gøre, og hvilke instanser, de skal henvende sig til.

For eksempel blev bestyrelsen på en generalforsamling i marts 1995 opfordret til at undersøge de juridiske forhold omkring regnvandsbrøndene på de private veje. Foreningen nedsatte et kloakudvalg, der undersøgte tingene og kunne meddele i et notat på bagsiden af en Finnepost fra marts 1997:

»For det første er det de private veje, der selv skal vedligeholde rendestens- eller regnvandsbrøndene. Og for det andet hører regnvandsbrøndene juridisk under den matrikel, de ligger ud for – og matriklen er ansvarlig for, at de er i orden. Koster en reparation f.eks. 18.000 kr, har matriklen pligt til at betale!«

Det kan jo være lidt svært at fatte for en beboer i Finnebyen, der aldrig har fået et stykke papir fra kommunen, der fortæller, at han eller hun nu ejer sin egen vej! Det stod nemlig ikke i nogen af de papirer vi fik, da Finnebyens grunde gik fra at være lejede til ejede af Finnebyens beboere, så der har vi vel et lille hyggeligt hængeparti med kommunen!

Som en udløber af dette arbejde foreslog grundejerforeningens bestyrelse, at alle private veje etablerede vejlaug og fik dem tinglyst. Samtidig udarbejdede bestyrelsen et forslag til procedurer over, hvordan en sådan etablering kunne gribes an. Grundideen var, at laugene kunne oprette et fond, og indbetalingen fra vejens matrikler kunne gå i fonden, så man undgik økonomiske overraskelser, når Vej- og Kloakvedligeholdelsen en skønne dag pludselig kom farende og bestemte, at nu skulle der ny asfalt på, fordi det var blevet for farligt at færdes på vejen!

Men det var altså vejens egen sag og problem. Grundejerforeningen bistod ved at gøre sag, procedurer, ansvarsområder og kompetencefordeling klar.«

Biler, bump og fart

Der har i meget lang tid været stor utilfredshed med bilernes hastighed i både Store og Lille Finneby – og det med rette. Allerede i slutningen af 70'erne forsøgte Lille Finneby at komme i kontakt med myndighederne for at gøre noget med den store gennemgående trafik på Rytterknægten – også uden resultat.

I 1997 forsøgte Store Finneby sig i samme boldgade, og efter mange breve og telefonsamtaler valgte Færdselsudvalget at bese forholdene samt anbefale, at der blev etableret bump i Nykersvej-svinget før og efter stiudmundingen fra Trillegården. Kommunen har nu både tiltrådt og bevilliget pengene samt lovet at være færdige med bumpene inden 50 års jubilæet.

Kulturelle aktiviteter

»Ellers har bestyrelsen stille og roligt forberedt sig på Finnebyens 50 års jubilæum, og der er de kulturelle initiativer i fokus. For det er også en side af foreningslivet, som Finnebyens grundejerforening og de skiftende bestyrelser altid har prioriteret højt – ikke mindst for børnenes skyld.«

Bogen om Finnebyens historie har været i gang i længere tid. Det første initiativ til bogen blev taget på generalforsamlingen 11. marts 1992. På det tidspunkt var der 6 år til 50 års jubilæum, så man var ude i god tid. Her nedsatte foreningen en gruppe af frivillige, der skulle finde og samle materialer. Men det er først det sidste halve års tid, der rigtig er kommet skred i skriveriet. Alle har været meget interesserede i projektet og har bidraget, når de er blevet spurgt. Især de ældre – som flyttede ind i 1948 og sidder inde med viden om og selvoplevelse af de beskrevne begivenheder – har været svært plagede af boggruppen, der har rendt dem på dørene og enten spurgt om alt mellem himmel og jord eller bedt dem om at kradse malingen af deres huse, så den originale farve kunne konstateres. Uden de ældre som væsentlige kilder, var bogen aldrig blevet den samme.

Finnebyen på Internettet

Da arbejdet med jubilæumsbogen for alvor tog fart, opstod også ideen om at opbygge Finnebyens egen hjemmeside på Internettet, for at markere, at vi i jubilæumsåret sætter fokus på både fortiden, nutiden og fremtiden. På Internettet kan omverdenen se og læse om Finnebyen. Tidligere og kommende finnebybeboere kan gå på net-besøg i kvarteret.

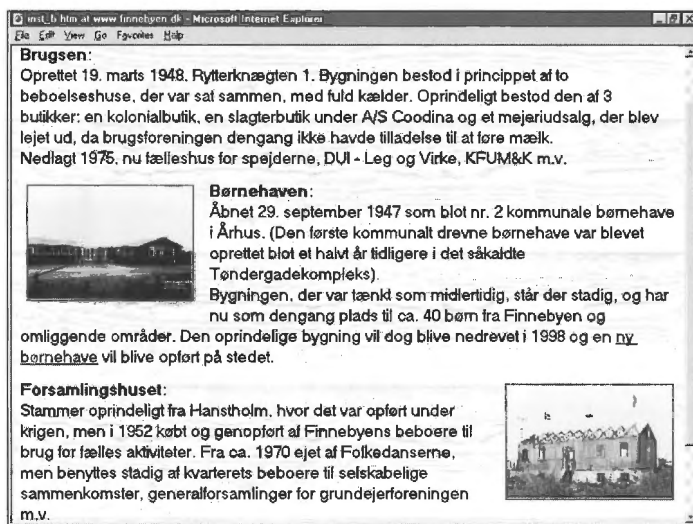
På hjemmesiden er samlet information, som alle kan hente frem, hvor og hvornår de vil. Internettet kan bruges til at fortælle andre om lokalområdet – og til at meddele sig til hinanden inden for området.

Biblioteket Charlottetøj blev nedlagt, og vi mistede bibliotekets opslags-tavle som kommunikationscenter – den nye opslagstavle er elektronisk og er tilgængelig mange steder fra. Hjemmesiden fortæller om kvarterets historie, arkitekturen og grundejerforeningen – og rummer billedarkiv, elektronisk opslagstavle, lokale butikkers åbningstider, bustider mm.

15. februar 1998 skrev Århus Stiftstidende, at Herredsvang netop var blevet »det første boligområde i Danmark på Internettet«.

På det tidspunkt havde Finnebyen allerede haft hjemmesiden **www.finnebyen.dk** på nettet i en måned – i al beskedenhed.

Flere og flere får adgang til Internettet fra deres arbejdsplads og deres hjemmecomputere, og de, der ikke har det endnu, kan fra biblioteket få adgang til nettet. Man kan få en elektronisk adresse, der viser, hvor man bor og hører til: FruHolm@Finnebyen.DK, KjeldHansen@Finnebyen.DK.

En af Finnebyens Internet-sider www.finnebyen.dk

Nogle af de ældre beboere har spurgt, om det ikke er for meget af det gode. Om vi da skal holde helt op med at snakke med hinanden?

Det skal vi ikke. Elektronisk post kommer ikke til at træde i stedet for samtale. Hjemmesiden kommer ikke til at træde i stedet for Finneposten. Fællesskabet og samværet i Finnebyen lever ved siden af fjernsynet og telefonen - det kommer også til at leve ved siden af Internettet!

Finnebyen er for børnefamilier

»Jeg har boet i Finnebyen 26 år og kender næsten alle heroppe. Hvis du tænker på at flytte herop uden at være indstillet på at have noget med nogen at gøre, skal du måske vælge noget andet. For der er et tæt og godt naboskab i kvarteret, som gerne skal fortsætte. Kommunikationen er god, folk er åbne og aktive og tager initiativer på kryds og tværs.

Finnebyen har altid været et børnevenligt kvarter at bo i og har tiltrukket børnefamilier, og sådan skal det blive ved med at være. Og nu får vi jo bumpe-ne, der skal nedsætte bilernes hastighed en tand - der er ikke noget som en lille, sikker sommervej fuld af legende børn i alle aldre.

Børnene er noget af det vigtigste for os, det giver en masse liv i Finnebyen, og vi passer godt på dem og har mange traditioner, der forholder sig til børnene - fastelavn, loppemarked og hver februar holder vi vinterfest, hvor børnene bliver sluppet løs i forsamlingshusets kælder, så morer de sig for fuld ud-blæsning med tusser, farver, papir, TV, slik og sodavand i lange baner. Og så har vi altid en lille overraskelse til dem.

Børnene synes grundejerforeningens fester er sjove, og de er i centrum. Også til sommerfesterne er børnene altid med. De foregår tit på børnenes

hjemmebane i børnehaven, og det elsker de,« siger den nuværende formand Annette Holm, Gudhjemsvej og fortsætter:

»Vi har jo vores kommunikationskanal Finneposten, der orienterer om alle væsentlige ting, der har indflydelse på kvarterets dagligdag. Mange indlæg finder vej, og Finneposten bliver brugt til det hele – bare det har noget med kommunikation og Finnebyen at gøre. Der bliver købt, solgt, givet gode råd og foræret væk af finnebrædder og vinduer, og så giver Finneposten også et indblik i den gode stemning i Finnebyen. Til kommunikation udadtil har vi nu fået en Internet hjemmeside.

Det vil være ærgerligt, hvis bebyggelse og trafik æder sig ind på Vesterengs grønne og dermed på os, for det område skal bevares og blive ved med at fungere som rekreativt område for lokalbefolkningen.

Jeg håber også, at Finnebyen i fremtiden vil bevare sit bygningsmæssige og arkitektoniske udtryk og fortsætte sine rare sociale og menneskelige samværsformer, så Finnebyens rammer i fremtiden vil være Finnebrædder Og Fællesskab – rammen om et godt liv og naboskab,« slutter fru formand Holm.

Finnebyen og arkitekturen

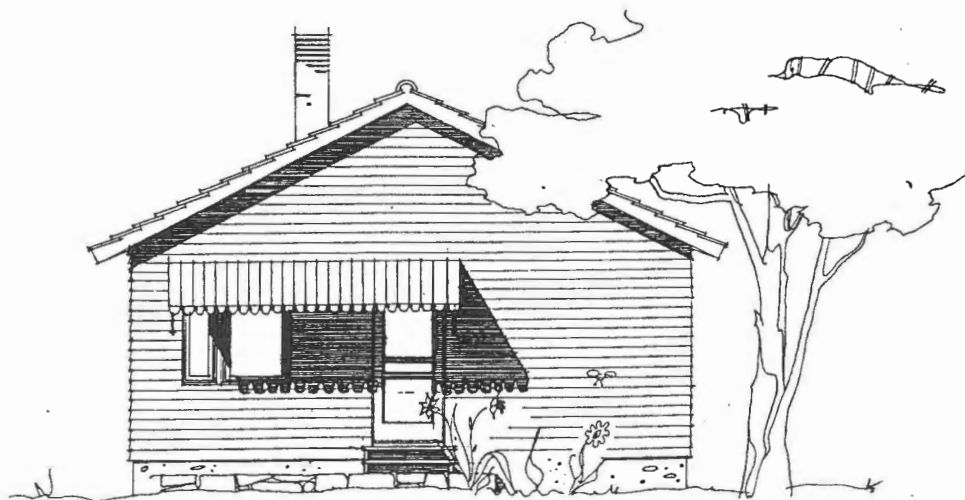
Finnebyens arkitektoniske udtryk

Finnehuset – et elementbyggeri

Finnebyens arkitektur – udvidelser

Det forvandlede finnehus

Finsk træhusindustri – PUUTALO OY

PUUTALO Oy Kansio 1122

SKUDET 1/50	PROJEKT: GAVLEACADE	N°10696 A 3/8 46	PIKTOI: B / 4	PIKTOI: C / 4
TYYPPI: 240(OKDa/IK56b 1/1)"DITE." 2	TARKASTI: 77	Piirrit: 44	Piirrit:	Piirrit:

Finnebyens arkitektoniske udtryk

Gæster hæfter sig ofte ved karakteristika, som de faste beboere i et kvarter nemt overser i hverdagen. Det gælder også for Finnebyens beboere.

Med det udgangspunkt kan Finnebyens særpræg og vigtigste kendetegn nemmere identificeres, idet indbyggere måske kan have svært ved at fastholde det unikke i deres daglige brug af området.

Kvarteret er præget af små lukkede veje, og husene ligger med en passende tæthed. Man oplever en nærhed og intimitet, uden at den virker anmassende. Husenes farver er oftest klare, og i nogle dele af kvarteret virker de afstemte efter hinanden i røde, blå eller gule klynger af huse.

Oprindelig var kvarteret indrettet med en række servicefaciliteter, som bibliotek, børnehave og indkøbsmuligheder. Trafikken er tilstræbt adskilt med stisystemer til gående og lukkede veje til den kørende trafik. Faktisk et meget fremsynet princip for organisering af et kvarter – bl.a. anvendt omtrent samtidigt af en af landets kendte arkitekter, Steen Eiler Rasmussen, i en bebyggelse med finnehuse i Esbjerg.

I sommerhalvåret er kvarteret præget af megen grøn bevoksning, store træer, hække mv. Husene er placeret fornuftigt på grundene efter solforhold.

Husene fremstår først og fremmest som træhuse, med gennemarbejdede bygningsprincipper for træhuse. Karakteristisk er også de grå lavbølgede eternittage med de ranke pudsede skorstene. Husene udtrykker som helhed en pænt proportioneret enkelthed, noget simpelt og gennemtænkt fornuftigt, hvor der er gjort en dyd ud af nødvendigheden.

Finnebyen er i sit udgangspunkt et smukt eksempel på en slags »minimalistisk« arkitektur. Nogle gæster nævner ordet »sommerhuse« i forbindelse med Finnebyens træhuse. Ikke noget overdådigt bygningsudtryk, ikke nogen pynt, men de nødvendige materialer og bygningsprincipper udformet på en harmonisk og smuk måde.

For taghældningen gælder, at forholdet mellem lodret og vandret i en trekant med taghældningen er 1 til 2 – man behøver ikke en gang vinkelmåler, men kan enkelt og nemt sætte taghældningens vinkel af med en tommestok på byggematerialerne.

Tættere på husenes detaljer ses først og fremmest indgangspartierne. Desuden hjørneafslutningerne på bræddebeklædningen, hvor hvert bræt er tilpasset mod det tilstødende bræt – på gæring. Alternativet ville være en firkantet træprofil på højkant på hjørnet. Måske mere robust, for brædderne kan flække i enderne, men ikke så karakteristisk som de takkede profiler ved hus-

hjørnerne. Sternbrædderne, hvidmalede, udtrykker et andet karaktertræk.

Vinduerne var oprindelig placeret parvis eller ved en dør, og de er pænt proportionerede og pænt delt op i vinduesflader i forhold til facadernes størrelse. Listerne udvendigt omkring døre og vinduer er enkelt udformede, men med baggrund i et indgående kendskab til, hvorledes træ arbejder under forskellige temperatur- og fugtighedsforhold.

Når Finnebyens beboere dagligt færdes i kvarteret ser de sjældent alt dette – opmærksomheden er rettet mod det mål, de går efter, eller det de opholder sig ude for. Imidlertid giver den ordentlige og fornuftige måde, som tingene er arrangeret på, utvivlsomt en form for orden i kvarterets bygningsmæssige udtryk, der har betydning for den opfattelse af helhed, som er kvarterets smukke kendetegn.

Gennem tiderne er der gjort en række angreb på dette enkle arkitektoniske bygningsudtryk på nogle huse. De – heldigvis få – skalmurede gavle eller hele huse markerer sig uvægerligt som ude af sammenhængen, måske har de baggrund i en tro på noget vedligeholdsfrit – eller et ønske om at bo i »rigtige huse«, noget der lignede godt solidt dansk helårsbyggeri, og ikke noget der minder om sommerhuse i Norge.

Heldigvis er Finnebyen et kvarter med et karakteristisk udtryk af træhusbyggeri!

Bornholmsvej 11.

Østerlarsvej 17.

Finnehuset – et elementbyggeri

En overfladisk betragtning af finnehusene kan let forlede beskueren til at tro, at der er tale om omhyggeligt tømrerarbejde i form af en træskeletkonstruktion, som man kender det fra f.eks. sommerhuse eller de nordamerikanske beboelseskvarterer.

Et nærmere kig på de byggetekniske detaljer afslører imidlertid noget helt andet: I virkeligheden er finnehuset et fint udviklet elementbyggeri, som med sine enkle detaljer og få svagheder har vist sin duelighed langt udover de forventninger, der oprindeligt har været til husene.

Elementerne i et finnehus består af:

Ydervægselementer • Indervægselementer • Vindues- og dørelementer • Spærellementer

Hertil knytter sig nogle materialer til montagen og færdiggørelsen af huset:

Yderbeklædning – kileskåret fyrretræsbrædder.

Etageskillelse – 50x200 bjælker, isoleret med 50 mm tangmåtter

Gulve – 20x90 fyrretræsplanker m. not og fer

Lofter – 20x90 fyrretræsplanker m. not, fer og fals. Isoleret på oversiden med 50 mm tangmåtter

Inderbeklædning – “stræktapet” i form af udrullet 2.50 m højt og ca. 2 mm tykt fiberpap med mønsterprægning

Tagdækning – bølgeeternitplader type B5

Kælderen

Kælderen er opført i beton støbt på stedet i op til 40 cm tykkelse. Udgravningen er sket med hånden og støbearbejdet foretaget med træforskaling, hvilket endnu kan anes nogle steder under den tyndpudsede overflade på kældrens indervægge. Kældrens skillevægge samt den øverste del af kældervæggen mod krybekælderen består af murede halvtensvægge, ligeledes tyndpudset (berappet).

I stueplanet fortsætter skorstenskerne videre op gennem taget. Fra skorstenen udgår nogle murede vinger som skaber en niche til kakkelovnen, samt danner anslag for tre indervægge, der løber an mod den murede kerne. Udover at danne et naturligt tungt midtpunkt i huset til akkumulering af varme fra varmekilden – som var koks og senere petroleum eller olie – udgør den murede kerne også et stabiliserende element, der dog ikke er vigtigere end, at nogle har kunnet fjerne skorstenen uden påviselige konsekvenser.

Montering

Grundlaget for påbegyndelsen af selve montagearbejdet har naturligvis været selve fundamentet, som udgøres af kælder- og krybekældervægge. Som det første blev fodremmen og bjælker til bæring af stueetagens gulv monteret. Herefter ydervægselementer, spær og tag, gulve og lofter, indervægge vinduer og døre, og til sidst ydervægselementerne (se fig. 1, side 98).

Ydervægselementet

Ydervægselementet (se fig. 2, side 99) er en såkaldt sandwichkonstruktion, hvilket vil sige at indermur, ydermur, isolering og bærende elementer er én og samme konstruktion. Elementet måler ca. 250x100x15 cm og er ved vinduer og døre forsynet med udspæringer til senere isætning af vindues- og dørelementer. Dette system gjorde det let ved montage at placere vinduer bedst muligt i forhold til solorienteringen, hvilket forklarer, at der i dag findes flere facadevarianter af husene i Finnebyen.

Opbygningen nævnt i rækkefølge indefra er:

- 100x13 mm høvlede brædder med not og fer monteret på 2 stk. 90 x 45 mm lægter med en bred not
- 1 lag sort asfaltimprægneret pap
- 40 mm isolering
- 5 mm ubehandlet bølgepap
- 56 mm hulrum
- 1 mm ubehandlet pap
- 100x13 mm høvlede brædder med not og fer, monteret i en vinkel på 45 grader for at give elementet den nødvendige stivhed
- 1 mm ubehandlet pap
- 150x20 mm kileskåret fyrretræsbrædder på klink som yderbeklædning.

Tværsnit af ydervæg.

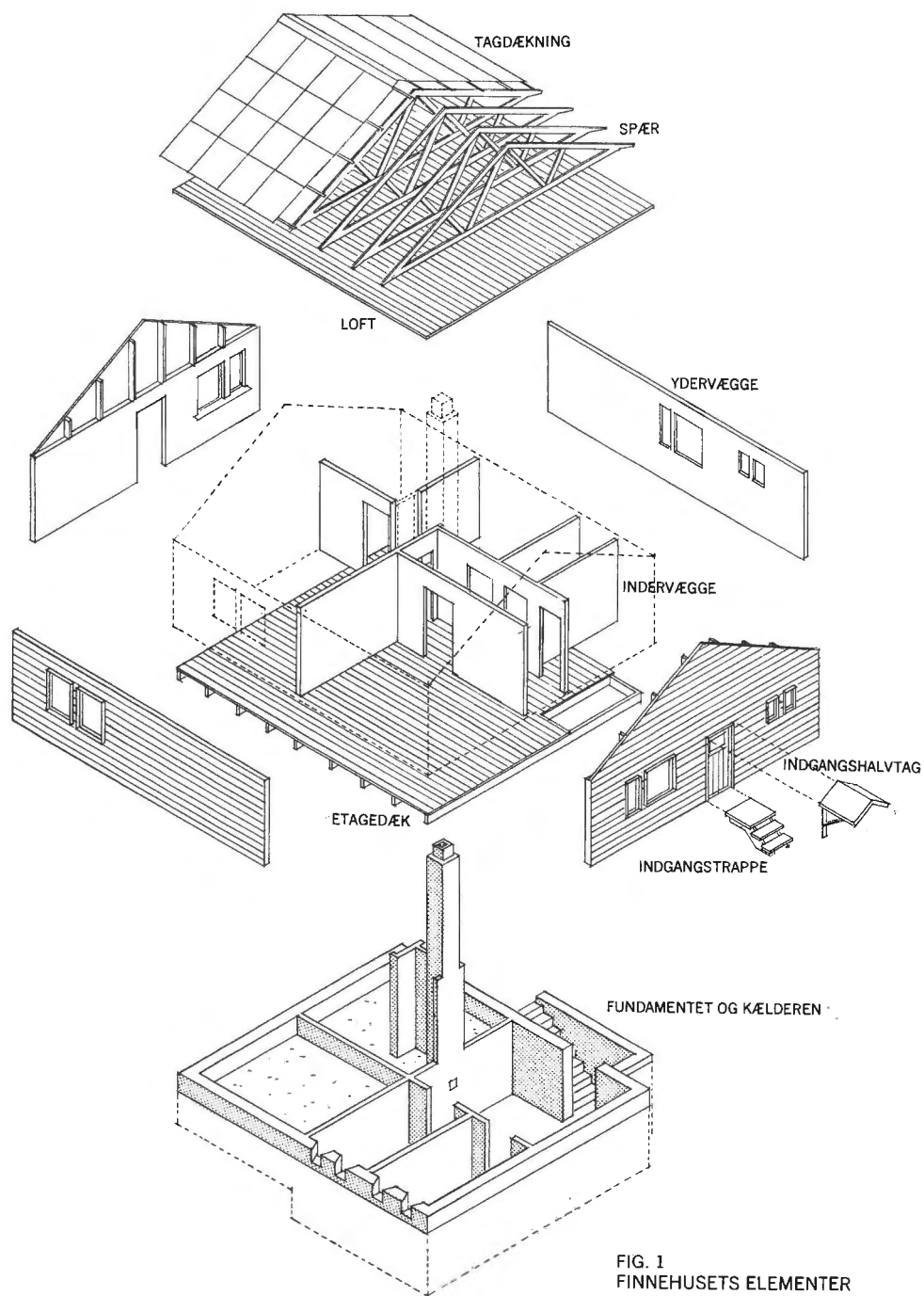

FIG. 1
FINNEHUSETS ELEMENTER

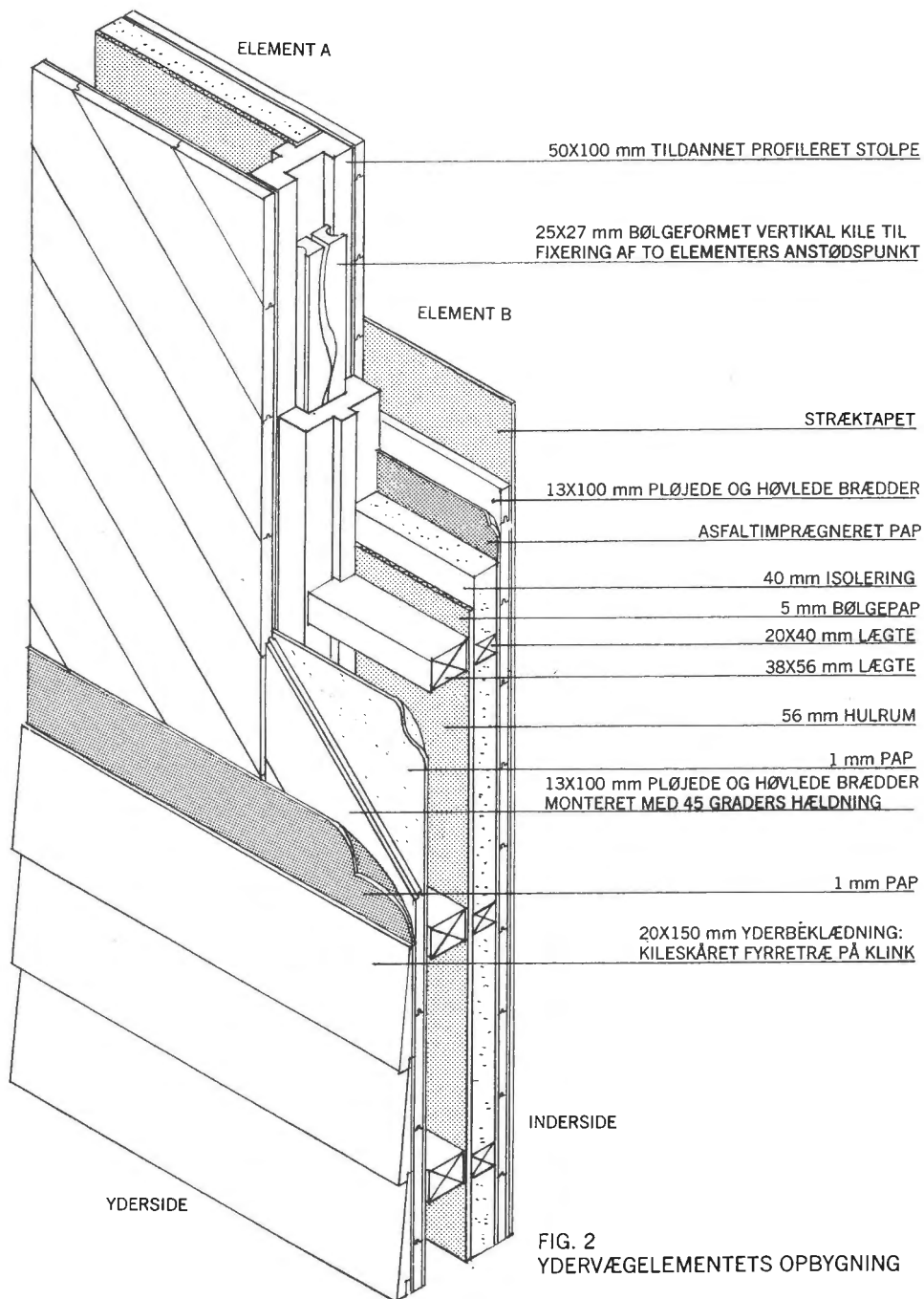

FIG. 2
YDERVÆGELEMENTETS OPBYGNING

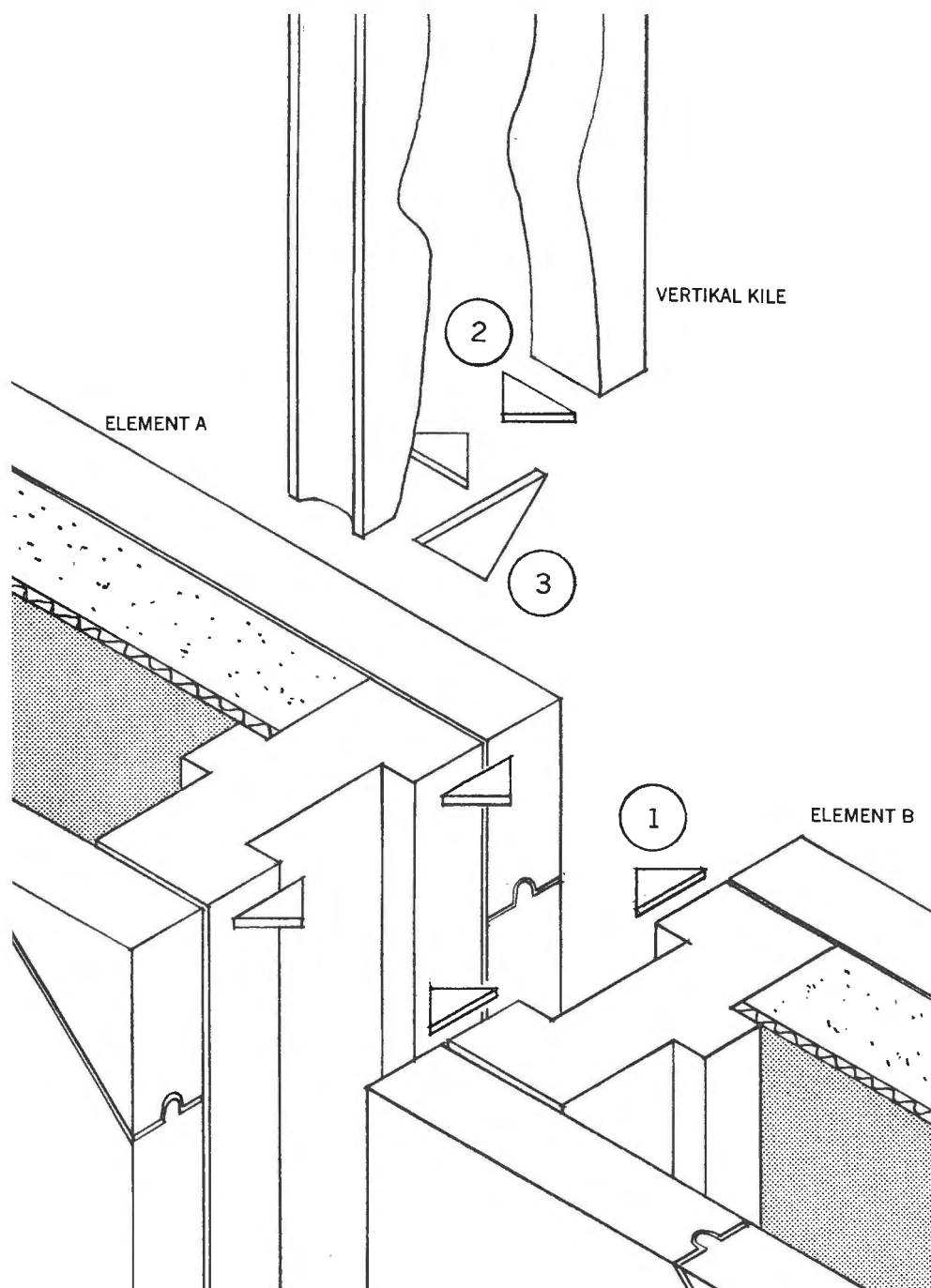

FIG. 3
 YDERVÆGELEMENTETS SAMLING

Elementets sider, som udgøres af to profilerede 50x100 mm lægter, danner ved opstilling i forlængelse af et andet element, et lodret hulrum (se fig. 3, side 100). Hulrummet benyttes til ved hjælp af to bølgede lister, at skabe en præcis og aldeles fast overgang mellem to vægelementer. De to lister kiler sig med et enkelt slag fast i hele elementets højde og mindsker risikoen for knirkelyde som følge af bevægelser i konstruktionen.

Svagheder

Tilstedeværelsen af de mange lag fugtfølsomme materialer gør konstruktionen temmelig sårbar overfor ind-trængende fugt fra utætheder i yderbeklædning eller ved vinduer. De typiske skader findes især ved udvendige hjørner og ved vinduer.

Senere tids brug af lukkende malinger som f.eks acrylmaling kan yderligere have medvirket til ophobning af fugt med nedbrydning af træværket til følge. At træværket overhovedet har holdt så længe, må tilskrives en overordentlig god kvalitet, som i dag kun vanskeligt kan opdrives.

Herudover har badeværelset voldt kvaler i mange huse. Problemerne kan i de fleste tilfælde føres tilbage til utætheder omkring risten i terrazzogulvet, samt ved overgangen mellem væg og gulv.

I enkelte eksotiske tilfælde er problemerne startet med noget så besynderligt som vedvarende sprængte sikringer. Vand er sivet fra den utætte gulvrist ud i etagedækket og videre ned i kælderens kugleformede loftarmatur, som langsomt er blevet fyldt med vand, hvorved det til sidst er blevet kortsluttet.

Retfærdigvis må det siges om badeværelserne, at folks brugsmønster har forandret sig stærkt de sidste 50 år. Der er langt fra 40'ernes etagevask til vore dages flere daglige brusebade. Vandpåvirkningen af overfladerne i badeværelset er ganske enkelt øget betydeligt i forhold til det, de oprindeligt var projekteret til.

Ydervæg inden klinkbrædder kommer på.

Finnebyens arkitektur – udvidelser

En gåtur gennem den Lille eller Store Finneby viser en mangfoldighed af om- og tilbygninger. Ændringernes art afhænger udover ejerens behov og økonomiske midler, ikke mindst af husets placering på grunden. Nogle huse bærer herudover præg af skiftende ejeres smag og håndværksmæssige evner.

Selvfølgelig er ændringerne som regel udtryk for øget pladsbehov, da de

Finnehus med vinkeltilbygning, Sandvigsvej 5.

Forlængelse af finnehus i kippens længderetning, Gudhjemsvvej 2.

oprindelige 56 m² hurtigt slipper op, og udvidelserne afspejler ofte et ønske om at blive boende i Finnebyen.

En medvirkende årsag til det høje antal om- og tilbygninger er utvivlsomt også det byggeteknisk enkle grundlag, som også mange selvbyggere kan slippe af sted med at bygge videre på.

Ser man på det originale uudvidede finnehus, understreges ombygningsvenligheden af at både gulv- og loftsbrædder er gennemgående og monteret, inden de indre skillevægge er sat op. Dette gør det uhyre simpelt at flytte indervægge uden at skulle foretage besværlige og kostbare udbedringer af gulv og loft (se fig. 1, side 98).

Trods mangfoldigheden af udvidelser kan der opstilles en typologi med kun tre hovedtyper:

Type 1: Forlængelse af huset i kippens længderetning

Type 2: Påbygning af vinkel

Type 3: Tilføjelse af anneks med f.eks. glasforbindelsesgang

På fig. 4, side 104 ses alle typer sammen med et oprindeligt hus. De 4 viste eksempler ligger alle som naboer på Østerlarsvej.

Den almindeligste og formodentlig billigste udvidelsesmulighed er type 1, som består i en simpel forlængelse af huset, hvilket imidlertid kræver at husets placering på grunden tillader dette. De herved mulige planløsninger domineres af indretninger, der enten blot gør opholdsstuen større eller etablerer et eller to værelser med adgang fra stuen. Eventuelle terrænspring kan i visse tilfælde udnyttes til indskudte hemse i den tilbyggede del.

En anden hyppigt forekommende udbygning er type 2, hvor der – som regel på langsiden ved soveværelset – tilføjes en bygning, hvis tag løber af på det eksisterende hus.

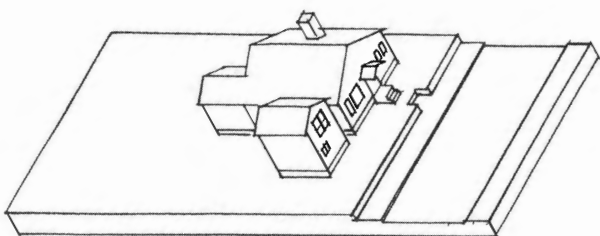
Da udbygningsformen kræver større indgreb i den eksisterende tagkonstruktion, vil det oftest være en dyrere løsning, der til gengæld rummer flere muligheder for forskellige planløsninger.

Enkelte steder ses anneksløsningen type 3. Ved opførelse af et anneks undgås indgreb i tagkonstruktionen på det eksisterende hus, samtidig med at man i det meste af byggeperioden helt undgår at berøre de øvrige bygningsselementer på det eksisterende hus.

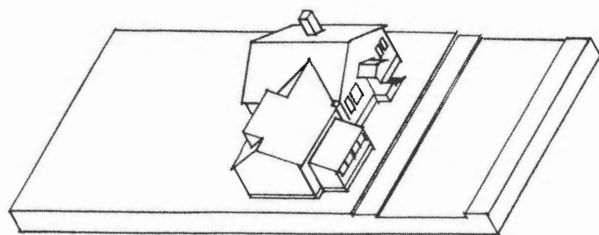
At typen forekommer så relativt sjældent skyldes hovedsageligt, at den kræver meget plads, samt at det formodentlig er den dyreste udbygningsform. Ved anneksløsningen får man en ydervæg mere, samt installationsføringer som kompliceres, da det ikke altid vil være muligt at udnytte eksempelvis eksisterende tagbrønde, hvorfor nye må graves.

Alle nævnte typer findes naturligvis også i et utal af hybrider, men fælles for dem er en ofte stor opfindsomhed og kreativitet i idé og udførelse.

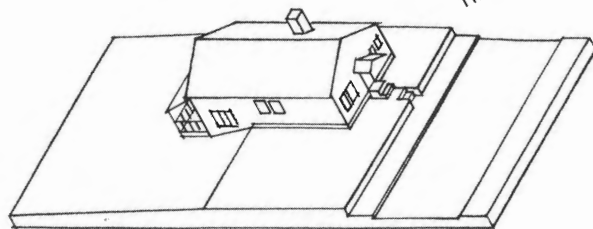
ØSTERLARSVEJ 17
TYPE 3: HUS MED ANNEKS

ØSTERLARSVEJ 11
TYPE 2: HUS MED VINKELPÅBYGNING

ØSTERLARSVEJ 13
TYPE 1: DET FORLÆNGEDE HUS

DET OPRINDELIGE HUS
ØSTERLARSVEJ 15

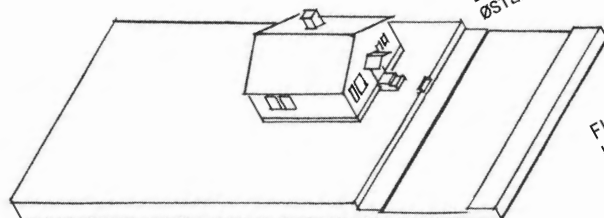

FIG. 4
UDVIDELSESMULIGHED

Det forvandlede finnehus

Finnehusenes har i deres 50-årige levetid ændret karakter på mange måder: Det er i dag praktisk talt umuligt at finde et eneste hus med samme udseende som i 1948. Finnebyens skiftende beboere har gennem tiden sat deres forskellige præg på husene og efterladt et indtryk af broget mangfoldighed. Smag og behag har vist sig at være meget forskellig, og det lille træhus har så at sige dannet rammen om den enkeltes udfoldelsesmuligheder. Man kunne i den forbindelse frygte en udvanding af husenes karakteristika og kvarterets homogenitet; men netop fordi udgangspunktet og rammen har været – og er – et godt, solidt og ikke mindst karakteristisk hus, har bebyggelsen kunnet bære denne udvikling. Et finnehus er et finnehus, og det ser man stadig – forskelligheden til trods.

Indgangspartiet

Indgangen til et hus er aldrig ligegyldig: Den kan være kedelig, besværlig, original eller smuk, men vil altid give den besøgende et førstehåndsindtryk af, hvad der kan gemme sig bag den. For at det viderebragte budskab ikke skal være tilfældigt, bør indgangen altid ofres ekstra opmærksomhed. I finnehusets tilfælde udgør trappen og det lille halvtag et særligt imødekommende sted, som ud over klart at markere indgangen også giver det ellers enkle og nærmest ydmyge hus karakter (se fig. 5, side 106).

Derfor er indgangspartiet et glimrende eksempel til belysning af finnehusets forvandling.

Dette arkitektoniske element, som oprindelig var ens på samtlige huse, ses nu i et væld af forskellige afskygninger: Trappen, som oprindelig var af træ, er i mange tilfælde udskiftet med en støbt betontrappe. Det betyder dog ikke, at trætrappen er udkonkurreret. Årtiers slid har sat sine spor, men mange har valgt en ny trætrappe som erstatning for den gamle.

Det karakteristiske sadelhalvtag – som ud over sine dekorative kvaliteter også har en udmærket funktion – er bevaret stort set overalt, men har antaget vidt forskellige former og farver. Den originale indgangsdør med det lille vindue ses stadig i mange af husene. Flere har dog udskiftet døren med en ny i stil med den gamle, mens andre har valgt en ny dør i en mere moderne udgave. Således kan man rundt omkring i Finnebyen foretage et studium i skiftende tiders dørmode. På side 107 ses et lille udvalg af de mange forskellige indgangspartier, som de fremstår i 1998.

Et indgangsparti, som ligger tæt op ad det originale – dog har der ikke oprindeligt været noget gelænder.

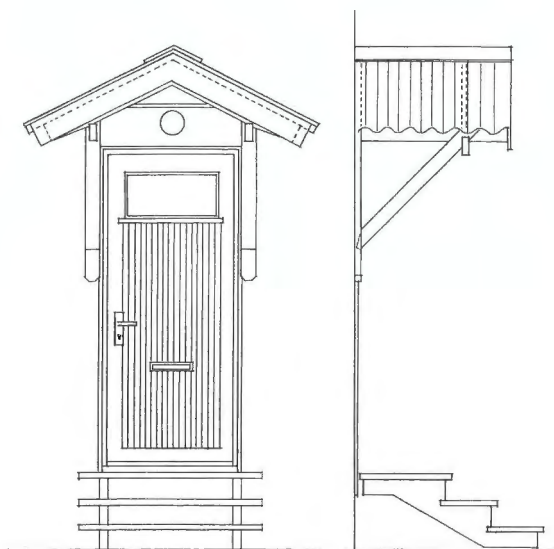
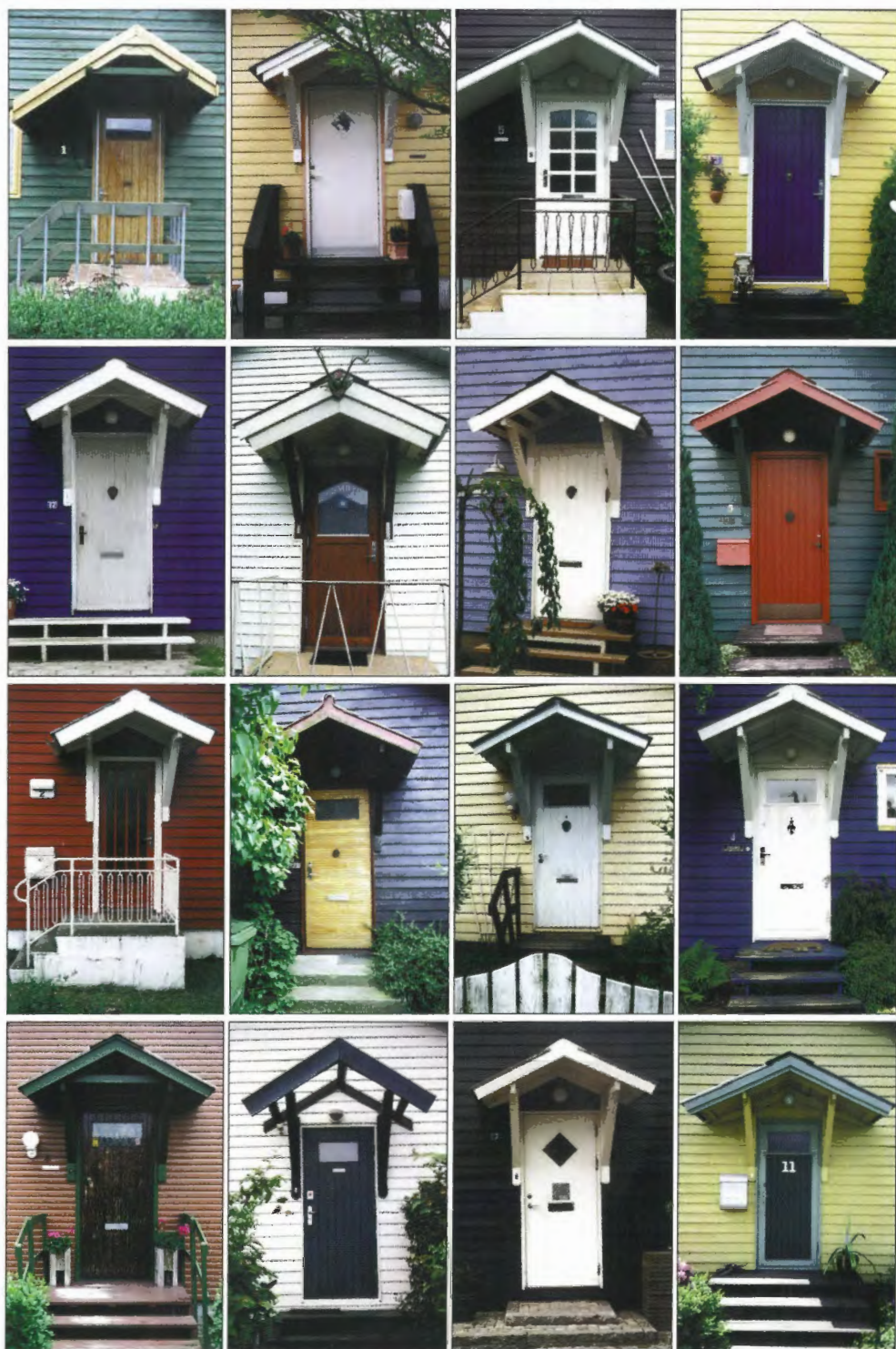

FIG. 5 – DET ORIGINALE INDGANGSPARTI

Vinduerne

De originale vinduer, som var dobbeltvinduer, ses endnu i en del af husene, men ofte er de skiftet ud med termovinduer. Vindueshullernes placering varierer lidt fra hus til hus – afhængig af verdenshjørner, men de er fint afstemt

Originale vinduer – den parvise placering giver husets facade en fin rytme.

efter husets proportioner og de bagvedliggende rums funktioner. Ligeledes afspejler vinduerne og deres placering de byggetekniske muligheder ved denne form for elementbyggeri: Vinduerne optræder altid parvis, og man kan næsten sige, at de to vinduer visuelt opfattes som eet vindue med elementrammen som "lodpost" (se foto). I mange af husene er der dog sket ændringer, der bryder dette mønster. Således er der mange eksempler på, at man har gennemskåret elementrammen og på den måde skabt større vindueshuller med en proportionsforandring og en svækkelse af konstruktionen til følge.

Til mangfoldigheden tæller også, at de nærmest funktionalistiske vinduer enkelte steder er afløst af fintopsprossede bondehusvinduer.

Beklædningen

Den oprindelige beklædning er en vandret fyrretræsbeklædning på klink. Den er bevaret på langt størstedelen af husene. Men andre variationer af beklædning med såvel vandrette som lodrette brædder kan observeres. Hvor sådanne indgreb er foretaget, kan det være sket i forbindelse med en isolering på husenes yderside, men dette er ikke dokumenteret.

Tilbygningernes beklædning afspejler – som så meget andet i Finnebyen – forskellige opfattelser af, hvordan tingene bør gøres: De fleste har beklædt den nye del af huset på samme måde som den gamle, dvs. brædder på klink, mens enkelte har valgt en beklædning helt anderledes end den oprindelige (se side 102).

Farverne

Finnehusene var oprindeligt holdt i fire farver: rødt, gult, grønt og blå efter et forudbestemt system (se farveoversigt side 3).

På mange af de små veje var husene holdt i een farve, andre veje var tofarvede, mens f.eks. husene på Østerlarsvej – i hvert fald på den ene side – var malet skiftevis i alle fire farver.

Dette har også ændret sig, og i dag fremstår finnehusene i helt vilkårlige farver, kun bestemt af de enkelte beboeres smag og ønsker. Dette har resulteret i en meget broget farvesammensætning, der også har sin charme, men som dog ikke udstråler helt den samme harmoni og samhörighed, som det var tilfældet med det oprindelige farvespil.

Taget

I det oprindelige forslag var finnehusene projekteret med tegltag. Af sparehensyn var man imidlertid nødt til at finde en anden løsning og valgte i stedet eternittaget. Det kunne have været smukt med røde tegltage, men eternittaget må siges at være et udmærket alternativ. De gamle tage nærmer sig efterhånden afslutningen af deres levetid og er da også mange steder blevet skiftet ud. Det store udbud, der nu om dage findes af tagdækningsmaterialer, har også sat sit præg på Finnebyen, men de fleste har foretrukket eternittaget, der harmonerer godt med de lette træhuse. Det lille halvtag over indgangsdøren har samme tagdækning som hovedhuset.

Haverne

Alle finnehusene har haver, små veldefinerede haver, der fra begyndelsen har været afgrænset af velklippede ligusterhække – hvilket var bestemt i en servitut. Husenes placering på grunden varierer med hensyntagen til verdenshjørner og trafikale forhold. Derfor er haverne af meget forskellig karakter, de enkelte haverum mere eller mindre opdelte.

Da de første beboere flyttede ind i 1948, fik de selv lov til at anlægge haverne. Det samlende grønne element var ligusterhækken, og den har overlevet til i dag i de allerfleste haver.

Havelågen ses endnu mange steder i den originale udformning, men ellers er det store udvalg af forskellige havelåger endnu et symbol på mangfoldigheden i et af byens mest farverige kvarterer.

Finsk træhusindustri – Puutalo Oy

PUUTALO OY blev grundlagt i 1940 af 21 førende finske erhvervsvirksomheder inden for træindustri med det mål at fabrikere industrialiserede træhuse af høj kvalitet. Ved hjælp af prøvehuse og via teknologiske undersøgelser lykkedes det selskabet at udvikle forskellige hustyper, der opnåede stor interesse – også i udlandet.

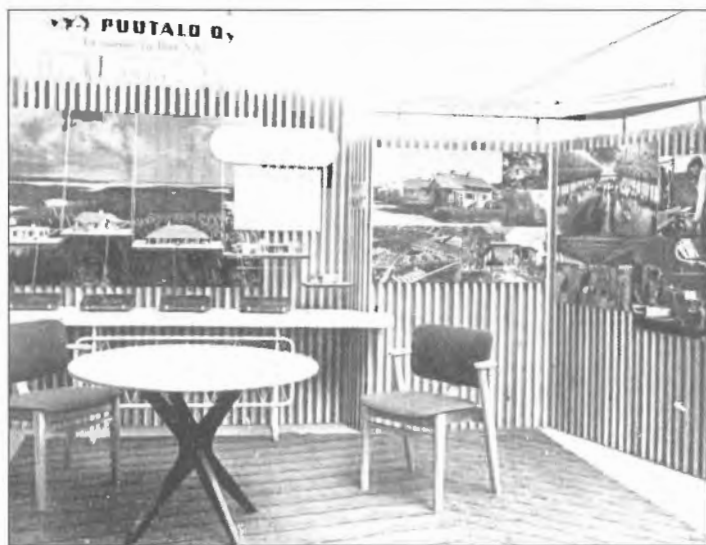
I løbet af de første 10 år opnåede Puutalo Oy – trods krig i Finland og i resten af Europa – at eksportere store mængder af præfabrikerede træhuse til beboelse, skoler og andre formål til lande i hele verden. I perioden 1940-50 eksporterede Puutalo Oy for ca. 100 mio. finmark til Danmark, hvilket resulterede i forsendelse af 574 træhuse med et totalareal på 41.148 m².

Førende finske arkitekter deltog i projekteringsarbejdet, og der blev etableret prøvehuse i lande som Danmark, hvor der ikke var tradition for træhusbyggeri.

I Danmark kendes de finske træhuse mest fra husvildebyggerierne lige efter krigen, og det største samlede finnehusområde i landet ligger i Århus og har fået et bynavn: Finnebyen.

I Finnebyen er bygget 122 finske træhuse af typen Ditte 2.

På Verdensudstillingen 1949 i Paris havde den finske afdeling en meget fin stand, som præsenterede industrialiseret finsk træhusbyggeri. Bebyggelsen i Finnebyen var vist i store fotos som et af firmaets helt nye og meget succesfulde fremstød i udlandet.

Puutalo Oys udstillingsstand i Paris 1949.

Finnebyen i Århus brugt på verdensudstillingen i Paris 1949 som fremstød for finsk træhus-industri i udlandet.

De næste otte originaltegninger er tegnet af finske arkitekter fra firmaet Puutalo Oy og er af finnehustypen Ditte.

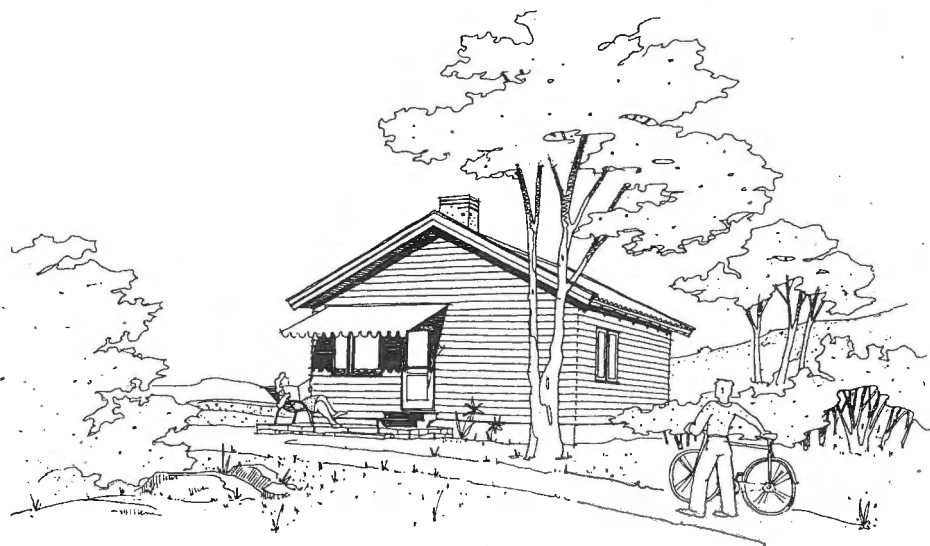
Det er tegninger af:

- Perspektiv
- Sidefacade
- Gavlfacade
- Grundplan
- Snit
- Rækværk til kældernedgang
- Bærende mure i kælder
- Kældertrappe

P U U T A L O O y • H E L S I N K I • F I N L A N D

Finsk trähusindustri

PUUTALO Oy

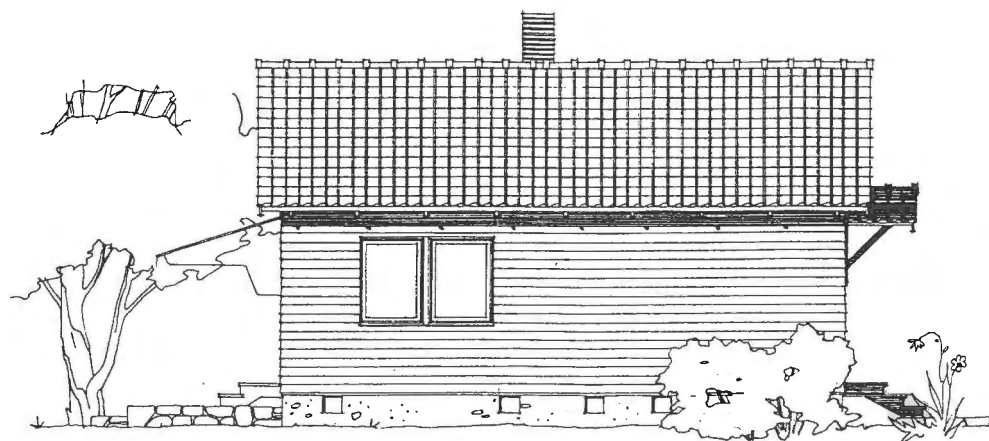
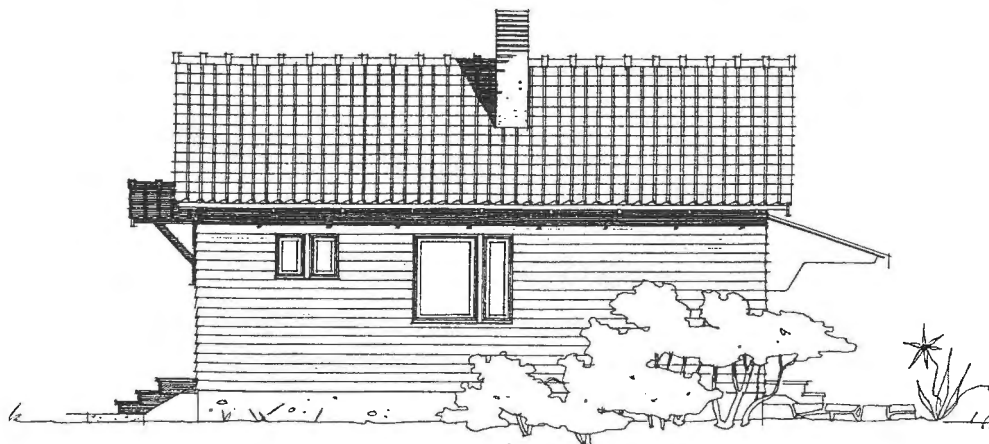
Kansio 1093

SUUNNITTELU	PIIRUSTUS	PIIRUSTUS	PIIRUSTUS	PIIRUSTUS
	PERSPEKTIV	N:o 9709 A 1/2 46	B 1/4	C 1/4
	TYYPPI: 166 (OK Da / IK 56 a 1/4)	TAKAKATTU	PIIRUSTUS	PIIRUSTUS
	"DITTE"			

© 1977 Puutalo Oy. Pääkontori: 275 S. Kanta 541 A 1 (277) - 438 maa.

Nämä piirustukset ovat omalsuut-
tamme. Niiden käyttäminen ja jäl-
jentäminen ilman meidän suostu-
stamme on laillisen edesvastaun
uhalla kielletty.

PUUTALO OSAKEYHTIÖ

PUUTALO OY Kansio 1122

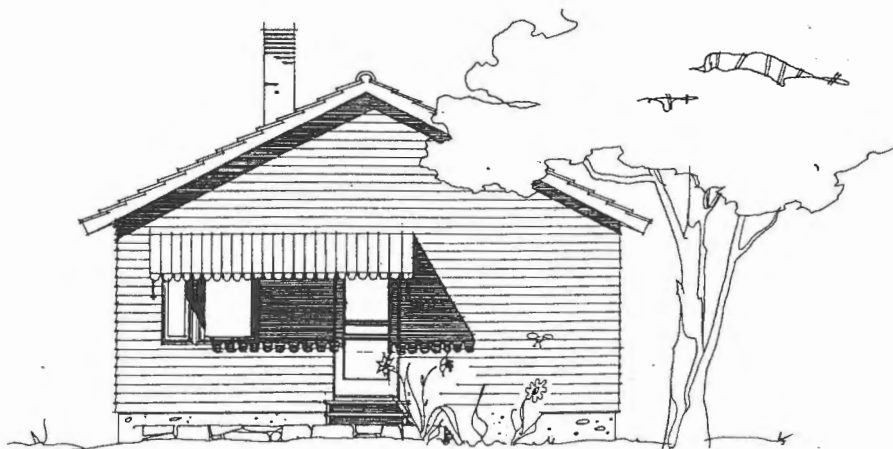
SKID: 1/50	PIIRUSTUS: SIDEFACADE	N: 10697 A 31/8 46	PIIRTO: B / 4	PIIRTO: C / 4
TYYP: 240 (OKDa / IK56b 1/1) DITE 2	TAAKAT: 77	PIIR: 4/4	PIIR: 4/4	PIIR: 4/4

PUUTALO Oy

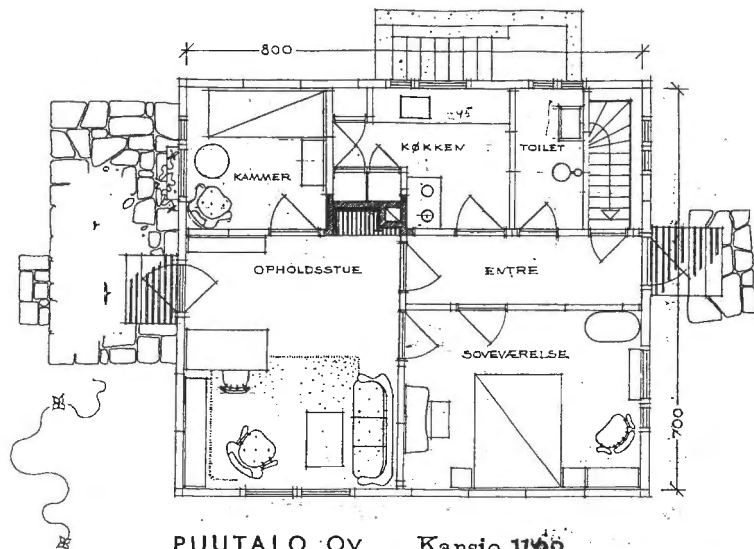
Kansio 1093

SUNDEI: 1/50	PIIRUSTUS: GAVLFACADE	N ^o 9589 A 8/2 46	PIIUSTOI: B / 4	PIIUSTOI: C / 4
TYYPPI: 466 (OK 4A/IK 56 a 1/4)	"DITTE"	TARKASTI: [Signature]	PIIUSTI: [Signature]	PIIUSTI:

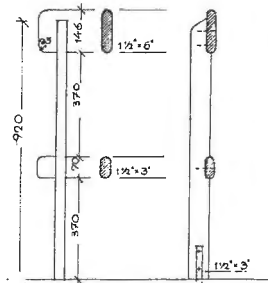
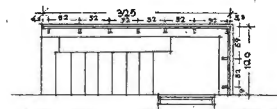
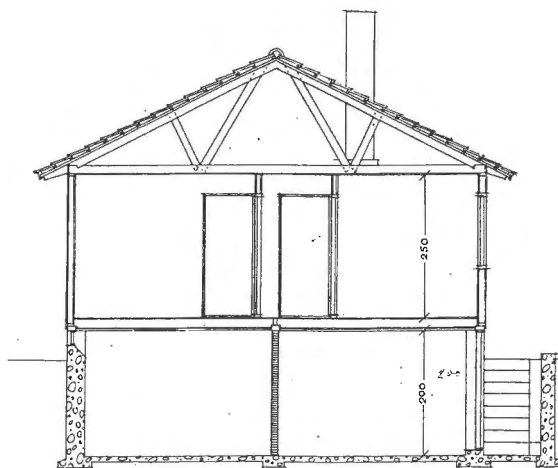
PUUTALO Oy Kansio 1122

SUNDEI: 1/50	PIIRUSTUS: GAVLFACADE	N ^o 10696 A 3 1/8 46	PIIUSTOI: B / 4	PIIUSTOI: C / 4
TYYPPI: 240 (OKDa/IK 56 b 1/1)	"DITTE" 2	TARKASTI: 77	PIIUSTI: [Signature]	PIIUSTI:

PUUTALO Oy Kansio 1122

SKALA: 1/50	PROJEKT: GRUNDPLAN	N°10693	A 3 1/2 46	PROJEKT: B / 4	PROJEKT: C / 4
	TYPPI: 240(OKDa/IK56b1/1)'DITTE'2	TÅGLÆG: 77	PRØVE: 444	PRØVE: PRØVE	PRØVE: PRØVE

PUUTALO Oy Kansio 1122

SKALA: 1/50	PROJEKT: SNIT	N°10695	A 3 1/2 46	PROJEKT: B / 4	PROJEKT: C / 4
	TYPPI: 240(OKDa/IK56b1/1)'DITTE'2	TÅGLÆG: 77	PRØVE: 444	PRØVE: PRØVE	PRØVE: PRØVE

PUUTALO Oy Kansio 1122

SKALA: 1/10	PROJEKT: RÆKVÆRK TIL KÆLDERINDGANG	N°10695	A 3 1/2 46	PROJEKT: B / 4	PROJEKT: C / 4
	TYPPI: 240(OKDa/IK56b1/1)'DITTE'2	TÅGLÆG: 77	PRØVE: 444	PRØVE: PRØVE	PRØVE: PRØVE

Interview med gamle beboere i Finnebyen

Interview med Knud og Nanna Veilin

Interview med Else Kramer Mikkelsen

Interview med Ivan Brauer

Interview med Annelise Breindal Nielsen

Finnebyen var ren svir for øregangene

Interview med Knud og Nanna Veilin – 30.08.97

Knud boede i Sliphavnen alene på et lille 12 m² kælderværelse med håndvask på gangen og toilet oppe hos sin moster i stuen. I 1948 var Knud ikke fast ansat arbejdsmand, eller det man kaldte ekstra-arbejder. Som kolonne-arbejder i Sydhavnen lavede Knud togskiner til 124 kr. om ugen. I 1952 fik han tilbud om fastansættelse på Centralværkstedet, hvor han lavede lokomotiver og kunne tjene 129 kr. om ugen.

Et hanstholmhus skal jeg sgu ikke hives ind i

Jeg havde tidligere set på træhus – et hanstholmhus ved Paludan Müllers Vej. Tak skal du have, sagde jeg til mig selv – dem skal jeg sgu ikke hives ind i. De var alt for små, og skorstenen stod udenfor og osede for sig selv ca. 1 meter fra huset. Varmen fes bare lige op i den blå luft fra det tykke rør, der førte fra hus til skorsten. Svenskerhustypen var lidt større, men heller ikke noget for mig.

I 1952 kunne jeg overtage et finnehus fra en syerske, der var gift med en svensker. Al midtbyens larm og ballade kunne jeg godt undvære, så jeg slog til. Både Charlottenhøj-kvarteret og finnehus-typen tiltalte mig, selvom ingenting i huset var i orden. Finnebybeboerne var endnu ikke færdige med at køre erstatningssagerne mod kommunen. Der var mange fejl – f.eks. puklede flere gulvbrædder så meget op, at man i dårlig belysning let kunne skvatte over dem. Men jeg ordnede alt håndværksarbejdet selv og lavede hele huset i orden. Og efterhånden fik jeg også gulvbrædderne banket ned på plads, så man ikke gik på næsen. Og jeg fik sågar en erstatning på 123 kr. for gulvet – det gjorde alle vist!

Den 3. der flyttede ind på Sandvigsvej 3

Vi var nygifte, og min kone havde en dreng fra tidligere. Hun boede ved sine forældre, indtil vi flyttede sammen i Finnebyen, hvor der var stille og roligt. Jeg var den 3., der rykkede ind her på Sandvigsvej nr. 3, for der var jo et vist gennemtræk heroppe.

En væsentlig del af Charlottenhøj og omegn var et kæmpestort kolonihave-kvarter med en bred, bred markvej tværs igennem. Da jeg flyttede herud, var finnehusene byens yderste skorpe mod det åbne land. Finnebyen var omkranset af gårde – Trillegården, hvor vi hentede mælk og æg ved stalddøren, Dybkjærsgården, hvor hovedbygningen stadig ligger på Farsundvej. Og selvfølgelig Landbolyst-gården, der lå med kun stuehuset tilbage på en lille stump jord midt i Finnebyen – lige over for børnehaven. Der boede en særling, hun kom aldrig ud, gardinerne var konstant trukket for, og vi så hende aldrig.

Men min kone holdt sgu kun i 14 dage, hun trivedes ikke! Finnebyen var for rolig og trist for hende, så hun skred tilbage til byen i en vis fart og ville tilmed skilles. Hun trak mig en tur igennem hele retsmaskineriet med krav om betaling og bistand osv. Desværre for hende, holdt kommunen med mig. Men jeg var tilfreds. For mig føltes Finnebyen som ren svir før ørerne dengang. Sikken ro, det var skønt, og her blev jeg.

Bolignød og træhuse

For at afhjælpe bolignøden under og lige efter krigen og give husly til nogle af byens udskud og husvilde opførte Århus Kommune 3 slags træhus-bebyggelse i kvarteret: hanstholmhuse, svenskerhuse og finnehuse. Det var både en billig og hurtig måde at skaffe boliger på, og der var så at sige tale om et byggeboom i træhuse i Danmark lige efter krigens slutning. Svenskerhusene lå på Katrinebjergvej 121 og op til Paludan Müllers Vej, hanstholmhusene lå ved Chokolade-fabrikken ved Paludan Müllers Vej, der bliver de nuværende ungdomsboliger, og så finnehusene på Charlottetøj.

Jeg tror, at årsagen til træhusenes fremkomst i Danmark var, at både svenskere og finner leverede træhus-materialer til Danmark for at påskynde hjælpen under den finsk-russiske krig og den 2. verdenskrig. De to skandinaviske lande havde ikke glemt danskernes forståelse for og hjælp, da finnerne blev angrebet af russerne. Og heller ikke den danske hjælp med at redde menne-skeliv ved transport af mange jøder til Sverige under krigen.

Hvem andre end min onkel fra Sydhavnen

Kommunen lagde i 1947/48 vægt på, at folk der fik mulighed for at købe et finnehus, skulle være boligtrængende. Husvilde var det anvendte begreb. Familier med en børneflokk på mindst 2-3 børn – ja helst flere – var topprioriterede. Kommunen sorterede i ansøgningerne og indkaldte folk til samtale, og jeg blev valgt ud og skulle godkendes af en advokat. Men nogle måtte kautionere for mig, og hvem andre end min gode, gamle onkel fra Sydhavnen selvfølgelig, ville være interesseret i det. Onkel Leo ville jo gerne have mig strittet ud af kælderens, og han var en velanset person i Arbejdernes Landsbank, og så lånte jeg samtidig lidt penge.

Hvor blev træhus-materialerne af?

Udgravning, støbning og kloakering af Finnebyen sørgede kommunen for, mens de private små håndværksmestre klampede dem op. Træhusene kom i færdige præ-fabrikerede elementer, som bare skulle smækkes op. Der var træhus-materialer til flere huse, og det er stadig en gåde, at et mindre antal blev opført. Hvor resten af materialerne blev af, kan kun håndværksmestrene svare på.

Kommunen bestemte farven på hvert eneste hus efter et mønster, og de holdt

også øje og kontrollerede husenes vedligeholdelses-stand. Kommunale folk kørte rundt i kvarteret og afgjorde også, hvornår husene trængte til maling. Ejeren fik en henstilling om, at huset skulle være malet inden næste forår. Sådan var kommunen strikse de første år, men vi opdagede såmænd ikke engang, da de efterhånden begyndte at slappe af og til sidst slet ikke påtalte noget. Folk passede ordentligt på deres finnehuse, og der var ikke brug for kommunens kontrol.

Husdyrhold i større format var bandlyst, ej heller måtte man have fabrik heroppe, men om man ville eller ej, så skulle hækken være liguster, stod der i servitutterne.

Det tog tid for hegn og hække at vokse op, så det var så som så med deres lyddæmpende effekt. Afstanden mellem finnehusene var ikke stor, og derfor var kvarterets unger dengang lette at høre, ligesom naboens skænderier. Når der var ballade mellem de voksne, kom ungerne gerne over. De var vel 3-5 år og kunne ikke tale rent. "*Nnuud, vi gijer ik' hør' på 'em mere, må vi vær' lidt hos daig.*" Så snakkede jeg lidt fornuftigt med dem, og når husspektaklet var overstået, sendte jeg dem over til forældrene igen. For det var noget af en utæmmet sigøjnerflok der boede heroppe - i hvert fald i starten. Flere af dem var ikke helt fine i kanten, men de blev jo langsomt siet fra.

Forsamlingshuset var en undskyldning for at komme hjemmefra

Rundt om forsamlingshuset skete ting og sager, og det havde Finnebyens mænd fundet ud af. Skønt arbejdet næsten altid blev brugt som en undskyldning for at komme hjemmefra, var stedet meget mere end en arbejdsplads efter fyraften. Der var kulturelt og socialt samlingspunkt med øldrikkeri og godt gang i hyggen. På et tidspunkt havde konerne fået nok af det pjank og pjat i forsamlingshuset, og de fik sat en stopper for den daglige forsamling. Mændene havde bare at vende tilbage til familien og deres finnehuse - der var jo også noget, der skulle laves.

Forsamlingshuset og Byggefondet havde flere gange været kilde til splittelse i Finnebyen, og spørgsmålet kom jo også om man skulle beholde forsamlingshuset eller ej. Egentlig var problemet at organisere udlejningen mv. ordentligt. I hvert fald havde nogle ikke lyst til at investere så meget arbejdskraft i huset. Finnebybeboerne blev uvenner over det, og til sidst forfaldt det. Grundejerforeningen solgte det for 1 kr. til Christiansbjerg Grundejerforening, og dernæst videre til Folkedanserne med bevarelse af førsteretten til fester for Christiansbjerg Grundejerforening!

Jeg klippede det røde bånd, da broen over Ringvejen blev indviet

Ingen ønskede den Ydre Ringvej og ville have den bygget længere ude. Desværre lå den allerede i trafikplanen, før Finnebyen blev bygget, så der var ikke meget at stille op. Inde i planen var også den direkte overgang ved Nykersvej

mellem Lille og Store Finneby, og ved indvielsen af broen over Ydre Ringvej den 21. juni 1987 klippede jeg det røde bånd, og vi fejrede det med at lave et bropas, mens grundejerforeningen gav Gl. Dansk. Det var såmænd meget hyggeligt.

Det var godt kommunen tog sig sammen til at få projektet sat på skinner, for trafikken på Ringvejen er hektisk, og broen var jo god for de små og for stadig at holde sammen på Finnebyen. Men det holdt hårdt at få den bedste slags støjmure i den kvalitet, vi ønskede.

Der er da cirkus nok her!

Nanna boede i nabolaget fra 1940 i et af de pænere huse. Hendes far var fabrikant med en social status noget over træhus-niveau. Hun flyttede til Finnebyen i 1987.

Min far var ikke begejstret for, at jeg blandede mig med dem fra husvildebarakkerne. Det var slemt nok i sig selv, men når jeg så gik helt over i Finnebyen. I 1955-56 måtte jeg ikke komme hos præsten på Finnedalsvej for mine forældre – det var ikke fint nok. Og så kunne min far heller ikke holde øje med mig. For at holde mig derfra, lavede han hele kælderens om til hyggerum, og det kostede da også 1/2 til et helt kilo kaffe om ugen.

Jeg elskede at gå i cirkus og plagede tit min far om billetter. Cirkus, sagde han så, med et snedigt smil i mundvigen – der er da cirkus nok her! Du kan bare stille dig op her på vejen overfor hanstholmhusene og svenskerhusene og glo. Så er det bare at vente på, at Den Grønne – Salatfadet – kommer forbi. Så skal du sgu se cirkus!

Der var altid husspektakler og slagsmål i husvildebarakkerne, med masser af skrigende og råbende børn og mange arbejdsløse, som gik på socialen. Tit kom de ikke hjem fra Socialen eller fra arbejde, eller også var lønningsposen tom, eller mændene kom beduggede hjem og videre i den stil.

Brugsen i den Lille Finneby var opdelt i købmand, slagter og mejeriudsalg, og den kunne jo ikke eksistere, hvis ikke kunderne kunne købe på kridt. Der var dengang masser af butikker på Brendstrupvej. Feks. Hundeklipperen, hvor de ikke så rige midt i 40'erne blev klippet for 50 øre. Det var lige efter krigen, og man skulle såmænd ikke blive forbavset, hvis der sad en hund i stolen, når man trådte ind af døren. Men skulle man rigtig til byen, tog man på indkøb på Stjernepladsen.

Det dårlige selskab!

Der var vældig mange børn i Finnebyen og de omliggende træhus-kvarterer – ca. 2-3 unger pr. hus, men ind imellem var de også 8. Midt i 50'erne var det ved at gå galt med alle de unoder, der blev lavet for. Hanstholm-børnene var jo dér, hvor de var, fordi der simpelthen ikke var andre steder, sådan nogle som dem kunne være.

Derfor tog nogle af kvarterets voksne initiativ til at lave noget for børn - en afdeling af DUI. Det var min far, Niels Anker Nielsen, Finneby-grundejerforeningens formand Charles Emil Kramer, Poul Søby fra Hammershusvej og Rheinholdt Kristensen, der samlede alle børnene fra kvartererne i lokalerne under købmanden. Børnene blev spurgt, hvad de kunne tænke sig, og så sagde de selvfølgelig: på pandekagetur til Hørhaven - det alle andre spejdere havde været på og elsket. Der blev tændt op i pejsen ude i Hørhaven, og selv om det var midt om vinteren, kom myggene sådan i svingninger og stak løs, så alle ungerne kom hjem med myggestik overalt.

I den nye DUI-afdeling kom der gang i noget træsløjld, maling og tegning og også noget sport. Pigerne spillede håndbold, og drengene spillede fodbold, og de var slet ikke så dårlige som man skulle tro efter den trykfejl, der engang i 50'erne var at læse i Demokraten, om en kamp hvor DUI Charlottenhøj havde tabt 80-0.

Der blev svedt og danset foxtrot

Fra ca. 1950 kom der også gang i danseskolen, hvor der blev svedt og danset foxtrot, vals og polka, i 50'erne i forsamlingshuset. Det kostede kun noget til danselæreren, hvad enten han nu hed Neergaard eller Brøgger. Men det var mest for børnene og ikke så meget for de unge.

Hønsbageren i Finnebyen

Knud og Nanna husker flere af de mange spændende folk, der dukkede op i løbet af en dag i Finnebyen. En af dem var Hønsbageren, der tit kørte rundt heroppe i en gammel vogn og solgte sit brød. Straks husmødre og børn hørte Hønsbagerens brødsalgs-signal, der var en ringen med en klokke, flokkedes de om vognen. Hønsbageren kom i dagtimerne med brød, mens bilen om natten transporterede høns, kaniner og andet småkræ. Om brødet smagte af kykeliky, kan jeg sgu ikke huske, men han kørte da i Finnebyen til langt op i 60'erne.

Hønsbageren holdt 2 steder på hver vej i Finnebyen, og ind imellem fik børnene en tjans med at sidde på bilen og skrive skyldnere op. Arbejdet blev selvfølgelig betalt, og betalingen var ofte en regning, hønsbageren ikke selv kunne kræve op - lige noget for 2-3 ihærdige børn. For oh vé den arme skyldner. At have utrættelige børn løbende på dørene, holder ikke i længden. Ringede de på og blev de bedt om at komme igen på torsdag eller den 1., så kom børnene om torsdagen eller den 1., og kimedede ubønhørligt på dørklokken, indtil der blev lukket op. Det lykkedes næsten altid børnene at få betaling, for omdømmet - dårlig betaler - var ikke behageligt at have hæftet på sig i Finnebyen! Og da slet ikke over for halvfattige børn!

Skal du ha' et par lussinger eller skal du følges hjem?

En anden karakteristisk fyr var sheriffen. Politiet blev jo taget under krigen, og omkring 1947 blev der oprettet et politikontor på Randersvej, som skulle tage sig af Christiansbjerg distrikt. Kommunen ville have styr på, hvad der foregik oppe i de kvarterer, hvor de tidligere husvilde boede. Der skulle holdes opsyn med byggepladserne og være ro og orden. Men det var nu slet ikke nødvendigt i Finnebyen. Der var ingen tyveri og kriminalitet, for der var en god selvjustits blandt de voksne.

Sheriffen blev kaldt Martinus og var af den gode gammeldags slags. Han var vellidt blandt såvel voksne som børn. Men ind imellem skulle han lige lægge en dæmper på de mest belastede eksemplarer.

Sheriffen kørte rundt på sin cykel, og hans arbejde gik mest ud på en gang imellem at sige "bøh" til børnene og holde dem i skak. F.eks. når de gik på æbleskud. Det gik især ud over to bestemte haver, de to absolut bedste, hvor der selvfølgelig var forbud mod at rende i. Blev børnene snuppet på fersk gerning af sheriffen i en af dem, fik man valget: Skal jeg følge dig hjem, eller skal du have et par lussinger. Og kom der samtidig en snotunge forbi med næsen løbende, trak sheriffen sit lomme klud op og vred næsen rundt.

Ellers var alle træhus-beboerne flinke og overbærende over for børnene. Haveejerne gav lov til at stjæle æbler, bare børnene ikke trampede rundt i bedene. Men det var jo et stort tab for børnene, da Ydre Ringvej kom i 1988. Da blev de fleste af kolonihaverne jo nedlagt, og det frie jagtareal indskrænket.

Chresten Løgnhals kørte forsamlingshuset fra Ålborg til Århus

Chresten Sørensen var en farverig person og god nok på bunden, og i en årrække var han medlem af bestyrelsen. Han gik lige ind i folk med træsko på, men blev aldrig kaldt andet end Chresten Løgnhals. Han vidste godt, han havde det øgenavn, og han var ganske vist tit fuld af løgn, men han kunne skaffe alt. Han var bestemt ikke kedelig, men pralede uhyggeligt og bildte os en masse decideret lyv ind. Men enten elskede han at bevæge sig på den skarpe æg mellem løgn og sandhed, eller også kunne han bare ikke lade være med alle overdrivelserne og praleriet. Alle vidste, at de skulle trække halvdelen fra, når Chresten Løgnhals kom med en historie.

Men alligevel overraskede han Finnebyens beboere, da forsamlingshuset skulle køres fra Ålborg til Århus i hans gamle vag af en Ford. Folk var skeptiske, de troede ikke rigtig på, at han kunne ordne det, ja - de tvivlede på han overhovedet nåede frem. Men der gjorde de Chresten Løgnhals uret, for i løbet af nogle timer var han tilbage i Århus med de brædder og alt på lastbilen, fik det hele læsset af. Alle skeptikerne stod der med åben mund og polyster. Forsamlingshuset var snart efter banket op, men det skulle altså også gå

hurtigt, for det forlangte kommunen, og det stod i en af servitutterne.

Chresten kørte omkring i Finnebyen i sin gamle spand, der også blev brugt som taxi, og det var gerne til konfirmationer, der var gang i den. Vognen var ikke altid i orden, men frem kom man. Det var i 60'erne, og Chresten kunne dengang sætte liv i kludene i Finnebyen. Der var bal i forsamlingshuset næsten hver lørdag, men desværre blev det lidt for sjovt. Festerne tiltrak mindre muntre folk fra byen, som kun kom for at lave ballade, og så fik det en ende.

GedeFrederiks gedekid måtte ikke fryse

GedeFrederik boede, hvor Paludan Müllers Vej i gamle dage endte. Hans hus bestod af sammensatte fiskekasser, der lige var pudset lidt op. Han havde ingen kvinder deroppe, men han boede ikke alene, for over alt gik geder, høns og kaniner. Både ude og inde i stuehuset – for gederne skulle i hvert fald være der. Tit sov han med et lille gedekid, fordi det ikke måtte fryse i løbet af en kold vinternat. Så det passede jo ikke så godt med en lille dame under samme tag. Han tullede rundt deroppe og rodede med hans jord og dyr, og det var hyggeligt og et godt tilholdssted for børnene, de var altid velkomne.

Præsten fra Finnebyen og Cæsar

Herluf Andersen var præst med en fortid som missionær i Afrika. Han boede med sin kone Ruth i et træhus på Finnedalsvej sidst i 50'erne, først i 60'erne. Han inviterede altid unge mennesker hen til sig. Der var mange bilsæder, hvor børnene og de unge kunne sidde, og så lavede Ruth sødsuppe eller frugtgrød. Men nogle af lømlerne fra Finnebyen skulle lave rav i den, og når præsten vendte ryggen til, hældte de indholdet af deres tekop ned i præstens skrivebordsskuffe. Det var for meget, men der var liv i dem.

Præsten var rigtig glad for at bo i Finnebyen, og de to brugte alle deres penge på at hjælpe andre mennesker. Så byggede kommunen en præstegård til ham, han hverken ville bo på eller noget. Men han fik så valget mellem at blive fyret eller at blive tvangsforflyttet. Og så blev han jo nødt til at flytte over i Thorshavnsgade.

Protestsangeren Cæsar kom af og til over på besøg i præstegården på Thorshavnsgade, hvor han spillede sammen med præsten i starten af 60'erne. De lavede plader sammen, og præsten forsøgte også at lave nogle kirkekoncerter, men menighedsrådet satte sig imod det. Så brugte han konfirmationsstuen i stedet for og brugte pengene til nødhjælp. Engang skulle een her fra Finnebyen begraves, men enken kunne ikke få en af de 3 præster ved Helligåndskirken. De gik ikke ud om lørdagen, så nu kunne den sølle kone ikke få sin mand i jorden. Så ringede vi til Herluf, som selvfølgelig sagde ja. Men jeg har altså ikke tid til at gå med til kaffen, var hans replik, for jeg har endnu en begravelse bagefter.

Vil I bo i de hønsehuse?

Interview med Else Kramer Mikkelsen – 05.04.1998

En af betingelserne for at komme ind i køen og få et finnehus var, at man skulle bo i en lejlighed i Århus. I 1947 boede vi i Fiskergade i en god 2-værelses lejlighed, og da jeg mødte Kramer, havde han allerede en dreng på 8 år. Han var enkemand, og vi giftede os 1_ år, før vi flyttede ud i Finnebyen. Jeg var fra landet, men Kramer var vokset op inde i Århus, og han ville væk fra den indre by. Og nu var Kramer altså inde på de tanker, at han ville herud. Hvad i alverden vil I ude i de hønsehuse, sagde vennerne. Men Kramer var ligeglad.

Det var jeg så ikke – i hvert fald ikke med hvor i Finnebyen, vi kom til at bo. Jeg ville f.eks. ikke bo inde midt i bunken. Det kunne jeg ikke overse. Men i udkanten syntes jeg, det kunne være rart.

Men der var kludder på Aarhus Kommunes Boligkontor. I det ene øjeblik havde vi lovning på Svanekevej 7, i næste var stykket lovet ud til Kronborgs. Men så sagde jeg: Får jeg ikke det hus på Svanekevej 7, så flytter jeg ikke herop!

En kommunist og en socialdemokrat i Finnebyen

Det endte med, at Kramer og jeg som de første flyttede ind på Svanekevej – den 15. april 1948. Og Kramer, der var et meget udadvendt og åbent menneske, blev hurtigt blandet ind i alt arbejdet, der havde med Finnebyen at gøre. Grundejerforening, forsamlingshus, kulturaktiviteter, kontakt til myndigheder og ministerier – alt muligt.

Han var med i bestyrelsen i Finnebyens Grundejerforening fra starten, og i 1949 blev han formand. Kramers politiske og sociale engagement var stort. Hans far var en overgang formand for havnearbejderne i Århus, en meget stovt mand – socialdemokrat. Og i sine unge dage var Kramer også socialdemokrat, men under krigen havde en minister kaldt dem, der var aktive mod besættelsesmagten – modstandsgrupperne osv. – for gadedrenge. Og det var en socialdemokrat! Det var et nummer for meget for Kramer, så han smed sit medlemskort ud og meldte sig straks ind i DKP. Men i mit hjem var det netop socialdemokratiet og mænd som Peter Sabro, der var forbilledet. Jeg var meget imod kommunisterne, så vi tog os ind imellem en tørn herhjemme.

En kolonihave og et spareur til udbetalingen

For at få råd til at flytte i Finnebyen skulle vi skrabe 1.200 kroner sammen til udbetalingen på huset. Kramer solgte sin kolonihave ved Islandsgade, og jeg bidrog med indholdet i mit spareur. Men vi kunne ikke få med hel kælder. Det var kun for familier med 3 børn, sagde Boligkontoret.

Køerne græssede i baghaven

Jeg var glad for, jeg fik trumfet igennem, at vi skulle bo helt herude i Finnebyens yderkant. For om morgenen om foråret og sommeren, når vi vågnede, så var de grønne marker lige udenfor, lærkerne sang og svalerne fløj om ørerne på os, og køerne stod inde i baghaven og tyggede. Det var dejligt. Også selv om militæret legede lidt for meget krig heroppe – det blev heldigvis mindre med årene.

Finnebyen vrimler med børn

Der var mange forskellige slags mennesker heroppe, og nogle af beboerne var sat ind af kommunen. De betalte ikke selv, og passede de ikke hus og have, blev de sat ud igen. Det skete for nogle stykker.

Da vi kommer herop, er der minimum to børn i hvert eneste Finnehus, ja der er børn overalt. Og jeg får også nogle selv. Under krigen arbejdede jeg som kok i Ålborg og også i andre byer. Jeg har bl.a. også arbejdet i Folkets hus – Kongreshuset – og Århushallen, når jeg vel at mærke kunne få mine børn passet, for det var ikke let. Derfor var det meget deltidsarbejde, og når der var smalhals i vores økonomi nogle gange, måtte jeg ud. Det var kun de enlige mødre, der kunne få deres børn passet. Jeg havde så yderligere et problem, at da jeg endelig fik muligheden for at få mine børn passet – de ville ikke i Finnebyens børnehave! De skreg – som stukne grise. Men nogle gange fik jeg så en nabokone til at se efter dem, når jeg f.eks. arbejdede på Scandinavia. Så betalte jeg en krone i timen for det. Men jeg har aldrig haft fuldtidsarbejde på grund af det med børnene.

Et fald ned i kloakken

Engang skete der noget forfærdeligt for min datter, Pia, hun legede på Svanekevej med en lille dreng, som havde fået åbnet kloakken og smidt en legetøjshund derned og også fået hende hen til åbningen. Mens hun står og ser derned, giver han hende et puf, og hun får lige akkurat og med det yderste af fingerspidserne fat i kanten. Men den lille fyr lægger risten på, mens hun skriger som en vanvittig. Nogle kommer til og åbner risten igen, men hun falder så hele vejen ned i kloakken. Da de kommer rendende for at hente mig, tror jeg det værste: At det var på hovedet, hun er faldet ned. Jeg er helt ude af mig selv og henter i al hast naboen, Engelbrecht, der heldigvis er hjemme. Han lægger sig på maven, og langsomt trækker vi endelig et meget meget barn op af kloakken. Hun var ikke kommet noget alvorligt til, men sikke et mareridt.

Kl. 5 om morgenen med vaskebrætter

I starten var der mange unge familier i Finnebyen. De var friske og aktive, og der blev lavet en del skæg og ballade. Så kunne man f.eks. blive vækket af, at de stod

her uden for kl. 5 om morgenen med vaskebrætter og raslere og lavede larm og musik. Så kunne de finde på at sætte en havestork op på taget eller hænge den i en flagstang, og det var da også sjovt nok. Men det var jo ikke den slags udskejelser, der foregik hver uge.

Snakkesalige Finneby-kvinder

Flere af nabokonerne havde rengøringsjob tidligt om morgenen på Universitet, biblioteket eller Tandlæge-højskolen. Så blev ungerne sat af her foran Svankevej nr. 7. Så kunne de senere følges ad i skole.

Mange af kvinderne sad ovre ved vognmandens kone og hyggesnakkede. Men det havde jeg ikke tid til, for Kramer, der arbejdede med syge mennesker på Statshospitalet, kom hjem på forskellige tidspunkter, og der skulle jo gerne laves mad, og jeg syede også noget og var måske heller ikke så disponeret for al den hyggesnakken som flere af de andre.

Vi kunne se hinanden

I gamle dage var det kun finnebybeboere som færdedes i Finnebyen. Vi kendte hinanden bedre, for der kom kun dem, der hørte til her. Nu om dage er der vild gennemgang, og mange fremmede kommer her.

Men dengang var der jo en ung by i gang heroppe. Fra starten var der meget sammenhold og fællesskab i Finnebyen. Alle var jo flyttet herop på samme tid og boede her under samme villkår. I kvarteret var der ingen store, uigennemskuelige hække, vi kunne se hinanden og lavede mange ting fælles. Feks. indkøbte grund ejerforeningen kollektivt træer og buske hos planteskolen, og en privat havekonsulent havde foreningen også gående rundt heroppe og foreslå forskellige forbedringer o.l. Skulle der sprøjtes, blev det gjort fælles.

Et kæmpe stykke arbejde i forsamlingshuset

Kramer og bestyrelsen lagde et kæmpe stykke arbejde i at få igangsat og færdiggjort forsamlingshuset. Og det var et rigtig godt projekt, mange havde glæde af. Næsten alle hjalp til. Ved siden af forsamlingshuset, dér hvor murstenshusene ligger, lå tidligere en sø, en bundløs sø, påstod man. Alle skulle passe på. Men det var nok mere de voksnes måde at gøre børnene bange på og indgyde dem respekt for søen.

Da forsamlingshuset var færdigt blev det brugt til mange fællesaktiviteter for beboerne. Dans, gymnastik, syning, folkedans og der blev sågar spillet dilettantkomedie. Fra starten af 50'erne gik jeg selv til folkedans i forsamlingshuset et par år. Det var skægt, men desværre holdt folkedansen op, fordi de alle sammen blev gravide. Når vi samledes lærte vi hinanden at kende, og det var meget hyggeligt, for der var altid nogle at snakke med.

Kramer lagde et meget stort stykke arbejde i Finnebyen, og det lå meget tæt på hans hjerte. Kramer kunne lide det, fordi han kunne lide menneskerne heroppe.

Konerne giver en hånd med ved udgravningen af fællesbuset, 1951. Fru Kramer står som nr. 2 fra venstre.

Men også private lagde hus til aktiviteter, f.eks. havde maskinsnedker Viggo Pedersen på Sandvigsvej et hus med hel kælder, og han gav DUI-klubben for drenge lov at være hos ham og afprøve deres forskellige evner med hænderne. De lærte f.eks. at bruge noget ordentligt håndværktøj og fik også mulighed for at skille et ur ad og samle det igen. Det var alle tiders for dem.

Det ligner lader

I dag synes jeg noget af charmen ved Finnebyen er ved at gå fløjten. Nogle tilbygger store – ja jeg vil nærmest kalde dem – LADER. Det *ligner* lader, og flere af husene er ikke særlig fixe mere. Og farverne er heller ikke, hvad de har været. En overgang lignede Finnebyen jo en sommerhuskoloni. Jeg synes det er gyseligt nu, der mangler kolorit! Beboerne burde tage mere hensyn til Finnebyen og de oprindelige ideer.

Og så det folk maler træhusene med og den måde, de gør det på – det gør ondt indeni. Før i tiden kunne vi nøjes med at male hvert 5. år. Og det var ikke noget med at skrubbe og skrabe af – det holdt, det der en gang er malet på. Nu bruges elektriske slibemaskiner i den store stil, og der bliver kørt rundt og rundt på træet. Og folk bruger fernis eller lin-olie med noget stads i, det ødelægger træet, og det er synd. Så hvis nu husene på et tidligere tidspunkt havde tilhørt folk personligt, var man måske på et tidligere tidspunkt begyndt at bygge til og udvide osv. og så havde Finnebyen nok ikke set ud, som den gør i dag.

Mælkebil, Bagerbil, Fiske-Volle, osv.

Men ellers havde vi jo egentlig et væld af servicevogne kørende heroppe. Mælke bilen, Bager bilen, Fiske-Volle, Kul bilen, ham der hentede gammelt jern og ragelse osv. En overgang havde Finnebyen sågar sin egen damefrisør. Det

var luksus – alt var ved hånden eller kom lige til døren.

Engang i starten, hvor vi virkelig skulle spare og Fiske-Volle tøffede forbi, fik jeg den idé, at vi kunne købe rå makreller og lave fiskefars af dem og stege fiskefrikadeller, men det var skrækeligt. Der var ingen, der skulle nyde mere end den første bid. De var uspiselige – så det kan altså også blive for dårligt. Kulbilen kom tit med tørv, der virkelig fyldte noget. Vi havde to rum i kælderen, det ene var viktualierum, det andet var om vinteren næsten altid fuldt af vådt tørv. Så måtte vi trække snore og tørre tøj i stuen. Så fyrede vi i kakkelovnen, så løbesoden drev ned af væggene.

Masser af fejl og mangler

I Finnebyen var der meget byggesjusk i starten. F.eks. var væggene pilskæve, der fik man sig så en grim overraskelse, når man var i gang med at tapetsere. Konflikten med kommunen, som var tilsynsførende på byggeriet, var lang og næsten uløselig. Men ejerne af finnehusene fik hver især deres del af de 10.000 kroner, kommunen i 1952 gav til at reparere finnehusenes fejl og mangler. Men der skete ingenting, og flere rejste herfra, uden at der blev lavet forbedringer på husene.

Men jeg har nu aldrig været træt af at bo i Finnebyen. Men en overgang var der snak finnebybeboerne imellem om, at husene nok senere hen ikke ville blive noget værd. Nogle sagde, at de ville have noget ud af deres huse mens tid var og så solgte de og fik vel omkring 5.000 kr. for dem. Det var engang først i 60'erne. Det sagde Kramer også at vi skulle, men jeg mente nu at det var rart at bo heroppe, så jeg ville ikke flytte. Og det har jeg aldrig fortrudt!

Jeg havde en kanon-barndom i Finnebyen

Ivan Brauer, Østerlarsvej. 1958.

Interview med Ivan Brauer – 07.04.1998

Da jeg var 5 år, flyttede min mor, Ellen Anna Augusta Bukdahl Brauer og min stedbror, Karl Brockdorff Terkildsen og stedfar – Karl Terkildsen – ind på Østerlarsvej nr. 12 i Finnebyen. Det var i 1948. Terkildsen var kommunalarbejder, og de var ikke gift. Min rigtige far var havnearbejder, han blev dræbt ved eksplosionskatastrofen på det tyske ammunitionsskib den 4. juli 1944 i Sydhavnen. Min mor og mig fik en slags krigspension fra Frihedsfonden, som var oprettet af byen til krigsofrenes enker og børn.

Jeg var tilmeldt søndagsskole i Finnebyens

forsamlingshus men dukkede kun op, når jeg ad omveje havde fået at vide, at nu var der tilmelding til lejrskolen. For der var mere krudt i mig, og jeg havde lidt svært ved at sidde stille. I min barndom havde jeg frygtelig travlt – gik til fodbold og dans, hvor jeg blev meget brugt, som det hed, og mange af mine eftermiddage og aftener var optagede. Men det meste af tiden gik med at lege med de andre børn fra Finnebyen.

Dengang legede Finnebyens voksne med deres børn

Familien Brauer/Terkildsen.

Dengang legede de voksne fra Finnebyen meget mere med børnene, end forældre gør i dag. De hyggede sig med os, om sommeren var det ude på gaden med boldspil. Havelågerne var mål og fodbolden var en sølle tennisbold. Om vinteren opholdte vi os ude, og dengang var der hårde vintre og meget sne, så var det skruenøglerne frem og op på skøjterne og hen ad Finnebyens isbelagte småveje og masser af sneboldkampe, og en gammel trækælk blev også trukket frem. Belysningen i Finnebyen var måske nok sparsom, men vi kunne da se. Men nogle dage sad de voksne bare og tævede kort i de lumre, røgfyldte stuer.

Til tælling efter et højresving med kosterkaftet

Finnebyen var fyldt med særlinge, og Lådvig var en af dem. Han boede på Øster larsvej nr. 4, og en gang blev han knock-outet. Det var ved at blive efterår og let for mus at smutte ind i træhusene. Det gjorde kvinderne højrystede og hysteriske, når de pludselig en søndag formiddag midt i rengøringen faldt over sådan en lille stakkel. De skreg op, og mændene stormede ind for at komme til undsætning. De troede jo det værste, men straks blev Terkildsen beordret i gang med kosterkaftet for at få de små skind frem fra skabe og skuffer. Han rodede jo noget rundt i huset efter de satans små gnavere og havde rigtig fået vækket jagtinstinkterne i sig. Lidt forsinket kom Lådvig så faren-de for at se, hvad der var los, men i samme øjeblik han stak hovedet ind, var Terkild midt i et højresving med kosterkaftet, der ramte Lådvig lige på snot-ten, så han røg lige ned på hovedet. Han blev sendt direkte til tælling på køk-kengulvet, for han havde ikke mere hår på hovedet end en nyfødt og tilmed havde han fået noget at drikke.

Ved skuret bag Landbolyst

Gården Landbolyst lå midt inde i Finnebyen, der hvor murstenshusene ligger nu over for børnehaven. Det var lukket land, og der foregik mystiske ting, som

vi børn aldrig helt fik stillet vores nysgerrighed over for. Der var store udfordringer bag hækken, og især var der nogle fantastisk gode frugttræer i haven. Dengang løb der en sti, hvor Nykersvej går nu, og lidt henne af stien stod et skur inde på bondens ejendom, og høje træer gav læ for vind og regn. Der havde børnene forsamlingssted, en slags tingsted, hvor vi kunne være ugenert og samtidig kikke ind til bonden og se f.eks. hans lille ø med voldgrav udenom. Det lignede faktisk en lille sø. Det var også stedet for vigtige afgørelser, afstraffelser eller nævekampe, der skulle afvikles.

Ud af hoveddøren med en haglspreder i hænderne

Til daglig så vi aldrig noget til folkene på gården, for de havde deres egen lille indgang fra grusvejen, der gik ind lige ved siden af Bornholms Vej og forsamlingshuset. Men de var mystiske og anderledes – de skulle drilles. Ægteparret havde ingen børn, og manden var en bitte, skummel men kraftig og særdeles arrig satan, og hun lignede nærmest en heks. Et par særlinger, vi var meget tiltrukne af og bange for. Terndrup hed de. Boligen var et større 2 etages stuehus med en stor og mange steder vildt voksende have.

Han var slagter på Slagtehuset og jæger, og i hans skur hang tit døde dyr, ræve og grævlinger, og det lugtede jo noget af blod og mord, og vores fantasi og nysgerrighed blandede sig rigeligt op med angstfølelsen. Vi turde ikke gå ind i haven, i hvert fald ikke alene, og aldrig efter mørkets frembrud. Men vores lyst til at smage på hans struttende æbler og pærer højt oppe i de lækre frugttræer, var nogle gange så stor, at vi tog os sammen til at gå på æble- og pæreskud derinde. Når vi sneg os frem i vildniset var det svært at bevare overblikket. Samtidig var bonden, som vi kaldte ham, ualmindelig vagtsom. Pludselig midt under det hele, kommer han farende ud af hoveddøren som et lyn med sin haglspreder i hænderne pegende rundt til alle sider som i en bedre western-film. Han sigter på os og truer højtråbende med at skyde, mens vi skriger og i vild panik flygter zig-zag afsted i alle retninger ud af haven.

Der røg nogle bukseben og kom nogle flænger på den bekostning. Vi havde fået vores lyst styret, og der gik nogen tid, indtil vi igen ikke kunne stå for fristelsen.

Lyden af et hult vov-vov

Men bonden havde flere overraskelser til os. Næste gang vi drister os derind og selvfølgelig holder hysterisk udkik med den skide dør, lyder der pludselig hundeglam fra en helt anden retning. Imod os stormer to sort-brune blodhunde, de kommer halsende med deres hule vov-vov. En lyd, der løber koldt ned af ryggen på os, og vi er ved at skide i bukserne af angst og har kun eet i hovedet: at få røven ud af matriklen. Vi tordner ud gennem hæk og bevoksning, mens vi hører ham råbe truende i baggrunden, at næste gang pudser han blodhundene på os.

Bondens blodhunde var ikke til at spøge med, han brugte dem til jagt, og deres tunger var så lange, at de kunne slikke øjenbrynene. De æder jo alt, og selvom vi var ikke ret store, var der alligevel lidt kød på os.

Inde i en have slikkede vi sårene, mens vi vendte vores yndlingsofre og bildte hinanden ind, hvor tæt hundene havde været på. Vi var også inde i andre haver, men der kendte de voksne os, så det skulle være lidt mere diskret. Så det snakkede vi aldrig om.

Det var ham, der begyndte

En af de lidt ældre drenge i Finnebyen var en overgang på nakken af mig. En Don Juan og rigtig leder-type, jeg var måske rykket lidt for tæt på. Eller måske spillede jeg bare for smart fodbold eller var for hurtig. Engang vi stod bag skuret, mødte han op med et par store motorhandsker. Helt umotiveret stak han mig en på snotten, og jeg var ellers fredelig og slet ikke nogen slagsbror, men det blev jeg sgu gal over og hidset godt og grundigt op af. Jeg er ikke sjov, når jeg er hidsig, så han fik et lag tørre tæsk. Så stillede hans fatter pludselig også op og skældte ud og kaldte mig alt muligt. Men det var jeg sgu ligeglad med, for det var ham, der begyndte.

Til dans i forsamlingshuset

Da forsamlingshuset blev bygget, hjalp børnene til, og jeg kørte selv jord væk i en trillebør. Det var et skønt sted, og der blev holdt mange slags fester i Forsamlingshuset – bryllupsfester og runde fødselsdagsfester, ja også min konfirmationsfest.

Kurt Brøggers danseskole lå i forsamlingshuset. Han drønedes op af Bornholmsvej på motorcykel med konen bagpå. Hun var hans dansepartner, og de var gode til det. Dér gik jeg til dans i 15 år. Mens min far, Terkildsen, organiserede meget og solgte f.eks. billetter ved indgangen til afdansningsballerne, så dansede resten af familien, og min mor og min stedbror dansede sammen.

På hospitalet for at få en klemme i

Da der var kommet lidt asfalt på småvejene, lod vi os tit inspirere af par nr. 7, Kaj Verner og Palle Lykke, der var i superform på 6-dagesløbs-banen i Århus-hallen. Vi arrangerede cykelløb i Finnebyen – 10-11 år var vi, da vi lavede rigtige parløb med 3-5 par. Ruten var Snogebæksvej (nuværende Nykersvej) – Sandvigsvej – Bornholmsvej – Østerlarsvej, og det var med målstreg, tidtagning, kørende skift, opløb og hele molevitten. Der var knald på, og engang styrtede jeg nede i opløbssvinget Bornholmsvej/Østerlarsvej lige før bakke-spurten og hakkede hovedet i kantstenen. Der var ikke så meget med hjelm dengang, så jeg røg direkte på hospitalet og fik en klemme i. Det tog selvfølgelig det meste af et par timer, og de andre var da også noget utålmodige i den ufrivillige pause, så de var mere end klare, da jeg vendte tilbage fra hospi-

talet. Jeg fik hurtigt rettet cykelskærmen og genoptog straks forfølgelsen. Der skulle mere til at knække os.

Ingen fodboldbane – der kommer en ringvej!

Hvor Ringvejen nu skærer Finnebyen over i to, strakte sig dengang et stort græsareal lige så bredt, som vejen er i dag iberegnet cykelstier og fortov – på hver side med en lille skråning ned til Store og Lille Finneby. I 1950 spurgte vi kommunen, om de ikke kunne undvære et stykke af arealet, der bare lå brak, så vi kunne anlægge en fodboldbane. Eller om de evt. ville tage initiativet til det. Kommunen svar var meget afvisende, for den plads var i følge byplanen reserveret til trafik. Der skulle sandelig snart komme en stor ringvej susende præcis der igennem.

Vi fik skam også en vej. 35 år efter!

Den første bil kørte på Ringvejen i 1986! I den tid kunne børnene jo ligeså godt have spænet lidt rundt efter klatten og have tacklet løs.

Fiske-Volle, GedeFrederik og PisArthur

Finnebyens tilstødende areal mod nordøst, hvor Paludan Müllers Vej sidenhen blev forlænget op mod 7'eren nuværende endestation, bredte store kornmarker sig. Ved Brendstrupvej lå også træhuse – de gule husvildebarakker bygget under krigen. I slutningen af 40'erne spillede børnene fra de gule husvildebarakker – vi kaldte dem børnene fra Blokkern' – allerede fodbold der for fuld udblæsning. Præcis hvor købmand Geilman og udlejningslokalerne ligger nu. På fodboldbaner med stolpemål og fiskenet. Det var her CIF eller Charlottehøj Idræts Forening blev startet. Fodboldbanen var nabo til Blokkern', og her boede også lige op ad fodboldbanen Fiske-Volle, der solgte fisk i Finnebyen. Han var altid efter os og sikkert sur over, at bolden konstant havnede inde i hans have.

På hjørnet ved Paludan Müllers Vej og Ringvejen, boede GedeFrederik i et skur, og på den lille brakmark græssede evig og altid geder. Hans nabo, PisArthur, der var koksmanden i Finnebyen, havde vi sikkert beluret og en enkelt gang set ham helt uskyldigt stå og lade sit vand op af et træ. Og så havde han fået det navn. Det var nogle mystiske typer, så dem blev vi lige nødt til at drille ind imellem.

Op af jordhulen som en raket

Der var vældig meget plads på området ved Blokkern', men ingen træer. Derfor blev de huler, vi lavede – jordhuler. Der blev gravet godt og dybt ned, og vi skulle også bruge noget materiale til at isolere med, for hulegulve var helvedes kolde. Der stjal vi høet fra de omliggende kornmarker. Det var heller ikke populært. Så de voksne naboer var ikke så vilde med de huler, børnene byggede og det ballade, vi lavede, så vi blev tit smidt væk. En gang GedeFrederik var

på krigsstien, kom jeg sidst op af en af vores huler. Da var han godt nok hurtigt efter mig, og han fik mig med en af de her høtyve lige i røven, så jeg røg op af jordhulen som en raket.

Forbudt for børn

Militærets enorme øvelsesområde lå på den anden side af Brendstrupvej med bl.a. det der i dag er Bodøvej og Duekolonien og også videre ud. Der var også en grus- og en mergelgrav, alle vidste var forbudt for børn. Men det var åbenbart ikke sivet helt ind, for det skete jo nogle drukneulykker i mergelgraven. Det var i 1955 eller 1956. Forbudte steder er spændende for børn, og alle lavede flåder og sejlede ud på den skide mergelgrav. Vi var f.eks. også langt inde på militærets øvelsesterræn, der blev gennemskåret af et bitte vandløb, der løber til Egå'en, hvor en slynge gik tværs over. Der kurede vi over i fuld fart på et reb med en stor knude. Og vi drønedes jo afsted, når de fandt os og jagede os væk. Hva så, sagde vi. Ska' vi over til Slyngrn'? Efter sådan en begivenhedsrig eftermiddag var det heller ikke let at forklare, når man dukkede op på Østerlarsvej nr. 12 til aftensmad drivvåd eller bare med lidt svuppen i skoene. Der blev jo fabrikeret nogle usandsynlige løgnehistorier. Skydebanen var også lukket land, men vi var tit på spiontogter og lurede alligevel i stor stil derovre. Det var vildt, men det var saft suseme skægt. Ikke langt derfra lå motocrossbanen, som vi startede dengang – bare ikke med kværnende kubber, nej, vi ræsedes afsted på vores cykler med rugbrødsmotorer uden en lyd.

Det Hvide Hus

Hvor bebyggelsen Trillegården er nu, lå dengang en stor gård med skønne kornmarker og jord helt ned til Plejehjemmet Toftegården ved Herreds Vej og helt over til Brendstrupvej. Men det forreste stykke ved Finnebyen havde vi helt for os selv. Det var måske ikke så stort, men det var rart. Det er dér, hvor Vuggestuen Charlottenhøj nu ligger. Dengang lå den lille bonde i svinget i Det Hvide Hus. Det var selvfølgelig hvidkalket, og han havde grøntsager, frugter, urter og blomster uden sammenligning. Han havde også kreaturer, men køkkenhaven var i særklasse. Og dengang fik man jo to varme retter hver dag. Mælkemad og almindelig. Om sommeren stod den tit på rabarbergrød, og i Det Hvide Hus købte vi for 25 øre rabarber. Ikke noget med at veje, nej han sagde: Nu kan du vist ikke slæbe mere væk herfra, der må være for 25 øre! Fordelene ved at handle i Det Hvide Hus var, at du slap for at slæbe varerne hele vejen hjem inde fra byen. Samtidig var det billigt, og han kunne såmænd forsørge hele kvarteret med rabarber og grønt.

Hos ham købte pigerne også sommerblomster til ingen pris. Ærteblomster i mange flotte farver og morgenfruer, de kunne købe med hjem til deres mor.

Og vi bad også fadervor

Herluf boede i Finnebyen. Han var den første præst i Århus – det var sidst i 50'erne – som gav plads for rockmusik i sin kirke. Herluf var meget speciel. Om aftenen kørte han rundt i Finnebyen og samlede alle de unge op og tilbød dem husly og te i sin kælder. Vi skulle bestemt ikke stå og hænge på gadehjørnerne eller lave ballade. Hos præsten havde vi så husly, og det var fint. Men vi var ude, fordi vi unge ville være ude, og fordi vi ville være sammen. Vi gad ikke være hjemme og sidde lårene af vores forældre og støve til. Alligevel ville vi gerne være i præstens kælder – underligt nok. Så sad vi bare der, og vi bad også fadervor dernede. Har man hørt så galt. Måske kom vi der, fordi det var lidt af et mystisk sted. Ja nogle gange spadserede hønsene sku rundt derinde omkring benene på een, og det var ærlig talt lidt underligt...

Vådeskud eller...

Alle knægte med krudt i røven laver numre, jeg var ingen undtagelse. Jeg havde svunget min hjemmelavede stenslynge og perforeret en barnevognskaleche eller jeg havde stjålet fire hjul fra en barnevogn til sæbekassen eller skudt pæren fra lysmasten udenfor ned en aften. Blot en brøkdel af et sekunds barnlig ubetænksomhed eller en pludselig indskydelse, hvor Kaptajn Mickey lynhurtigt reagerer og trækker mod et par beskidte mexicanere og plaf – så hang du på den. Det var lidt svært at bilde den gamle ind, at det hver gang var et vådeskud, eller at hjulene selv var rullet hen under mit hjemmelavede karoseri. Så blev fatter sur, og det kunne da mærkes!

BUDI – bal på Poppelpladsen

Nogle gange var der vældig tomt i lommerne. Så sad vi nogle gange om aftenen i kælderen på Finnedalsvej og pakkede de optændingsspinde, alle brugte til kakkelovnene. Der pakkede vi 10 brune poser med elastik rundt om og fik 25 øre pr. bundt. Der tjente vi så lidt håndører, og da var børnearbejde jo ikke forbudt endnu.

Som 12 årig fik jeg min første budplads i byen ved Industritryggeriet i Vestergade. Et par timer direkte fra skole – 15 kr. pr. uge, hvoraf mor fik de 10. Da vi var blevet lidt ældre – 14-15 år – var det fedt at stå ovre ved ishuset og spise isbåde og drikke cociomælk. Det var sagen, og senere på sommeren var det til BUDI, som det hed, hver 2. onsdag. Vi kom et slæng fra Finnebyen, men der var unge fra hele Århus til bal i botanisk have på Poppelpladsen. 10 øres dans – det var, hvad det kostede at danse en polka sidst i 50'erne. Men det var altså sodavand og pølser – ingen spiritus, og vi morede os alligevel.

Min barndom i Finnebyen var fantastisk, en kanonbarndom! Jeg boede der til jeg var 22 år, men den 1. januar 1965 måtte jeg flytte fra Finnebyen, da min mor døde. Jeg skulle bruge et lån på 54.000 kroner til at bo i Finnehuset, som

banken ikke ville låne mig. Et træhus, sagde de, på lejet grund? Nul, bitte mand, sagde banken.
Jeg græd den dag, jeg flyttede.

Finnebyen var stor for børn, og der var langt for små ben

Interview med Annelise Breindal Nielsen – 05.05.98

Jeg boede 1949 i Almindingen sammen med min mor, far, farmor og farfar i et LAB-hus, der blot var en smule større end et finnehus. Det var lidt for trangt for alle os, så min far, der før havde boet 10 år i træhus i Norge, bestemte, at vi skulle flytte i et finnehus af træ. Skønt min mor hadede kulde og var bange for at komme til at fryse i et bræddehus, overbeviste min far hende om, at træhuse var både sunde og gode.

Annelise i Finnebyen 1950.

Sidst beboede finnehus med to sokler

Jeg flyttede på Sandvigsvej nr. 11 som 5 årig med min far og mor i Finnebyens sidste ubeboede finnehus. For selvom socialdemokratiske politikere havde meldt udsolgt allerede i maj 1948, var der altså i foråret 1949 endnu et usolgt finnehus tilbage! Sandvigsvej nr. 11 var præcis dér, alle håndværkerne holdt til! De arbejdede på at afhjælpe klager og sjusk ved Finneby-byggeriet, og huset havde fungeret både som deres værksted og kontor. Huset var temmelig ramponeret, for håndværkere er ikke særlige kendte for at tage med fløjls-handsker på tingene og da slet ikke for at rydde op efter sig. Det undrede i hvert fald ikke min far, at malerbøtter dækkede hele kældergulvet, da vi flyttede ind i september 1949. Men ingen havde boet i huset før.

Håndværkerne havde åbenbart haft en del problemer med Sandvigsvej nr. 11, for ude i forhaven, hvor min far straks gik i gang med at anlægge en urtehave, stødte han snart på en ekstra finnehus-sokkel. Han kløede sig noget i nakken, men fandt så ud af, at vejene først blev anlagt efter, at husene var bygget. Håndværkerne havde lavet soklen som var det en almindelig matrikel, og fuldstændig glemt, at det var en hjørnegrund – fire meter længere tilbage måtte de støbe en ny sokkel. Min far hakkede en del i betonen de første år og bandede fælt over det, mens han smed beton ud af urtehaven.

Et Eldorado for børn

For os børn – og vi var mange – var Finnebyen et Eldorado, men den var sam-

Klassebillede 3.B, Katrinebjergskolen 1954.

tidig stor og voldsom for et barn – og vi havde små ben. Fra 1951 gik jeg to år på Møllevangsskolen – i 1. og 2. med bogstavet O efter klassetrinnet, og der var 36 elever i hver klasse! Alle fra Finnebyen gik på Møllevangsskolen, der dækkede hele Vest-området. Der var ikke andre skoler herude end Møllevangsskolen og den i Finsensgade på Trøjborg, som dækkede

Århus Nord. Katrinebjergskolen blev bygget lidt senere som aflastning, der gik vi fra 3. klasse og var hele tiden ældste klasse. Børnene fra Finnebyen fulgtes ad i skole, og om morgenen mødte vi kl. 8.00, så der var ikke tid til leg, men på hjemvejen tulrede vi afsted op af Paludan Müllers Vej ved skrænten, på de grønne områder, hvor vi legede tagfat, og brugte rigtig lang tid til at komme hjem på vores små ben.

Selvom vi gik i skole med børnene fra hanstholmhusene, kom vi ikke sammen med dem, og jeg har aldrig været hjemme i sådant et træhus. Der blev drukket meget, men vi var ikke bange for at gå forbi. Derimod var der en masse gensidig drilleri mellem Blokkern' og os.

Påklædningsdukker, glansbilleder, servietter og – karamelpapir

Drengene var mest til udendørs lege, mens vi piger blev holdt inde. Når vi kom fra skole smed vi tasken inden for døren i Finnebyen, og så var vi jo i pigernes verden. Den stod i stor kontrast til drengenes lege, der var præget af aggressivitet og nysgerrighed, mens pigelegene var stille og meget civiliserede og ofte funderet på ordnen og organiseren, samleri og bytten af forskellige emner og tit også begrænset af hjemmets fire vægge. Indelege var lege med påklædningsdukker f.eks. Puk og de tre danske prinsesser. Pigerne designede selv en masse tøj, som blev tegnet og lavet på bagsiderne af pappet på Solgryns eller Foskas havregrynsposer. Vi farvede dem og klippede ud. Glansbilleder var en anden af pigernes favoritlege, og her kunne vi også bytte. Til børnefødselsdage fik vi sjældent brugt vores fine servietter, de skulle nemlig hjem til samlingen, så vi kunne bytte med hinanden. Opfindsomheden hvad angår samleobjekter var stor, f.eks. karamelpapir, som vi glattede ud med en negl og lagde i pres i en bog. Men så samlede vi også på hønse- og dueringe, marmorkugler og hoppede i paradiset med hinkesten.

Den Lille Legeplads var nabo til Landbolyst og lå, hvor stenhusene nu lig-

ger. Den var stedet for vores udendørs lege. Der var gynger, træstammer, karusel, og der legede vi også bro-bro-brille, ringleg, tagfat og fanger, en leg, der gik på at tælle til 50 og finde og fange hinanden. Der var høje træer og buske, hvor det var let at gemme sig, og så var det tæt på Landbolyst, hvor heksen boede, og hvor de havde det mystiske vandhul, man senere fandt en del tysk ammunition i.

Pigerne i Finnebyen var gode til at lege, vi havde et godt kammeratskab, og legene var civiliserede og inden for rammerne. Og pigerne i Finnebyen var pæne piger med gode manerer, og det kunne vi bl.a. takke Kordegn Bach for.

I Søndagsskole og til Religionsforståelse hos Kordegn Bach

Hver onsdag eftermiddag i vinterhalvåret gik alle pigerne fra 4. klasse – 8 fra Finnebyen – til Religionsforståelse hos Kordegn Bach i Christianskirken. Det foregik hos ham selv på Katrinebjergvej. Det var en godt initiativ, og vi fik lov til at lave forskellige ting med kammeraterne, male på fint trykte ark, besvare spørgsmål, farvelægge tegninger. Højtlesning fra Bibelen i afmålte portioner, og lignelser, morale osv. blev skåret ud i pap, og det hele gled fint ned med en kop chokolade hos kordegnen.

Det var en af naboerne på Sandvigsvej 7, Thagaard, der var tilknyttet Krypten, der stod for initiativet. Det var også ham, der fra 1952 havde sat gang i Søndagsskolen, som foregik fra kl. 14-15 i forsamlingshuset. Vi var vel ca. 60-70 piger og drenge bænkede og delte af en midtergang med næsen vendt mod talerstolen, hvorfra dagens tekst fra Bibelen blev læst op. Vi sang salmer og fædrelandssange, før vi sluttede af med at bede en bøn.

Efter ca. en times pause gik Børnenes Filmklub i gang for de samme børn, og hvor der blev vist film fra England og Amerika, f.eks. var der en sjov amerikansk serie, der hed Bassemand, der handlede om en baby, der havde en stramtantet nanny, der måtte stå model til alle denne vanvittige babys påfund. Der var også kortfilm og danske film – bl.a. en rigtig spændende film som hed Alarm med smukke Lau (Lau Lauritzen). Til Børnefilmklubben kunne man købe sodavand og vanilje- og jordbæris til 25 øre. Kl. 17.30 var det afgang, og så var det hjem til spisetid – præcis kl. 18.00. Om aftenen startede filmklubben for de voksne kl. 19.00, og så blev vi passet af større søskende eller ved en nabo. Der var så sandelig fuldt program i forsamlingshuset fra søndag kl. to.

Ring til Zonen – ikke Falck!

Sjippetov, svingetov og boldspil skiftede de udendørs lege til, da vi blev lidt ældre. Rundbold og især langbold spillede vi tit på Neksøvej med en lang, tung og rund kølle af massivt træ, vi ikke skulle rotere for vildt rundt med. Men ind imellem det skete jo, at børnene enten ikke holdt afstand eller at en eller anden bitte, hidsig lillebror med superhelt-drømme forsøgte at hamre bolden op i himlen og fik snurret sig et par ekstra gange rundt og ud af balan-

ce. Så selvom jeg altid ventede klinet op af hækken til det blev min tur, fik jeg sådan en ordentlig en på sinkadusen, så jeg drattede bevidstløs om med en flænge i tindingen. Braget kunne høres overalt i Store Finneby – i hvert fald om på Sandvigsvej, hvor mine forældre arbejdede i haven, og hvor den uheldige dreng, der var fiskemanden Tordenskjolds søn, kom stakåndet hen og hentede min far, der straks galopperede til åstedet. Med det samme han så mig lige der, og da vi ingen telefon havde, indprentede min far drengen, at han skulle skynde sig hjem og ringe til Zonen – ikke til Falck!

Noget senere dukkede Falck så op i Finnebyen og kørte mig med fuld udrykning på skadestuen, hvor en læge lappede tindingen sammen. Da jeg temmelig groggy kom tilbage til Sandvigsvej nr. 11, fulgtes jeg med min far over til Tordenskjold, fordi min far mente, at den uheldige og ulykkelige dreng skulle have vished om, at det ikke var så slemt, som han frygtede. Da jeg dukkede så op med mine fire klemmer og fik tilbudt en banan, som jeg ellers aldrig spiste og egentlig ikke kunne lide, syntes jeg ikke jeg kunne være andet bekendt end at tage imod frugten, som jeg i min befippelse åd, og siden har jeg kunnet lide bananer.

Falck sendte min far en regning på 275 kr., og det mellemværende var han slet ikke tilfreds med at skulle betale, når han nu havde indprentet den forvirrede dreng, at det var Zonen, vi var medlem af – ikke Falck. De to fædre delte beløbet mellem sig, for det var mange penge dengang i 1956.

Stuearrest eller svirp fra et bambusrør

Normalt røbede jeg aldrig mine narrestreger til mine forældre, for det havde altid bundet en eller anden form for afstraffelse i halen. Det mest udbredte var stuearrest, som jeg fik tit, bl.a. fordi jeg ind imellem kom for sent hjem. Afstraffelsen afhang af forseelsens karakter, for der var selvfølgelig forskel på fem minutter og en halv time, men hvilket barn formår at styre tiden, når legen er god. Men når jeg legede hos mine veninder i Finnebyen og spurgte en voksen om klokken, og den frygtelige sandhed, at tiden var overskredet med en halv time, pludselig gik op for dig, og det eneste, du med sikkerhed kunne se frem til, var fysisk afstraffelse – det var uhyggeligt. For som mange andre børn i Finnebyen, fik jeg bank. Først med en træbøjle i afmålte strafforportioner efter forseelsens størrelse, og nogle år senere gik vi over til bambusrør. Det svirpede lidt mere bagi, mente min far, og det var ham, der tog sig af det lille stykke arbejde, og tingesten lå altid på sin plads ovenpå klædeskabet.

Hjemmeaftenerne med klassikerne

Jeg elskede fritiden og familiens hjemmeaftener om vinteren. Det var noget af det bedste, når min far læste højt af en bog, mens min mor og jeg lavede håndarbejde. Det var klassikerne, Oliver Twist, De Tre Musketerer, Ben Hur, og de kunne godt komme mere end een gang, de gode bøger. Det var tit sådan, at

Fru Breindahl giver en hjælpende hånd, 1951.

det var svært at se og brodere på samme tid, når man var blevet grebet af en bog, og tuderiet havde fået fat i een, eller når min fars stemme ind imellem blev lidt hæs.

Men så fik fjernsynet indpas i hjemmene, og det var tidstypisk i starten. Det var en sensation, at enkelte havde fået TV. Sammen med naboer og venner blev vi inviteret til at se Svend Petersen med TV i TIVOLI. Mange gange sad vi 10-15 stuvet sammen i en lille stue, og nogle havde taget æbleskiver med, og det var sådan en slags sammenskudsarrangement. Det var en anderledes måde at være sammen på, for foran TV skulle man sidde og glo på sådan et apparat og længe holde sin mund. Først bagefter måtte der diskuteres. Det var ikke let!

I mergelgraven til livet

Vi legede tit ovre ved Mergelgraven på Vestereng, og engang i 1956 var jeg derovre sammen med en veninde fra Allingevej. Det var vinter med frost og sne, og vi skulle over at se, om vi kunne kælke på siden ned mod militærrets indhegning. På mergelgravens overflade skinnede isen der, hvor sneen var

Militærudstilling ved Mergelgraven ca. 1958.

blæst væk, men ved bredden afslørede store fodspor i et tyndt lag sne, at en tung person havde vovet sig ud på isen. Vi resonerede, at isen kunne bære, og vi måtte ud på mergelgraven, der var alle tiders glidebane. Jeg trykkede lidt på isen og gik først forsigtigt og prøvende ud, og det gik jo godt, men ved det syvende skridt gav isen efter og brast under vægten fra min forreste fod, og benet gik i. Da jeg forsigtigt forsøgte at bevæge mig baglæns, brast isen ved det sjette skridt, og jeg var pludselig i med begge ben. Jeg skreg og sank hurtigt i til livet. Det var nogle meter ude, men det gik stærkt. Min veninde havde lagt sig på maven og fået fat i min hånd, og mens jeg lå på ryggen, trak hun mig langsomt op af mergelgraven, der var begyndt at suge mig til sig – ned i det ulækre vand. Jeg blev hevet i og fik mig bakeset ind på bredden, og vi så ud! Vi løb hjem til hende, hvor alt mit magede tøj, blev lagt til tørring på kaminen, og jeg fik en slåbrok på, indtil jeg skulle hjem. I halvvåd tøj begav jeg mig tænderklaprende hjem, og inden for døren sneg jeg mig lynhurtigt ind på værelset, hvor jeg hurtigt skiftede og var klar til aftensmaden, som om intet var sket. Jeg turde aldrig sige det hverken til min mor eller far.

Ind og ud hos Brøgger

Det var næsten kun Finnebyens børn, der gik til dans hos Brøgger i samlingshuset, og jeg startede i 1956. Men jeg var kun med fordi de manglede en dreng, og jeg måtte danse som en dreng og føre. I 1958 kom der så en dreng, og så var jeg lige pludselig i overskud, og så var det ud igen. Det var ikke nogen lang og glørværdig dansekariere jeg havde, og i øvrigt havde min far aldrig syntes jeg skulle danse, det var spild af penge. Det syntes han nu bare!

Men i samlingshuset spillede de i hvert faldt een dilettantkomedie om året, og de voksne havde det sjovt til øveaftener osv. Jeg var med et år, hvor vi optrådte for børnene – Visti, der var nabodrengen, og mig. Jeg skulle være Nina, der vrikkede og mimedede med noget, der lignede en mikrofon, og Visti vred sig som Frederik med sin guitar og mimedede tostemmigt til et af Nina & Frederiks gamle hits.

Rosiner i præstekjølens lommer

Herluf Andersen var præsten og sammen med konen Ruth var de højt elskede af de unge i Finnebyen. De boede på Finnedalsvej 2, og når drengene stod ude og hang under lygtepælene, fordi finnehusene var huse med begrænset plads, sagde præsten blot, at vi skulle komme over til ham og tage vennerne med. Det gjorde vi så – hver onsdag. Vi var nogle gange 50, der færdedes frit over hele huset og spillede vores egne medbragte LP-plader med Elvis Presley og rock. Vi spillede også spil, fortalte og digtede historier, og skiftedes til at have en bradepandekage med, og så gav Ruth saftvand. Præsten var ikke nogen typisk præst, en hr. hvem som helst, han var intellektuel og jokkede rundt i kulørt skjorte, islænder og fløjlsbukser med hængebag og var

meget forstående over for os. Vi sang aldrig salmer, men nogle gange kunne drenge ikke dy sig for at lave noget fis. Så gik de ind i soveværelset, hvor præstekjolen hang og ventede på den næste prædiken, og så fyldte de lommerne med rosiner. Det var uskyldigt halløj.

Det var også uskyldigt halløj nytårsaften i Finnebyen, hvor vi altid lavede narrestreger. Ved de forskellige huse var vi rundt med en stak urtepotter af ler, som vi havde samlet. Så ringede vi på, og lige før de åbnede eller var i gang med at åbne, hamrede vi urtepotten i fliserne med et brag og var væk. Eller vi hang æggebakker op i flagstangen, ja engang var det min farfars gamle underbukser, der endte i en flagstang. Jeg prøvede også engang at fyre en kineser af nytårsaften, jeg stod med den, og en dreng prøvede at signalere til mig, at den var tændt, men jeg havde åbenbart for travlt med at snakke eller pjatte, og så sprang den i hånden på mig. Hånden blev lam, og sammen med min veninde forsvandt vi ind på mit værelse. Hun hentede en kande vand – vi blev meget tørstige – og jeg stak den lamme hånd i, mens jeg jamrede. Det begyndte at blive bedre efter et par timer.

Jeg turde aldrig fortælle det til min far af frygt for stuearrest eller for, at jeg næste nytårsaften blev holdt i vildt stramme tøjler.

Statistik og temaer om Finnebyen

Træhuse og nødhjælpsbyggeri i Danmark

Hvem var de første købere af finnehuse?

**Forretningsvirksomhed og anden erhvervsvirksomhed
i Finnebyen anno 1951**

122 træhuse i Finnebyen?

**Charlottehøj Bibliotek
– børnenes bibliotek fra begyndelsen**

Børnehaven Charlottehøj og Finnebyen

Finneposten – linie og layout

Formænd i Grundejerforeningen Finnebyen – 1948-98

Træhuse og nødhjælpsbyggeri i Danmark

I Danmark bygges træhuse i tider med bolignød. Efter 1. verdenskrig var boligsituationen i København håbløs, og den blev afhjulpet ved, at kommunen tog initiativ til at opføre et stort antal midlertidige boliger. Boligerne blev ofte opført i træ, der ud over at være billigere også var hurtigere at arbejde med end mursten.

Også danske krigsfangelejr blev normalt opført i træ – for eksempel Hald Ege ved Viborg, hvor der under 1. verdenskrig blev bygget en lazaretlejr til 2.000 krigsfanger. Og Horserødlejr – også opført under 1. verdenskrig – blev anvendt under besættelsen til internering af danskere.

Nødhjælpsboligerne af træ blev ofte genanvendt til nye humanitære formål, når den oprindelige grund til opførelsen faldt væk. Hald Ege bl.a. blev senere benyttet til en række forskellige formål – folkekuranstalt, og senest til forskellige amtslige institutioner og som flygtningelejr. Horserød blev efter krigen overtaget af fængselsvæsenet. Fra Kløvermarkslejr, der havde huset tyske flygtninge, overtog Københavns Kommune i 1945 200 svenske skovhuggerhuse og genopførte dem som boliger for husvilde.

Nyeste skud på stammen inden for nødbegyggelser er flygtningelejre, der i 1990'erne blev opført som træbyer i mange egne af landet.

Der var mange paralleller mellem situationen i Danmark efter 1. og 2. verdenskrig, og en af dem var manglen på boliger og byggematerialer. Løsningen var igen nødhjælpsbyggeri af træhuse.

Helt specielt så det ud på Bornholm efter de russiske luftbombardementer 7.-8. maj 1945 af Rønne og Nexsø med flere hundrede huse totalskadede, knap 3.000 delvist ødelagte og i lang tid ubeboelige huse. Så Danmark sagde ja-tak til svenskernes generøse tilbud om at levere op til 1.000 monteringsfærdige træhuse. Danske håndværkere foretog opstillingen, og de første prøvehuse blev leveret i juli og indviet den 15. september 1945. I Rønne opførtes 200 og senere 25 huse, og i Nexsø opførtes ca. 75, hvilket kom til at præge bybilledet i de to byer.

Blandt bornholmerne var der i begyndelsen en del skepsis over for disse »barakker«, men efter indvielsen vendte stemningen, og aviserne skrev nu om »små vidundere« og »smukke huse, fiks indretning«.

Århus Kommune indkøbte kort efter krigen også hanstholm-fiskerhuse – eller hanstholmhuse, som de også kaldtes – til opførelse i området mellem Katrinebjergvej og Paludan Müllers Vej. Husene var meget mindre end finnehusene med to små stuer og et køkken – på i alt på 36 m². Oprindeligt havde de huset fiskere, som under krigen blev tvangsforflyttet fra Hanstholm til Ræhr – deraf navnet Hanstholmhuse. Husene blev saneret i løbet af 60'erne.

Kommunerne – der for det meste var indkøberne på nødhjælpsbyggeriet

af træ – tog deres forbehold mod udvikling af slumbebyggelser og at de husvilde brændte fast nødhjælpsboligerne.

40-års klausulen var meget velegnet som sikkerhedsventil, idet kommunerne med det papir i hånden kunne bane vejen for en total sanering 40 år efter køb.

Hvem var de første købere af finnehuse?

»Dengang var det et rigtigt arbejderkvarter. Jeg tror da nok, at nogle af de nærmeste naboer omkring Katrinebjergvej så lidt skævt til os i Finnebyen. De troede velsagtens, at byen var sat op som endnu en af de barakbyer, der i hast blev opført til byens husvilde lige efter krigen,« siger Knud Veilin til EjendomsAvisen.

Erhvervsfordelingen blandt Finnebyens allerførste indflyttere bekræfter, at det var et rigtigt arbejderkvarter. Købernes erhverv er anført i Byrådets Forhandlinger 1948-49 i forbindelse med godkendelsen af de enkelte skøder.

Erbvervsfordelingen blandt 119 købere af finnehuse 1948:

I. Landbrugserhverv og gartneri...3	V. Arbejdsmænd og ufaglærte
II. Selvstændige.....10	arbejdere24
herunder vognmænd.....4	herunder arbejdsmænd.....10
III. Funktionærer.....23	chauffører.....8
herunder kontoransatte9	VI. Offentligt ansatte10
værkførere3	VII. Liberale erhverv4
tjenere.....3	herunder ingeniører.....4
IV. Faglærte arbejdere.....39	VIII. Andre erhverv6
herunder	herunder fruer/enkefruer.....4
smede og maskinarbejdere.....8	I alt119
snedkere.....4	

Note: Erhvervsinddelingen fra Statistisk Årbog for Aarhus 1948 er anvendt i tillempet form. I visse tilfælde er udøvet et skøn, f.eks. er 4 ingeniører anbragt under liberale erhverv, selv om de kan have været funktionærer eller offentligt ansatte, 2 styrmænd er anbragt under funktionærer. Andre erhverv omfatter foruden de 4 fruer/enkefruer, 1 studerende og 1 tegner.

Af 119 købere var 39 faglærte arbejdere og 24 ufaglærte arbejdere. Også en del lavere funktionærer havde købt, mens andelen af selvstændige og offentligt ansatte var påfaldende lav. Nogen særlig grund til, at transporterhvervet var så fint repræsenteret – 10 chauffører og 4 vognmænd – findes ikke, men måske tiltrak nybyggerforholdene i landlige omgivelser dette frihedselskende folkefærd. Andelen af enlige kvinder var lav, men det hang vel bl.a. sammen med indkomstkravene. En ufaglært arbejders løn strakte dårligt til at betale huslejen, og en ufaglært kvindeløn strakte slet ikke!

Gennem de 50 år der er gået, er erhvervsfordelingen og den sociale sammensætning af Finnebyens beboere ændret radikalt. Langt flere offentligt ansatte er kommet til, og bydelen har fået mange beboere med lange og mellem lange uddannelser bag sig. I takt med at de første beboere er blevet ældre, er der kommet flere pensionister, og et generationsskifte har længe været i gang. Bydelens popularitet afspejler sig også i en del tilfælde, hvor 2. generation i samme familie har etableret sig – enten overtaget forældrenes hus eller købt deres eget.

Det var typisk børnefamilier, der flyttede ind i 1948, og antallet af børn helt ned på gadeplan fremgår af Statistisk Årbog for Århus. Til sammenligning er også anført tallene for 1994.

Befolkningen i Finnebyen 1948 og 1994

Veje	1948		1994		
	I alt	Børn 0-14 år	I alt	Børn 0-14 år	Pensionist
Aarsdalevej	34	19	14	1	0
Aakirkebyvej	48	19	25	4	2
Allingevej	20	7	18	4	0
Arnagervej	43	20	23	3	5
Due Odde	21	8	20	6	1
Finnedalsvej	25	11	16	3	0
Gudhjemsvej	45	21	33	8	2
Hammer Odde	18	8	9	2	1
Neksøvej	40	17	32	7	5
Rytteknægten	44	20	34	9	0
Sandvigsvej	27	11	11	1	3
Svanekevej	48	25	27	6	3
Østerlarsvej	63	21	48	14	9
Bornholmsvej			2	0	0
I alt	476	207	321	68	31

Bornholmsvej er anført under andre gader 1948.

Tabellen over beboerne 1948 og 1994 viser for det første, at der boede langt flere mennesker i Finnebyen i 1948 end i 1990'erne, 476 mod 312. Eller med andre ord, i 1948 boede der næsten 4 i hvert hus, i 1994 var det 2,6 personer, gennemsnitligt 2-3 i hvert hus. I 1948 har den typiske husstand bestået af far, mor og 2-3 børn. I 1990'erne er de almindelige familietyper formentlig enten 2 voksne eller far, mor og 1-2 børn.

Børn var der i 1948 i de fleste huse - 207 børn eller gennemsnitligt næsten 2 børn i hvert hus. Som vi så ovenfor, var der husstande, hvor børnetallet voksede til 6-7 stykker, men der har selvfølgelig også været husstande uden børn.

I 1994 var børnetallet langt lavere, der var kun 68 børn i alt - formentlig i under halvdelen af alle husstande. Der var også gader helt uden børn. Man kan næsten læse ud af disse tal, at det var sjovere at være barn i Finnebyen i 1950'erne - i hvert fald var der mere gang i den og flere at lege med.

I 1994 var der 31 pensionister i Finnebyen. Vi ved ikke, hvor mange der var i 1948 - sikkert ikke særlig mange. I 1990'erne har der også været en del huse med enlige pensionister. I de 6 huse på Hammer Odde var der f.eks. i 1993 enlige enker i 3 af husene.

Sammensætningen af befolkningen har ændret sig kraftigt over de 50 år. Både i overensstemmelse med det almindelige fald i børnetallet i Danmark, men det afspejler også, at folk er blevet ældre, og at der er sket en gradvis udskiftning.

Forretningsvirksomhed og anden erhvervsvirksomhed i Finnebyen anno 1951

Udover den almindelige mundtlige kommunikation, der i de fleste tilfælde må betegnes som den væsentligste og mest effektive form for kommunikation, udgjorde Finneposten en meget vigtig skriftlig kommunikationskanal for bl.a. områdets handlende og områdets forbrugere.

Finnepostens annoncer er også interessante set ud fra den synsvinkel, at de giver et godt indblik i, hvad der foregik i beboernes dagligdag. De små og store annoncer afspejler i vid udstrækning befolkningens behov, de fortæller om områdets butiksstruktur og de mange småvirksomheder, som dengang fandtes i Finnebyen.

Brugsforeningen på Rytterknægten f.eks. havde i hvert nr. af Finneposten 1951-52 annoncer. Det var fra starten beboernes vigtigste indkøbssted for dagligvarer. Mejeriudsalget ved fru Elgård reklamerede med »Brød og Chokolade« og »Mælk og Fløde«.

Selve Brugsforeningen appellerede også til medlemmernes forbrugerpolitiske holdninger under overskriften »Monopolinteresser bekæmpes«. Det hed videre: »Som medlem af Århus Brugsforening er De medindehaver af foreningens butikker og datterselskabet Coordina ... Det koster kun 1 kr. at blive medlem.« I en senere annonce blev dette uddybet:

Århus Brugsforenings store omsætning gav mulighed for store indkøb og dermed billigere priser.

Brugsforeningen – forbrugernes egen forretning – forhandlede kun 1. klasses varer.

Overskuddet af virksomheden tilfaldt medlemmerne selv i form af dividende.

Ifølge annoncen 3 gode grunde til at handle i Brugsforeningen!

Brugsen rummede tre butikker, og i starten var det sådan, at der mellem kolonialbu tikkens og slagterforretningens baglokaler var en aflåst dør uden håndtag – blot med en brevsprække. Gennem denne brevsprække spillede brugsuddeleren og slagteren korrespondance-skak i 50'erne: de havde hver sit skakbræt stående i baglokalet, og når de havde tid ind imellem arbejdet i butikkerne, tog de det næste træk og skrev det ned på en seddel, som de puttede gennem brevsprækken!

I Finnebyen og omegn var det muligt at få fat i alle nødvendige dagligvarer, f.eks. »Koks og Træ« hos Arthur Jensen over for Brugsen, kaffen hos Pristed, Ydre Ringgade 81, frugt og blomster hos C.M. Jensen på hjørnet af Paludan Müllers Vej og Katrinebjergvej. Man kunne leje vaskemaskine hos Nielsen, Brendstrupvej 52, og få rullet tøjet hos Almindings elektriske rulle. Festsange, forfattet og duplikeret, kunne bestilles hos Vestbyens Duplikering, Vestre Ringgade 214, og selskabsfotografering foregik på Jens Baggesensvej 7. Aftenvagtsamt pasning af børn kunne aftales ved henvendelse til Almindingen 12. Børnebenklæder, garn og trikotage, kunne købes på Brendstrupvej 92, og på Brendstrupvej 123 lå en slagter- og viktualieforretning.

I selve Finnebyen udfoldedes også en ret omfattende erhvervsvirksomhed, der antyder, at bydelen ikke dengang havde det sovebypræg, som den måske fik senere.

En del af Finnebyens husmødre drev således erhverv på bopælen, f.eks. Finnebyens Damefrisør ved Vera Laursen, Aakirkebyvej 12. Hun reklamerede med, at hun havde 26 års erfaring og tilbød bl.a. permanent og vandondulation samt sit speciale hårfarvning.

Som hun skrev i en af sine annoncer: »Kvindens pryd er haaret«.

Fodpleje blev tilbudt af fru M. Steenstrup, Gudhjemsvej 8, der betegnede sig som statsautoriseret sygeplejer og lægeeksamineret fodplejer. Der var endvidere mulighed for opmaskning af strømper »fra dag til dag« på Due Odde 4, en meget nødvendig serviceydelse under efterkrigstidens mangel på nylonmaterialer.

Også en del mandlige finnebyboere drev erhvervsvirksomhed på bopælen, f.eks. kunne man få udført radioreparation hos Paul Jørgensen, Gudhjemsvej 7, og reparation af musikinstrumenter hos Harmonikaspecialisten, P. Egholm, Svanekevej 4. Man kunne også bestille maler- og tapetararbejde hos A. Petersen, Allingevej 8, og Brorson Christensen, Neksøvej 7 annoncerede med »Tørrestativer og gelændere samt alt i smedearbejde«. Chr. Sørensen, Aakirkebyvej 9, tilbød »Al kørsel og levering af grus samt flytning i lukket vogn«, og Carl Sørensen, Svanekevej 5, kunne levere »Al slags gødning«.

Snedkerarbejde blev tilbudt af ikke mindre end 3 snedkere – J. Rekler, Arnagervej 10, Karl Hansen, Gudhjemsvej 6, og D. Klarskov, Østerlarsvej 7. Der var endvidere mulighed for at få repareret såvel skorstene af K. Jensen, i øvrigt identisk med fiskehandleren Tordenskjold, Neksøvej 10 som cisterner, vandhænder og gasovne af Frederiksen, Neksøvej 9. Ø. Petersen – Due Odde 6 – tilbød sprøjtemaling af finnehuse. Julegaver i plastik og kobbertøj kunne købes hos Engelbregtsen, Aakirkebyvej 2.

Endelig var der annoncer fra en del beboere, der drev virksomhed andetsteds i byen, men hvor henvendelse kunne ske på privatbopælen i Finnebyen. F.eks. kunne man bestille fisk på Neksøvej 10 hos Tordenskjold inden kl. 9 og få varen leveret samme dag. Redaktøren Axel Kromann reklamerede for sin frisørforretning på Falstersgade 33, speciale fønbølgning. Også Steensens Fornikleri, Fr. Alle 39 – privat Due Odde 2 – annoncerede i Finneposten.

Alt i alt en ret varieret erhvervsvirksomhed drevet i og fra Finnebyen. Det meste var småfirmaer eller fritidsvirksomheder, der udsprang af økonomisk nødvendighed, dårlige beskæftigelsesmuligheder eller behovet for at supplere familiens indkomst. Kreativiteten blomstrede her i vareknaphedens tidlige 50'ere. Men den stærke aktivitet har også været med til at binde bydelen sammen og knytte kontakter under udvekslingen af vare- og tjenesteydelser.

Registrerede erhvervsvirksomheder i Finnebyen ifølge Finneposten 1951-52, nævnt i den rækkefølge annoncerne blev bragt:

Steensens Fornikleri	Fr. Allé 39, privat Due Odde 2
Frisør Perfekt,	Falstersgade 33 – Axel Kromann
Vognmand	Chr. Sørensen – Aakirkebyvej 9
Mejeriudsalget	Fru Elgård
Radioreparation	Paul Jørgensen, Gudhjemsvej 7
Fisk	Privat Neksøvej 10
Gødning	Carl Sørensen, Svanekevej 5
Fodpleje	Fru M. Steenstrup, Gudhjemsvej 8
Snedkerarbejde	J. Rekler, Arnagervej 10
Malerarbejde	A. Petersen, Allingevej 8
Strømpeopmaskning	Due Odde 4
Harmonika Specialisten	P. Egholm, Svanekevej 4

Skorstensreparation
Finnebyens Damefrisør
Smedearbejde m.v.
Århus Brugsforening
Snedkerarbejde
Julegaver i plastik og kobbertøj
Reparation af cisterner,
vandhaner, gasovne
Snedkerarbejde
Maling

K. Jensen, Neksøvej 10
Vera Laursen, Aakirkebyvej 12
Brorson Christensen, Neksøvej 7
Afd. Charlottenhøj
Karl Hansen, Gudhjemsvej 6
Engelbregtsen, Aakirkebyvej 2

Frederiksen, Neksøvej 9
D. Klarskov, Østerlarsvej 7
Ø. Petersen, Due Odde 6

122 huse i Finnebyen?

*Der var 1, der var 2, der var 3, der var 4 ...
... der var 125 finske træhuse i Finnebyen?*

•der skulle have været bygget 125 finske træhuse i Finnebyen, men materialer forsvandt under byggeprocessen og indskrænkede antallet af finnehuse

En af Finnebyens mest interessante myter er den om uoverensstemmelse mellem antallet af indkøbte finnehuse og det antal, der blevet bygget. Det er jo i sig selv ikke mærkeligt, at der forsvinder materialer, redskaber og værktøj fra byggepladser, og nu om dage er svindet på landsplan på ca. 3%.

Det har givet næring til forskellige myter om, at materialer på forskellig vis er forsvundet under opførelsen. Og det er der naturligvis en god historie i. Hvor pokker er det træ, de ikke har bygget træhuse af forsvundet hen? Det har vi her undersøgt.

Udtalelser som bærer træ til bålet:

Feks. fortæller Vita Brauer, der dengang boede i Blokkern' over for Store Finneby på den anden side af Paludan Müllers Vej, at hun tydeligt husker sin mors glade ansigt idet hun sagde: »Det er vel nok dejligt mit barn, at de har besluttet at bygge Finneby en, så kommer vi da ikke til at fryse her i foråret.« Vita siger, at hun mange gange, når de manglede brænde, blev sendt over for at samle træ på byggepladsen ved Finnebyen. Det gjorde jeg tit, sagde hun, og det forsvandt bare lige luk i ovnen og blev til varme og røg.

Der var en del i Blokkern', der fyrede med ovn, der var mange børn, og det var koldt! Altså dem i Blokkern' snuppede så meget finsk træ og brændte i deres ovne, så de ikke frøs – men af denne grund blev der bygget et mindre antal finnehuse end planlagt?

Andre kilder – bl.a. Knud Veilin – er overbeviste om, at nogle af mestrene eller de håndværkere, der byggede finnehusene, fik sig et ekstra lille sommer-

hus! Og der står da også finnehuse umotiveret rundt omkring, som man ikke lige kan blive kloge på, hvor kommer fra.

Men så har vi det skrevne:

De store lokale aviser og deres journalister er i overhovedet ikke til at blive kloge af. De er helt i vildrede om antallet og skifter nærmest for hver artikel.

I byrådets forhandlinger fremgår, at kommunen rigtignok købte 125 finnehuse i 1946. Heraf 121 stk. af typen »Ditte« til salg og opførelse i Finnebyen, og 1 stk. beholdte kommunen selv til opførelse og indretning af Udlånsstation Charlottenhøj - altså biblioteket Hammer Odde 2. I alt 122 stk. til opførelse i Finnebyen. Og det er præcis hvad der er i Finnebyen!

I 1948 fremgår det af en avisartikel, at fem af husene i Finnebyen holdes tilbage af kommunen til indflytning af kommunens funktionærer, så alle kan altså ikke have været solgt i 1948, som kommunen hårdnakket påstod. Det kan være, at det har været vanskeligt at få dem afsat, eller at kriterierne for hvem der kunne købe, var for strenge.

Men hvor blev de sidste 3 finske træhuse så af?
Det var en større model, som kommunen besluttede sig for selv at eje. De blev opført på Nattergalevej nr. 27, 29 og 31 og udlejet til kommunale embedsmænd.

Svanekevej 9

Men hvad så med matriklen mellem cd og fa på Svanekevej mellem nr. 7 og 12 - tæller den med? Der blev ikke i 1947/48 opført noget finnehus på denne matrikel - og hvorfor - det er stadig en gåde!

Men der blev senere bygget et hus af finnebrædder - ikke et finnehus som elementbyggeri - i 1963. Udefra kan det sagtens gå for at være et finnehus magen til den originale Ditte-type, hvor der bare er blevet lavet tilbygninger.

Så - der er nu 123 finske træhuse i Finnebyen - eet er kommet til siden på Svanekevej 9, og så er Hammer Odde 2 - dér hvor biblioteket lå - blevet til kontor for LME.

Altså omfatter Finnebyen nu om dage 122 beboelseshuse på i alt 15 veje.

Finnebyens veje med de bornholmske egennavne

Rundt om Århus var der udvidelsesmuligheder nok i sidste del af fyrrene, men Århus Vest eller den vestlige del af byen, som det hed dengang, var ikke så attraktiv for den mere velhavende del af byens borgere. Ikke mange ville bo lige ud til en ødemark eller have køerne græssende inde i baghaven på deres pæne plæne. De ville hellere bo ved vandet. Derfor var prisen på jord vest for byen relativt billigere, og kommunen havde allerede under og lige efter krigen investeret i større grundarealer i dette område. Der var f.eks. flere

nødhjælpsbyggerier i Århus' vestlige kvarterer: hanstholmhusene på Hanstholmvej mellem Katrinebjergvej og Paludan Müllers Vej, svenskerhusene på Fuglesangs Allé, Katrinebjergvej og Høgevej, og nu også Finnebyen ved krydset mellem den endnu ikke anlagte ringvej og Paludan Müllers Vej.

Mange vej- og gadenavne var i det vestlige Århus - f.eks. på begge sider af Paludan Müllers Vej fra byen og op mod den projekterede Ydre Ringgade - opkaldt efter nordiske landenavne, bynavne eller stednavne. F.eks. er Porsgrunnsvej, Bodøvej, Mandalsvej osv., vejnavne opkaldt efter norske byer, og de lå lige på Store Finnebys anden side over den nuværende Paludan Müllers Vej. Og Lille Finneby ville komme til at ligge i forlængelse af et område, hvor vejene bar bornholmske egennavne: Hammershusvej, Almindingen, Ekkodalen.

Og byrådet ville åbenbart fortsætte navngivningen i den dur, for i foråret 1947 indstillede Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse til byrådet, at 15 vejnavne i kvarteret for de finske træhuse opkaldes efter bornholmske egennavne. Det var vej 112 Rytterknægten, 113 Hammer Odde, 114 Sorte Odde, 115 Due Odde, 116 Bornholmsvej, 117 Aakirkebyvej, 118 Arnagervej, 119 Gudhjemvej, 120 Neksøvej, 121 Svanekevej, 122 Snogebæksvej, 123 Aarsdalevej, 124 Allingevej, 125 Sandvigsvej, 126 Østerlarsvej. Kun vejnavnet 114 Sorte Odde syntes et byrådsmedlem var uheldigt valgt. Indstillingen blev vedtaget, og i sommeren 1947 blev vejnavnet Sorte Odde ændret til Finnedalsvej.

Da ringvejs-projektet var ved at blive en realitet, og der skulle laves om på kvarterets veje, var kommunen snu nok til at give den gamle Snogebæksvej et andet navn, som også havde relation til øen i Østersøen - vejen blev opkaldt efter en lille bornholmsk by i nærheden af Rønne - Nyker.

Charlottehøj Bibliotek— børnenes bibliotek

Finneby og omegn var et meget børnerigt kvarter, og afstanden til andre biblioteker var stor. Måske derfor var Charlottehøj den første af de århusianske filialer med en særlig samling børnebøger.

Og Charlottehøj var børnenes og de unges bibliotek fra begyndelsen.

Små flittige lånere

Den første årsberetning fra biblioteket 1948-49 opgjorde, at der havde været i alt 236 lånere, heraf 150 voksne og 86 børn. De 150 voksne havde lånt 3.739 bind - et gennemsnit på 25 bøger pr. låner.

De 86 børn var flittige lånere. De havde lånt 3.775 bind, eller i gennemsnit 44 bøger. »En del af lånerne har nu læst så at sige hele den skønlitterære samling og kræver mere, eller deponerer deres lånerkort. Fra børnebiblioteket i Mølleparken er lånt 257 bd.« Sådan hedder det i beretningen om børneudlånet, så de rigtige storlånere fandtes åbenbart blandt børnene.

Bibliotekets børneafdeling, december 1948.

Og det vedblev med at være børnene, der var de rigtige superbrugere. For ikke alene gav børnene det nye bibliotek en god modtagelse – de blev også ved med at være flittige brugere af biblioteket!

Sammenlignes udlånet på Charlottenhøj med det samlede udlån i Århus Biblioteksvæsen fremgår det tydeligt, at lånerne på Charlottenhøj brugte deres bibliotek meget – og her ikke mindst børnene.

	Charlottenhøj 1949		Charlottenhøj 1951	Århus 1951	Charlottenhøj 1955		Århus 1955	
Udl. pr. låner	Voksne	Børn	Voksne	Voksne	Voksne	Børn	Voksne	Børn
	25	44	39	38	52	37	40	53

(gennemsnitligt antal udlån pr. udlåner – beregnet ud fra statistik i bibliotekernes årsberetning).

Antallet af børnebøger svarede ikke til børnenes andel af udlånet, men der var dog forholdsvis flere børnebøger på Charlottenhøj Bibliotek end på Hovedbiblioteket og på bibliotekerne i Århus Biblioteksvæsen samlet.

	Børn (% af udlån)	Børneudlån (% af udlån)	Børnebøger (% af bogbestand)
Charlottenhøj 1949	39	50	14
Charlottenhøj 1955	37	38	21
Hovedbiblioteket 1955	14	16	11
Århus Biblioteks- væsen i alt 1955	15	17	19
Charlottenhøj 1966		55	27
Hovedbiblioteket 1966		17	12
Århus Biblioteks- væsen i alt 1966		19	12

(beregnet ud fra statistik i bibliotekernes årsberetning).

	Charlottehøj	Århus Biblioteksvæsen	Hovedbiblioteket
1949	50		
1955	38	17	16
1966	55	19	17
1972	66	53	20
1978	59	61	36
1985	60	44	34
1987	59	38	
1988	57	37	
1989	54	39	
1990	64	40	

Statistisk Årbog for Århus, 1952 og 1995.

Samtidig er det værd at bemærke, at børnene på Charlottehøj tegnede sig for en større andel af det lokale udlån end børn i andre områder inden for Århus Biblioteksvæsen:

Biblioteket havde det første år haft åbent 53 dage. Åbningstiden var 2 gange om ugen fra kl. 14-19. Senere blev åbningstiden udvidet til 3 dage om ugen.

Bogbestanden blev i bibliotekets 2. år noteret for en pæn stigning til 3008 bind, kan man læse ud af den årsberetningen 1949-50. Det samlede antal låne-

*Bibliotekets udlånsskranke ved
kakkellovnen,
december 1948.*

*Bibliotekar Helge Nielsen og
medhjælper Egon Pedersen
bag skranken,
1948.*

re var steget svagt fra 236 til 288, men børnenes andel var faldet fra 86 til 73. Det var måske et udslag af utilfredshed med det begrænsede udbud, i alt 503 børnebøger? Der var endda gjort forsøg på at afhjælpe problemet ved at supplere med en del børnebøger fra andre bibliotekers depoter, men det var åbenbart ikke tilstrækkeligt.

Børnehaven Charlottenhøj og Finnebyen

	1948	1994
Antal beboere	476	321
Antal børn under 14	207	68
Antal børn under 7	126	31

Statistisk Årbog for Århus, 1952 og 1995.

Antal beboere i Finnebyen og antal børn i Finnebyen 1948 og 1994

Meget har ændret sig siden 1948. Antallet af børn i Finnebyen er meget lavere i dag (1994:31), og flere børnehaver er kommet til området. Men på andre punkter ligner børnehaven sig selv. Ved børnehavens 50-års jubilæum i 1997 stod bygningen, der var tænkt som midlertidig, der stadig, var stadig blå – og havde som dengang plads til 40 børn fra Finnebyen og omliggende områder. De bygningsmæssige rammer for børnehaven har dog længe været utilfredsstillende. Byrådet har vedtaget at opføre en ny bygning, og forældre fra Finnebyen har deltaget i debatten om bygningens udseende og indretning. Nedrivningen af den gamle børnehavbygning og opførelsen af en ny er startet og ventes at være afsluttet i begyndelsen af 1999.

Finnepostens linie og layout

De første par år var Finneposten som regel på 4 eller 6 A-4 sider, trykt på duplikator og med et logo der forestillede et finnehus, senere flere finnehuse. Indholdet var en blanding af foreningsmeddelelser, oplysninger om generalforsamlinger og fester, nyt om forsamlingshusbyggeriet, gode råd om hus og have, enkelte læserbreve, kryds og tværs for børnene, samt annoncer fra områdets handlende. Forsamlingshusbyggeriet fyldte en del det første år, og grundejernes klagesag mod kommunen var til debat i flere utilfredse indlæg. Men også fester og udflugter fik fyldig omtale. Der var i Finneposten reelt plads til alt.

Finneposten er også en god kilde til sider af dagliglivet og foreningskulturen de første år. Feks. kan man sikkert slutte, at mødeaktiviteten normalt har

været et rent mandsforetagende ud fra opfordringen i nr. 2A fra februar 1951 om »Mødepligt« til generalforsamlingen: »Konerne er selvfølgelig velkomne, men kun een fra hver husstand har stemmeret.«

Annoncerne var med til at finansiere bladet, og ifølge Finneposten kunne annoncerne også betale sig for de handlende, der fik et stort publikum i tale. I den forbindelse er det værd at huske på, at Finnebyen lå i byens udkant, at kun få havde biler, og at man ikke kendte til senere tiders farvestrålende reklametryksager. Der blev hovedsagelig købt ind hos de lokale handlende.

Formænd for Grundejerforeningen Finnebyen

Egil Pedersen	Due Odde 3	1948-50
Charles Emil Kramer Mikkelsen	Svanekevej 7	1950-52
Poul Jørgensen	Gudhjemsvej 7	1952
K. Sørensen		1952
Chr. Andersen	Arnagervej 6	1952
Jens Rekler	Arnagervej 10	1953
Svend Andersen		1953
A. Dysted	Gudhjemsvej 4	1953-60
Charles Emil Kramer Mikkelsen	Svanekevej 7	1960-61
Ingen Grundejerforeningen Finnebyen		1961-73
Charles Emil Kramer Mikkelsen	Svanekevej 7	1973-74
Horst Horster	Finnedalsvej 4	1974-75
Kaj Skovbjerg	Gudhjemsvej 1	1975-77
Steffen Sperling	Svanekevej 4	1977-79
Pirkko Aarnio Faaborg	Svanekevej 8	1979-81
Dorte Reinhold	Østerlarsvej 3	1981-82
Jens Erik Hansen	Due Odde 4	1982-84
Robert Møller	Gudhjemsvej 1	1984-90
Margit Hellesøe Hansen	Neksøvej 2	1990-94
Ove Bank Nielsen	Bornholmsvej 11	1994-97
Anette Holm	Gudhjemsvej 12	1997-

Grundejerforeningens ovale stempel

Kilder og Litteratur

- Andersen, Jørgen, Århus Kommunes Biblioteker, udlånsstatistik
Arkitekten 1948 s. 77-82
- Berger, Ågot - interview maj 1998
- Betinget skøde, 1948
- Brauer Ivan og Vita, interview april 1998
- Bredsted, "100 år med Århus Folkebibliotek", 1969
- Breve - diverse korrespondance fra finnehusbeboere til myndigheder vedrørende forhold i Finnebyen, 1948-98
- Deklarationen, 1948
- Demokraten 1946-
- Degn, Ole & Vagn Dybdahl (red.): Borgere i byens råd, 1968
- Det danske træhus, En levende tradition, Udg. Træbranchens Oplysningsråd, 1994
- Dragsbo, Peter: Forstæder i Esbjerg 1900-1960, 1988
- Finneposten 1950-98
- Forhandlingsprotokol for Grundejerforeningen Finnebyen 1948-98
- Gejl, Ib (red.): Århus, Byens Historie 1945-1995, bd. 4., 1995
- Hansen, Edmund & Johannes Thoms: Bornholm 1945, 1993
- Hansen, Jens Erik - interview maj 1998
- Hansen, Poul - interview maj 1998
- Holm, Annette - interview 10. juni 1998
- Jensen, Henning, Århus Amt, veje og trafik - trafikdata
- Kolling, Finn - interview april 1998
- Korr Johansen, Erik (red.): Efterkrigsår i Århus, 1985
- Kramer Mikkelsen, Else - interview april 1998
- Krogsgaard, Svend: Århus Brugsforenings Historie, Lokalthistorisk Samling, Århus
- Neksø kommune, materialer om de finske huse i Neksø på Sverigesvej og Paradisvej
- Nielsen, Annelise Breindal Nielsen - interview maj 1998
- Nielsen, Inga - interview maj 1998
- Nielsen, Ove Bank - interview juni 1998
- Puutalo Oy, 10 Åbuotta Suomalaista Puutalo-teollisuutta, 10 år - Finsk Træhus Industri, Lehtipaino, Helsinki 1950
- Rigsdagstidende
- Rønnov, Lars - interview april 1998
- Skovbjerg, Kaj & Steffen Sperling, Redegørelse for beboernes ønsker om Finnebyens fremtid, 29.05.74 - sendt til Århus Kommune

Sperling Steffen, interview Kristi Himmelfartsdag 21. maj 1998
Statistisk Årbog for Århus, 1948, 1952, 1995
Trafikrapport 1990, Vejdirektoratet og udskrifter af trafiktællinger, Århus Amt
Veilin, Knud og Nanna - interview august 1997
Århus Byråds Arkiv, Erhvervsarkivet
Århus Byråds Forhandlinger 1946-
Århus, Kommuneatlas I, 1997
Århus Kommunes Lokalplan nr. 460, Magistratens 2. afdeling, Stadsarkitektens kontor, februar 1992
Århus Kommunes Lokalplan nr. 231, Magistratens 2. afdeling, Stadsarkitektens kontor
Århus Stiftstidende 1946-
Århus Vejviser 1949

Fra finnebyboerne har vi lånt papirer, avisudklip og fotos.